

התקופה

במלחמת ששת הימים

"יד לשריון" בלטרון
מרכז מידע

תוכן הענינים :

- תולדות החטיבה
- כוננות — 19 במאי 67
- המלחמה בשומרון
- המלחמה בגולן
- לזכרם
- סיכום

"יד לשריון" בלטרון	
מ ר כ ז מ י ד ע	
סימון:	982.1 (9)
	ט"ו
מס' פריט:	797/1

נכתב ע"י חיילי החטיבה

המערכת: מאיר הראובני, אריה מאיר, משה גיל, אריה חשביה, אל"מ אורי

מו"ל: ההוצאה לאור של משרד הבטחון

אופסט: „אות" בע"מ חיפה • לוחות אופסט: „חרט" חיפה

החטיבה נולדה לפני מיבצע „קדש” — ובסוף מערכת
סיני הגיעה לבגרות, טבלה באש ונצטרפה בברית-דמים אל
החטיבות הלוחמות הוותיקות בצה”ל.

במלחמת ששת הימים נתגבשה החטיבה והטיחה את
אגרופיה המשוריינים באויב הירדני בשומרון ובמעוזיו של
הצבא הסורי במעלה הגולן.

לאחר המלחמה שידדה החטיבה מערכותיה ופתחה
בהתארגנות ובחישול עוצמתה, ושוב מוכנה היא להלום
באגרופי-פלדה בכל אויב שיהין שוב לאיים על שלום הארץ
ובטחון יושביה.

סיפורה של החטיבה, המובא בזה, הוא סיפורם של
אנשיה, מפקדים ולוחמים-מן-השורה. הסיפור מורכב
מקטעי דו”חות מלחמה שלשונם צבאית תמציתית,
מרשימות שנועדו לעתונות, מיומנים ומרשמים אשר הועלו
על הכתב ברגעי הפוגה מקוטעים, לעתים אף תחת מטר
פגזים.

אילו יכלו השריונים לכתוב, ספק אם היו רשמיים
שוניים מאלה שמביאים מפעיליהם...

תולדות החטיבה

חוט-שדרתה של החטיבה היוו חיילים ששרתו בשריון, במלחמת השחרור ובשנים שלאחריה. כנס חטיבתי ראשון נערך בנתניה, ובו חולקו החיילים לפלוגות חרמ"ש (חיל-רגלים משוריין) ופלוגות טנקי "שרמן". זה היה לזו החטיבה. מפקדת החטיבה שכנה בדרום הארץ, ואילו מחסניה — בצפון. מפקד גדוד ה"שרמנים" הראשון היה שאול, ואילו מארגן החטיבה ומקימה היה סגן-מפקד-החטיבה — סמח"ט אריה.

בין הכנס ובין מערכת סיני עברו יחידות החטיבה סדרות אימונים בנגב, וגובשו כצוותי-קרב גדודיים. הוקמה סיירת ורוכזו האנשים לגדוד ה"אמיכס" — מאלה שהפעילו משוריינים "סטגהאונד" במלחמת-השחרור. צוות גדודי משוריין רוכז בקיץ 56 לכוננות בדרום, שעה שגאתה המתיחות בעקבות עיסקת-הנשק הצ'כית-מצרית. באוגוסט 56 עבר הסמח"ט לתפקיד בעוצבה סדירה ומסר את החטיבה לאלוף-מישנה שמואל גלינקא ז"ל.

מיבצע "קדש"

למיבצע "קדש" נכנסה החטיבה בהיותה עדיין בשלבי-הקמה מתקדם — עוד בטרם אומנה כחטיבה, בשעה שגדוד ה"אמיכס" מתגבש והולך וקולט כלים וצוותים. משום כך יועדה החטיבה בתחילה כעתודה ארצית. סמוך לאחר שפרצה המערכה, הוכנסה החטיבה לקרב בשלושה צוותי קרב גדודיים. הצוות הראשון, בפיקודו של אולק (ועמו המח"ט) נע כאשר המפקדה ופלוגת החרמ"ש נוסעים על שרשראות, ואילו הטנקים ברכבת.

לניצנה הגיעו הזחל"מים עם לילה. לאחר שהמתינו לטנקים במשך חמש שעות, יצאו להתקפה עם החרמ"ש בלבד. היעד: מוצבי אוס-כתף ואום-שיחאן, שעמדו כבר יומיים, בהצלחה, בפני התקפות ישראליות. אף התקפה זו נשברה כאשר מחצית מספר הזחל"מים עלו על מוקשים למרגלות המוצב, ואחרים נפגעו על-ידי תותחים נגד-טנקים. באגף שמאל חדר מפקד הפלוגה גיורא רייכמן ז"ל לתוך המוצב עם מחלקה אחת, אך נהדף על-ידי "ארצ'רים".

בהתקפה זו נפלו מפקד החטיבה אל"מ גלינקא ז"ל, קצין המודיעין ו-13 חיילים וקצינים. למעלה מ-70 נפצעו. פלוגות הטנקים, שהגיעו לפנות-בוקר, יצאו אל המוצב ומצאוהו נטוש. הפלוגה המובילה של רס"ן שמעון ליבר ז"ל עלתה על מארב של כוחותינו, שהיה ממוקם בכיוון מאבו-עג'יילה, ותוך דקות הושמדו תשעה מהטנקים.

הגדוד השני, על בסיס טנקים קלים, נשלח אף הוא לחצי-האי סיני, בפיקודו של ישראל. גדוד זה שימש עתודה ולא נכנס לקרב.

הגדוד השלישי, בפיקודו של זאב, הועבר תחת פיקוד חטיבת חיל-רגלים והופנה לכיבוש רצועת עזה. תוך 24 שעות חדר לרצועה מדרום לרכס עלי-מונטאר, ניתץ בדרכו מוצבים רבים, פרץ לעזה תוך כיבוש מעוזיה (המשטרה ורכס עלי-מונטאר מאחור), המשיך בדרכו והשתלט על כל המשלטים בואכה בית-חנון, עד מחסום-ארז. עם לילה נע דרומה, כנחש-אש המשלח לכל עבר קליעים נותבים ופגזי תותח, דורס ומרסק עשרה מוצבים ומחסומים נגד-טנקים, חוצה את חאן-יונס ודיר-אל-בלח ומתחבר לקראת צהרי-היום הבא עם הכוחות שכבשו את רפיח.

גם צוות גדודי משוריין זה סבל אבידות במפקדים ובחיילים, אך לזכותו נזקפו כיבוש רצועת עזה והכנעת הדיביזיה הפלשתינאית. בקרב זה נפלו 11 חיילים ומפקדים.

לאחר המלחמה נכנסה החטיבה למישטר אימונים וכוונות, וסמוך לפני שחרורה התמקמה בבסיסה הנוכחי.

השנים הראשונות לאחר מערכת סיני הוקדשו למאמץ עצום שמגמתו: בניית הסגל הקבוע, ריכוז הציוד והרכב הקרבי המשוריין, אימון המסגרות, גיבוש היחידות והקמת רשתות-הגיוס.

בשנים הבאות קיבלה החטיבה את צביונה המיוחד, הנובע מחתך-אנשיה, בני ההתישבות העובדת, קיבוצים ומושבים. דרך היתול זכתה לכינוי "חטיבת דפנה", על שם הסיגריות מסוג "דפנה" שעישנו רבים מאנשי החטיבה.

בצאתם למלחמת ששת הימים היתה החטיבה משפחה אחת, מלוכדת, מאומנת, חזקה ומצניעה לכת.

כוונות - 19 במאי 1967

מכונת הגיוס, המשומנת היטב ומתורגלת לעתים מזומנות, מצאה את אנשי החטיבה כבר בשעות הפעלתה הראשונות. בליל שבת, 19 במאי, כבר קיבלו רוב החיילים את צווי-הגיוס, ועד לאשמורת הבוקר של יום השבת דלקו אורות בבתיהם של רבים, שהשלימו אריות חפציהם ונפרדו מעל בני משפחותיהם לפני צאתם אל נקודות-הריכוז, שם התכנסו עם שחר.

האוטובוסים פלטו את האנשים בבסיס, בבגדיהם האזרחיים. השירות נעו צפונה.

בדין-וחשבון הרשמי של מפקדת החטיבה נאמר:

הוראת הגיוס ניתנת לעוצבה בתשעה-עשר במאי 67. רשת הגיוס פעלה יפה ותוך זמן קצר כבר נעו היחידות לשטח-הכינוס שלהן, בגליל. התנועה לכינוס בוצעה כהלכה, כאשר חלק מהטנקים נוסעים על שרשרות וחלקם על מובילים. את הימים עד חמישה ביוני העבירה החטיבה באימונים, סיורים של מפקדים ברמות שונות ותיכנונים מיבצעיים. לקראת חמישה ביוני נמצאה החטיבה באיזור צפת, כאשר טנקים "אמיכס" ותותחנים מוכנים לבלום התקפות סוריות באיזור ראש-פינה—חולתה, ואילו שתי פלוגות "שרמנים" באיזור דן ותל-חי.

בשלושה ביוני קיבלה החטיבה תחת פיקודה את השריון בכל אצבע הגליל ונועדה לעבור להתקפת נגד באיזור הצפוני של רמת הגולן (בניאס, זעורה ומישלטי מסעדה).

כוונות בערם קרב / מאת אריה מאיר, חיפה

בימים שלאחר יום העצמאות, שררה מתיחות בארץ. ידיעה רדפה ידיעה. "כוחות מצריים נכנסו לסיני"..." "שרי-החוץ הערביים נפגשו"..." "הצבא הירדני בכוננות"..." "אלג'יריה תומכת במאבק לשיחרור פלשתינה". הישוב בארץ החל מתכונן לכל אפשרות.

בשקט ובצנעה החלו אנשים נעלמים מבתיהם. הגיעו צווי-הקריאה. אותם חיילים אפורים, שהיו בחופשה במשך 11 החודשים האחרונים, נקראו לדגל. הם לקחו את התרמיל, שכלל כלי-רחצה ומעט לבנים, נשקו לאשה, נפרדו לשלום מעל הילדים ויצאו את הבית.

לאנשי הסדנא הגיע הצו ביום שישי, בשעת לילה מאוחרת. נקישה על הדלת, ולפניך ניצב אותו חבר-לשירות, שעשרות פעמים ביקר בביתך כדי לוודא שכתובתך מעודכנת ברשימות הגדוד. אלא שהפעם לא היה זה תרגיל. התמונה נשתנתה בבתיים רבים. על

הצו היה כתוב: "עליך להתייצב מחר בשעה 06.30 במקום המיפגש של היחידה. תקופת השירות לא ידועה". למחרת, בשעה הנקובה, היו הכל במקום. הפגישה עם החברה, שלא התראו מאז זמן רב, שובצה שאלות בנוסח "מה נשמע?", אבל העליצות האופיינית למיפגשים כאלה — נעדרה הפעם.

כמחצית השעה לאחר מכן יצאו האנשים, באוטובוסים, בדרך לבסיס. שם נמסרו פנקסי-המילואים, והפקיד שאל: "למי להודיע במקרה אסון?" שאלה פשוטה אך נוקבת זו החדירה לתודעתו של כל איש ואיש את חומרת המצב.

לאחר הרישום — קבלת הציוד והנשק. תוך דקות ספורות הפך הערב-רב ליחידה צבאית מגובשת, שכל איש ואיש בה יודע מה עליו לעשות וכיצד עליו לנהוג. עשרות תרגילי-הגיוס וימי-המילואים הניבו את פריים. מאלפת העובדה, שאנשים אשר לא נקראו לתרגילים ולא ימוני החטיבה, מטעמי בריאות, התייצבו אף הם. בריבויים נעה היחידה אל היעד שנקבע לה. בדרך עברה מספר ישובים. הילדים והנשים שנשארו בבית, נפנפו בידיהם לשלום.

היחידה התמקמה במקום שהוקצה לה. הוחל"מים והטנקים הוסוו ברשתות-הסוואה. נחפרו שוחות אישיות להגנה מפני התקפה אווירית. לאחר מכן ניתנה הוראה, לשכב ולחכות מתחת לרשתות. חומר-קריאה כמעט ולא היה. הזמן כמו עמד מלכת. אחד האנשים הפופולאריים ביותר היה אותו "מילואימניק" צעיר, שלא התבלט מעולם ואשר הביא עמו מקלט-רדיו קטן, טראנזיסטור. מכשיר זה נעשה מוקד הסדנא. חרף הבטחון הבלתי-מעורער בכוחו של צה"ל, ניקרו לפרקים ספקות בלבד, למשמע החדשות. מה יקרה? ידענו שננצח, אם תפרוץ מלחמה, אבל חששנו מפני המחיר שייגבה מאתנו. כולם דאגו לנשים, לילדים, להורים ולקרובים שנשארו בעורף. איש לא דאג לעצמו. הימים עברו לאיטם, במתיחות, תוך תזוזות היחידה ממקום למקום. מכתבים נשלחו הביתה בסיטונות. אפילו "הקשוחים" כתבו — ולוא רק גלויות של השק"ם.

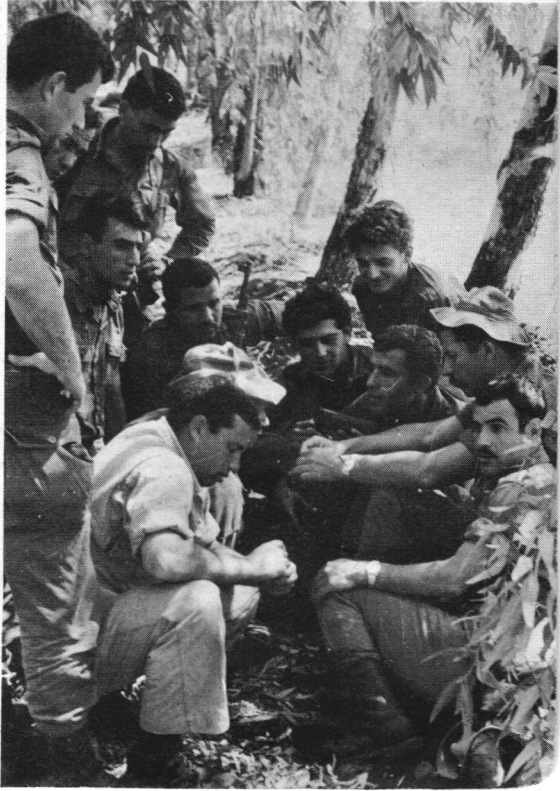
באחד הימים, שעה שנמצאו האנשים לא-רחוק מהגבול הסורי, באחד ממטעי איילת-השחר, הגיעה הבשורה: יוצאים לחופשה בת 24 שעות. זה היה הפיצוי הגדול ביותר

על תקופת-המתח. יצאה הקבוצה הראשונה. כל יוצא טרח לטלפן לנשי חברי-ליחידה, למסור פריסת-שלום חמה מהבעל. הנשארים חיכו לשובם של היוצאים לחופשה. יצאו שלוש קבוצות. בהגיע תורה של הרביעית, בוטלו החופשות.

בינתיים הגיע חומר-קריאה, מישחקים ועוגות — מתנת העורף לחזית. החדשות לא היו מעודדות. "נאצר חסם את מיצרי טיראן..." "חוסיון נסע לקאהיר..." הציפיה ממרטת-העצבים החלה נותנת אותותיה. מספר רב והולך של אנשים החל משתוקק שתפרוץ כבר המלחמה ויחוסל אחת לתמיד האיום על המשך קיומה של מדינת ישראל. אולם בתוך-תוכו קיווה כל אחד, שתימנע המלחמה.

כך חלפו כשבועיים של חוסר-מעש ותקווה לשלום. ואז, בחמישה ביוני ניתנה הוראה לעלות על הרכב ולהשיב לאויב מלחמה שערה. הפור הוטל. המלחמה החלה.

הפור נפל... דובר צה"ל מודיע על פרוץ הקרבות

אומרים כי שעתו הקשה של צבא היא שעת-הביניים. עת נמצאים החיילים בסמוך לכלי-רכבם או רובצים על החגור הקרבי וממתינים לצו. ואולי שעת-המיבחן הגדולה היא דווקא זו, בה מתבשרים החיילים על מתן חופשה, לאחר שבועיים של גיוס וניתוק מהבית. אמנם טילפנו והתכתבו, אך על ביקור בבית רק חלמו. ברגע בו נודע ביחידה, שעומדים לצאת לחופשה, נשתנה הכל. הופר השקט המאופק שכפו הכל על עצמם עד אז. הכל ממתינים להקראת הרשימה של המאושרים שיזכו לצאת בקבוצה הראשונה, על-פי המיכסה המצומצמת שנקבעה. בשעות הספורות שקדמו לעריכת הרשימה, השתדלו כל בעלי "הבעיות המיוחדות" (ולוא רק בעיני עצמם) לגולל את בעיותיהם המשפחתיות, המחייבות אותם לצאת מיד. אחרים ציפו להכרעה, ועל כנפי הדמיון כבר נמצאו בבית החם, הרחוק, במחיצת הרעיה והילדים. הכל מבקשים להיכלל בקבוצה הראשונה, מתוך החשש המלווה חיילים ותיקים, שלפתע תגיע הוראה מגבוה לחדול מהוצאת אנשים לחופשה בגלל מצב-כוננות או סיבות אחרות.

סוף-סוף הוקראה רשימת היוצאים: "אחד מטנק ושניים מזחל". אלה שלא נקבו בשמם חשו כי קופחו. ואילו היוצאים — כסוסים משולחים שעטו עם תרמיליהם אל נקודות-היציאה. אין כוח שיעצרו במרוצתם. כל רגע יקר.

אך לא היתה תכלית לחיפזון. האוטובוסים טרם הגיעו. האנשים יושבים על תרמיליהם בשמש הלוהטת, כוססים ציפורניים ושפתיים ומבכים כל דקה האובדת מחופשתם הקצרה. שעת השיבה נקבעה מראש, והחופשה כוללת את הנסיעה הארוכה הלוך ושוב — כלומר 4—3 שעות.

האמיצים, או קצרי-הרוח, או הגרים בישובים הסמוכים יחסית, יוצאים ברגל אל הכביש, לנסות מזלם. האחרים המתינו, צפופים, מיוזעים, מאובקים, בבגדים מרובבים בשמן-סיכה. "מדוע לא נוסעים, לעזאזל?" רוטן העם. וקציני-הרכב וסמליו עומדים בחץ — ממתינים אף הם.

הגיעו האוטובוסים — ויצאו לדרך. איש אינו מנמנם, כמקובל בנסיעות ארוכות. הכל דרוכים. העיניים שלוחות אל הדרך. פה ושם יורדים אנשים ואצים לבתיהם, או עוצרים מכוניות הנוסעות בכיוון מגוריהם. הפלא ופלא, הרחובות הומים מכוניות והולכי-רגל! והלא סיפרו, שהעיר ריקה מאדם! עד שמגיעים הביתה ומפתיעים את הרעיה ונושקים נשיקת "לילה טוב" לילדים השוכבים כבר על יצועיהם, וכבר צריך לטפל בעניינים שלא הושלמו בשל הקריאה הבהולה לשירות — ולהיכון לדרך בחזרה אל היחידה.

ראיתם חוזרים — לאיטם, עייפים, מכונסים בתוך עצמם כמבקשים לחקוק עמוק בלבם את השעות המעטות שבילו בחוג יקיריהם. ובעודם יורדים מן האוטובוסים, פרצו אנשי הקבוצה הבאה, בלהיטות ובקולניות, אל האוטובוסים שייקחם לחופשתם הקצרה.

בשלושה ביוני קיבלה החטיבה את האחריות על כל השריון הנמצא באצבע הגליל. היחידות נערכו להתקפת-נגד על אפשרות תקיפה של הצבא הסורי על ישובי הגליל. הערכות זו איפשרה גם יציאה מהירה למיתקפה שלנו על צפון הרמה הסורית. ההיערכות הסופית השתרעה על האיזור הכולל את חורשת המגינים, תלחי ועין-זיתים.

לישיבתנו באיזור זה נודעה השפעה מוראלית חיובית, ממדרגה ראשונה, על ישובי הגליל, לרבות העיר צפת.

אך זה החלה השמש מסתרת מאחורי גבו הסלעי המוצק של הרכס; וכבר עטפה את אנשי החטיבה, המכונסים תחת רשתות-ההסוואה, צינת ערב חדה כלהב. ליד מחלקי-האוכל — מיטבחה-השדה מזוהה בנקל על-ידי ארובתו המהבילה תמיד — משתרך תור ארוך של חיילים. שלושת מועדי-הארוחות משמשים הזדמנות למיפגש כללי של אנשי היחידות השונות, הפזורים על פני כל הבקעה הקוצית-סלעית. התור עצמו הינו חתך של יוצאי עדות שונות, בעלי השקפות פוליטיות שונות, אופטימיסטים ופסימיסטים — והכל פרשני-חדשות.

כל תלולית-עפר טובה להניח עליה את הפנכות (מסטינגים), ואילו על אבן טוב להשעין את ה"עוזי". בין לעיסה ללעיסה ניטש ויכוח על משמעותן של הידיעות האחרונות. משבחים כל גילוי של ידידות כלפינו באחת המעצמות; מחקים בלעג הצהרה של ראש ממשלת סוריה («לא עת לדיבורים! עת למעשים!») ומבקשים באנחה הסבר ליחסה של ברית-המועצות כלפינו.

אוירת ציפיה אופפת אנשים וכלים. הזחל"מים ניצבים מתחת לרשתות-ההסוואה, שכנפיהן מעוגנות היטב בקרקע; אוהלי המיפקדה נטויים בשדרות; מיטבחה-השדה ורשת קווי-הטלפון משווים למחנה אופי יציב, קבוע, אולם מאחורי חזות מטעה זו עומדת הוראת המפקד: הכל חייב להיות מוכן לתזווה תוך זמן קצר ממתן הפקודה.

להוציא את ממלאי התפקידים, מעבירים האנשים את זמנם בשיחה, בקריאת עתונים (קוראים כל מלה, בדבקות) ומשחקים — במיוחד בשש-בש ודמקה.

בקרן-זווית, נשענים על שרשרות הזחל, יושבים חיילים ומדברים על הבית. פלוני שולף ארנק ומעלה מתוכו שני תצלומים: הבן והתינוקת. הקשיש שבחבורה אומר: «במלחמת השחרור הייתי רווק. לא היו לי דאגות. הייתי ביחידה לוחמת שסיממתה היתה: להתגבר. עכשיו יש לי מעט מאוד מקום לדאוג לעצמי. אני דואג לבית, לאשה ולילדים. האם נגזר עליהם לטעום טעם מלחמה?»

ברדת החשכה על הבקעה, חודר הקור לעצמות ומגרש את החיילים אל מתחת לרשתות, אל חסותם היחסית של שקי-השינה. מתכרבלים, כמבקשים לצמצם את המגע עם הקור, ומלהגים בלחש עד שנשימותיו הקצובות של השכן מעידות כי «הגיעה שעת כיבוי אורות».

נהג הזחל"ם עורך «סיבוב אחרון»: בודק את ציודו ומהדק את הרצועות המחזקות את הציוד האישי של כל אנשי הזחל"מ. הכל צריך להיות מוכן לתזווה ללא דיחוי, בהינתן הפקודה.

אבל לאן נזוז? לשטחי היערכות, או בחזרה לבסיס, להשתחרר?

כדורגל בצל האילנות

רבים ושונים הם הדגים בים. רבות ושונות הן היחידות בחטיבה. על
אחדות מהן מספרים אנשיהן:

הרכב מתגייס / מאת דב אלקנותי, קרית-אתא

ביום שישי, תשעה-עשר במאי, החל גיוס הרכב. בחורשה סמוכה לבסיס רוכז הרכב
בתחילה. ההתייצבות הגיעה לשיאה במוצאי-שבת. הקריאה יצאה בשעה חמש אחרי-
הצהריים, ותוך שעות ספורות כבר הגיעו 90% מכלי-הרכב. היו נהגים שהתייצבו מבלי
שנקראו. הם הוחזרו לבתיהם, למקרה שיידרשו להתייצב במקומות אחרים.

הגיעה משאית עם נהג-שכיר ואשתו של בעל הרכב. האשה סיפרה, שבעלה עובד
בדרום הארץ ולכן באה היא למסור את רכבו.

היו אנשים שהביאו את רכבם המגוייס לחטיבה, ומיד יצאו להתייצב ביחידות
אחרות, בהן שרתו.

כבר בליל-שבת הראשון הוחל בחלוקת הרכב ליחידות.

בכל ימי הכוננות נשארו אנשי יחידות הרכב במחנה, עוסקים ברישום ובסידורים
טכניים. אורגנה פעולה תרבותית ונוהלו ערבי בידור ובלילי בצוותא. זה הביא
אקורדיון; אחר הביא חליל, ובאחד הערבים נערכה מסיבה אליה הוזמנו הנשים והחברות.

גיוס המשטרה הצבאית / מאת שלמה שורצמן, חדרה

בתשעה-עשר במאי החל גיוס יחידת המ"צ, שהוצבה מיד לתפקידים כגון ליווי
שיירות, סגירת כבישים, בדיקת רכב וכיו"ב. ההתייצבות היתה 100%. אחד האנשים,
שהיה בחו"ל, הגיע מצרפת כעבור ימים ספורים!

ליווינו את החטיבה לנקודות-ההיערכות. קיבלנו תדריך ותירגלנו את ליווי החטיבה
לצפון. נודעה חשיבות לניהוג השיירות בלילה, ללא שילוט בדרכים. ביום שלישי, שישה
ביוני, הוא היום השני למלחמה, שונו ההוראות ונאמר לנו שעלינו לכוון את השיירות
דרומה, בכיוון לעפולה. הבאנו את הלוחמים ושריוניהם עד "קו הירוק".

בטן מלאה / מאת דוד רוזי, רגבה

היחידה מורכבת מאנשים שונים, אשר נדמה כי לא יהיו מסוגלים למלא את
תפקידיהם ביעילות ובתכליתיות. והנה, גם ה"ארטיסטים" המושבעים שבהם, מילאו את
חובתם במלוא הנכונות — עד תום המלחמה. לאחר מכן חזרו לקדמותם. מיום ההתייצבות
ועד ליום השחרור, לא היה כל חייץ שהוא בין החיילים-מן-השורה ובין המפקדים, ושררה
אחוזה חמה בין היחידה שלנו ובין מפקדי היחידות להם סיפקנו ציוד.

הבאתי דלק ליחידות. החיילים ישבו בחפירות, לאחר יום קרב והתחפרות. הקצינים,
שהיו ערים, הם שעזרו לי לפרוק את הדלק ולתדלק את הרכב. אמרתי לנפשי: עם
אנשים כאלה ניתן הכל להיעשות!

בימי הכוננות עסקה היחידה באספקת דלק ותחמושת ליחידות, כדי שהכלים יהיו
מלאים ומוכנים לכל פעולה אפשרית. היינו בתנועה מתמדת. המתח היה רב. שכחנו
את הבית, המשפחה ואת הבעיות הפרטיות. מטרה אחת עמדה לנגדנו: ש"הבטן" תהיה
מלאה, בכל הכלים.

צילצל טלפון-השדה: „בשעה שבע יוקרן סרט בשטח מטה הגדוד. הינכם מוזמנים“. יוצאים לדרך. בכל השבילים צועדים חיילים במלוא החגור ונשקם בידם. הראשונים מתיישבים על הקרקע, האחרונים נעמדים בחצי-גורן עגולה מאחוריהם. אפשר להתחיל. גנראטור קטן מספק זרם למכונת-ההקרנה ומשמיע מוסיקת-רקע חד-קולית. התמונה אינה ממוקדת די-הצורך. הרמקול מצרצר במקצת. בידור צבאי. מחליפים גליל ראשון. מישוהו צועק: „ארטיק! ארטיק!“ ההקרנה נמשכת. לפתע — חושך. האם נקטע הסרט? לא. הגנראטור נדם. הגיעה פקודת היציאה.

בצעדים מהירים חוזרים החיילים ליחידותיהם. מבט חטוף אל העמק מלמדנו, כי הטנקים הכבדים עולים בשקשוק-שרשרות על מובילים. גיפ נוסע באורות מואפלים בין שורות החיילים, מתקדם בזהירות. מפקד פלוגה מזרו את אנשיו: „לא להתעכב!“ מנועי הזחל"מים מותנעים בזה אחר זה, בנהמה עמוקה. תוך תימרון בין עצי הזית, מגיחים הם אל דרך העפר. ענפים חורקים ונשברים בעבור מכונות הפלדה הכבדות. הנה ניצב טור ארוך, מוכן לזינוק, ממתין לאות.

„לדומם מנועים“ — מועברת פקודה מזחל"ם אל זחל"ם. התזוזה — בשתיים לפנות-בוקר. נדלקות עשרות סיגריות. מפתחי הזחל"מים קופצים חיילים ופורשים שקי-שינה. אפשר לחטוף תנומה. אי-פה, אי-שם נשמעות שיחות בודדות, הנפסקות במהרה. מתא אחת המשאיות בוקע אור עמום: פלוני רכון שם על דף וכותב עוד מכתב הביתה. את הדממה מנסרות נחירות.

עשר בלילה. טרטור מנועים בוקע מן העמק. שיירת הטנקים מתחילה לנוע. באורות מלאים. עולה על הכביש ונעלמת מעינינו. שוב משתרר שקט. רק זקיף בודד פוסע לאורך הטור ונזהר שלא לדרוך על מישוהו. השעות חולפות ללא-הפרעה. באחת-וחצי מצלצל טלפון-השדה: „היכונו ליציאה בהתאם לתכנית“. ועוד: „נתקו את הטלפון וקחו אותו אתכם!“.

החיילים מתעוררים, מתמתחים, מקפלים את שקי-שינה ועולים לזחל"מים. הנהגים מתניעים את המנועים ומחממים אותם. הטור ערוך ליציאה. נדלקים אורות בחורשות שמסביבנו. פלוגה אחרי פלוגה יוצאת מבין העצים ונערכת על הדרך הראשית. ריח בניזן ושמן שרוף ממלא את האוויר הצח. הקרייר.

השעה שתיים לפנות-בוקר. כנחש ענק מתפתל הטור המשוריין בין חורשות הזיתים ועולה לכביש הראשי, מתקדם עד למיסעף ופונה צפונה. צפונה! סוף-סוף, ברור הכיוון. שרשרות הזחל"מים משקשקות, המנועים נוהמים, הטור מאיץ דרכו. כל האורות מודלקים — מעין הפגנת-כוח בחשכת-הליל. עוברים בהרים ובגיאיות, בין כרמי זיתים וכפרים ערביים רדומים, צוברים תאוצה ומאיטים חליפות. כפעם בפעם נעצרים לדקות ספורות. הראש צונח על ההגה, העיניים נעצמות לשניות ומיד נפקחות שוב: הלאה, צפונה!

השמים מתבהרים בפאתי מזרח. פנסי המכוניות כבים והטור דוהר. המפקדים מתבוננים בפקודיהם המגמגמים. לא כולם מוכרים להם. רבים מן הוותיקים עזבו בשנים האחרונות וחדשים מילאו את השורות. האם יעמדו במבחן הקרב? האם האימונים הקצרים והתמרונים השנתיים היקנו להם כושר נאות?

הנהגים מאזינים בסיפוק לנהמת המנועים. אף כלי-רכב לא הכויב. החיילים לופתים את כלי-נשקם. יש מי שנזכר במלחמת השחרור, יש שמעלה זכרונות ממיבצע "קדש", ורבים מתוחים לקראת הקרב הראשון. אך איש אינו מדבר, איש אינו נותן ביטוי לדאגותיו.

נעים צפונה!

לפתע נעצר הטור, יורד מן הכביש ונבלע ביער. פקודות מהדהדות בדממת הבוקר. זחל"מים מפלסים להם דרך בין העצים ומתמקמים בשטח רחב-ידיים. רשתות-הסוואה נפרקות ונפרשות. המסע תם. טרם הגיעה שעת האש. טרם רעמו התותחים.

ואז, בטרם קרב, זכתה החטיבה לכיבושה הראשון: העיר צפת.

מאובקים, מיוזעים וקולניים פשטו אנשי החטיבה על העיר ונתקבלו על-ידי תושביה באהבה ונכונות איך-קץ לסייע להם. בתים פרטיים ובתי-מלון הזמינום להתקלח; תושבים בעלי טלפונים איפשרו להם לקיים קשר עם הבית; ה"דודות" של הוועד למען החייל חילקו אפודות חמות, מגבות, גרביים ולבנים. בני צפת יצאו מגדרם כדי ליצור בית חם לחיילים מחורשות עין-זיתים.

מצפת זרמו לעין-זיתים מאות עוגות: עוגות קרם, עוגות מבצק צרפתי, עוגות אנגליות, טורטים עם שוקולד או גבינה. באחת העוגות הוצפנה פיסת-נייר קטנה ועליה — בכתב-יד של ילדה קטנה — ברכה חמה שיצאה מקרב הלב: "לחיילי צה"ל הגיבורים. היו חזקים ותכו באויב. תחזרו כולכם בשלום, כי אנו מחכים לכם בבית..."

צוות הסיוע של סרן אורי הראל ז"ל בשטח הכינוס בצפת

אחד מיני רבים...

יום באופן ל"ג בצאתי.

אבא יקר, בקרת ממני וצפתי מה שקרית.
אני יודע שאתה מתגעגע וזה אני מתגעגע אולי.
היום קבלנו חופשות הזא. אחרי נקמה אלוהים היתה כל וזה
אני עושה אמונים ללבני למקדש, שנו את המקדש שלי
ואין חזר מלאכה ורק של ז, ב, י. יהיה קים המזן מקדש.
בחזר המלאכה זה הולכים לא וישים ישה במקום.
יש ל. שאלה והיו מה המצב שכלכס ואני ולאווי
החזר שלי מקדשיו את שמה ערבות נכר במס הקלות של הלווי.

ואני מקדש ונתתן לפניך בזה הימים ככל המורה. איסו
לביית-הספר את המורה בקדש ומהו חסן. המורה צבא
מנהל במקומו בפעל את מוצה ערבים על הנוכח באול לא מוצי
חן-בצני עזמתי. כמאוי אומד את השלוח או השני או השלי.
מפצצים צלצול מקדש ואני חזית המקדש בה כמקו אמת
קדש שלי תקרה כל מלחמה ורובאי לא תיה מלחמת עולם.
כי בה יהיה חפיה ויתר שרול בשבת ישט אצל ספרטא
כמקו שמוי שטי ער שבת אני לא אמצה לשיט באוס מחבת
קדשה על נצח רק אק הוא יחווה את המצב כל אק תקדש
במקו מבני שנצח מהני את כעס. אני רוצה לעצת איפה
המנה שלם היום

אם שמו אבא מקדש שיתנה במקרה
ואכשו אני כותב מה ערן חוצה לעסה על הוא מוחה על
צרי שמו ושואל איך אתה מנהיג. ומה אתה אולף
ש. ולאווי אני אומר המנה נשקות ממני ומעלך.

המלחמה בשומרון

בוקר החמישה ביוני מצא את החטיבה מוכנה בלבימה באיזור אצבע הגליל. בהמשך היום, החלה הלחימה בחצי האי סיני, ואילו בשעות המאוחרות של אחרי הצהריים פרצה חטיבת שריון ישראלית אחרת לאיזור ג'נין. אחרי הצהריים נתקבלה הפקודה לתזוזת החטיבה לאיזור עפולה, כאשר עליה להשאיר להגנת אצבע הגליל את הגדוד הוותיק של הטנקים הבינוניים.

עם חשיכה זוה החטיבה, פחות גדוד הטנקים הבינוניים, מתוגברת על ידי פלוגת "צנטוריונים", לעבר צומת גולני — בתנועה מהירה, כשכולה נוסעת על שרשרות, בצירים שונים. לקראת חצות הלילה נערכה החטיבה באיזור עפולה.

בשישה ביוני, בשעה 3 אחר חצות, נתקבלה הפקודה לכבוש את משטרת ג'נין, באמצעות צוות קרב גדודי מוקטן. עלימנת להקל את הלחץ שהפעילו הירדנים על החטיבה האחות, שלחמה באיזור ג'נין מאז היום הקודם.

מספר מפקד הגדוד רפול:

"הכוח כלל את פלוגת הטנקים הקלים א' של רן, שתי מחלקות 'צנטוריון' בפיקודו של מפקד הפלוגה, פלוגת חיל הרגלים המשריין של עמרם, המרגמות של הגדוד והמפקדה העיקרית שלי.

פתחנו בתנועה בשעה 0400. את 'הקו הירוק' חצינו בשעה 0500, כאשר ה'צנטוריונים' מובילים, בעקבותיהם אנוכי, אחרי רן וסוגר עמרם עם פלוגת החרמ"ש ד'. התקדמנו עד לרכסים השולטים, בריחוק כ-2.5 ק"מ מג'נין. פלוגת ה'צנטוריונים' נתפרסה משמאל לציר והפלוגה של רן נתפרסה מימין ופתחה בהתקדמות אל המשטרה. אני-עצמי המשכתי לנוע בכביש עפולה-ג'נין ופלוגה ד' חיכתה לפקודה מאחור. כולנו חשנו באש שהומטרה מג'נין, כנראה מהמשטרה. אך בטרם הספקנו לגמוא כיברת דרך גדולה, וכבר קיבלתי הוראה להניח למשטרה, לפנות לאחור ולנוע בציר מזרחה על-מנת לכבוש את שני הכפרים, בית-קד ודיר אבו-דעייף."

מספר רן, מ"פ א':

"עלי להודות, שחציית הגבול היתה ענין מרגש. מיבצרי ה'צנטוריונים', שנעו בראש הטור, נסכו הרגשה טובה. לא נפתחה אש עלינו. הכל התנהל 'חלק' למדי. מכיון שהוטל עלינו למגר את משטרת ג'נין, פתחנו בתנועה במקביל לציר הכביש, בואכה ג'נין. מצפון לג'נין יש שני בתים, אחד לימין העיר ואחד בשמאל, הדומים למשטרה. פניתי להסתער על הבית הימני. כאשר הבחנתי במשטרה, מצד שמאל, 'שברתי' שמאלה. השטח מעובד כולו ומבוותר על-ידי תעלות השקיה. בהיותנו בריחוק כ-400 מטר מהמשטרה, חשנו לראשונה באש שנורתה עלינו משם — אש מנשק-קל וגם ארטילריה, שפגזיה נפלו לצדי הטנקים. 'השד' לא היה נורא. פתחנו באש מקלעים, וכפעם בפעם הוריתי לאחת המחלקות לירות פגזים חודרי-שריון אל המשטרה. ואז נתקבלה הוראה מפתיעה מהמג"ד: להיסוב 180 מעלות, לנוע ולכבוש את הכפרים בית-קד ודיר עולה. מהמשך הפקודה הבינותי, שעל האחרים תוטל המשימה לכבוש את דיר אבו-דעייף."

שונים היו פני הדברים מנקודת-ראותו של מפקד-מחלקה רן ג.: "בתחילה היתה

הרגשתי מוזרה. חצינו את הגבול בסמוך למוצב ישראלי קדמי. המשכנו לנוע בשטח מעובד, אך להבדיל מתקופת האימונים, לא נתנו את הדעת לתנובת האדמה שנדרסה בשרשראותינו. זו היתה מלחמה. הכוח הקדמי, עליו נמנתה מחלקתי, פתח באש על

בית גדול בקירבת המשטרה. פקודתו של מפקד־הפלוגה 'לשבור שמאלה', שינתה את חזית הפלוגה כלפי כלפי מיבצר טיגרט. פתחנו באש מקלעים ותותחים. הרגשתי שאין הירי חד־צדדי, כאשר החלו קליעים נוקשים על דופן הטנק. רשת־ההסוואה שמאחור נתלקחה. המשטרה נראתה כבר בטווח השגתנו.

בעוד הכוח של רפול נערך להסתערות על ג'נין, באה הוראת אלוף הפיקוד לשנות את המשימה: לכבוש את דיר אבו־דעיף וליצור מגע עם קבטייה. מאוחר יותר רמז, כי תיתכן תנועה לכיבוש שכס. הכוח שינה מיד את כיוון תנועתו, כאשר כוחות קטנים כובשים את הכפרים דיר־עזלה ובית־קד, לאבטחת איזור הפעולה, בעוד עיקר הכוח תוקף את דיר אבו־דעיף וכובש אותו. תותחני החטיבה, בפיקודו של חיים, חיפו על ההסתערות. המוצב נכבש בהתנגדות קלה. שני גיפיים מצויידים בתותחים ללא־רתע של האויב הושמדו תוך הסתערות, ושניים אחרים נוסשו בשטח.

במקביל קודם צוות־הסיוע בפיקודו של המ"פ יהודה, כאשר משימתו לסייר לכיוון קבטייה. התברר כי הציר לקבטייה חסום בקוביות־בטון וממוקש, ואילו לעבר ג'לקמוס אין ציר אלא ערוץ של ואדי, ואף הוא חסום בקוביות־בטון, אך לא ממוקש. נעשה ניסיון לפרוץ לכיוון קבטייה. "צנטוריון" אחד ריסק קוביה בירי־תותח מטווח קצרצר, אבל החליק על סלע וירד משרשרת.

פינוי המוקשים נתקל בקשיים, משום שהללו היו סמונים בדרך שתשתיתה אבן. הפינוי נעשה בדקרי חבלנים. השעה נעשתה דוחקת. קצינ־החבלה עידו איבד רגל ממוקש־נעל. על כן החליט מפקד החטיבה לנטוש בשלב זה את פינוי הציר ולפנות לעבר מחסום הקוביות השני, ולבדוק אפשרות עליה דרך התוואי לג'לקמוס.

תותח של טנק פיצח קוביות, וצוות־הסיוע של טרן אורי הראל, ועמו מ"פ יהודה, נע קדימה בתוך הוואדי. הציר היה קשה מאוד, והרכב טיפס בו בקשיים מרובים, בזה אחר זה.

בעלות הסיוע מתוך הוואדי, דיווח על הימצאותם של "פאטונים" מצפון־מערב לכפר ג'לקמוס. רפול שיגר קדימה מספר "צנטוריונים", ותוך זכות נפגעו שני טנקים ירדניים ושלישי נמלט. ה"אמיכסים" ופלוגת־הסיוע הסתערו על הכפר בעוד ה"צנטוריונים" מחפים עליהם. ההתנגדות בכפר היתה קלה ובאה בעיקר מחיילי־אויב שנמלטו לרכסים.

בינתיים, קודמו שאר כוחות החטיבה. איזור דיר אבו־דעיף אובסח על־ידי פלוגתו של עמרם ושני טנקים בלתי־כשירים, שחסמו בכיוון לקבטייה.

יחידת חיל־הרפואה החטיבתית, בפיקודו של ד"ר דן, נפרסה במוצב הגבול וקלטה שני פצועים.

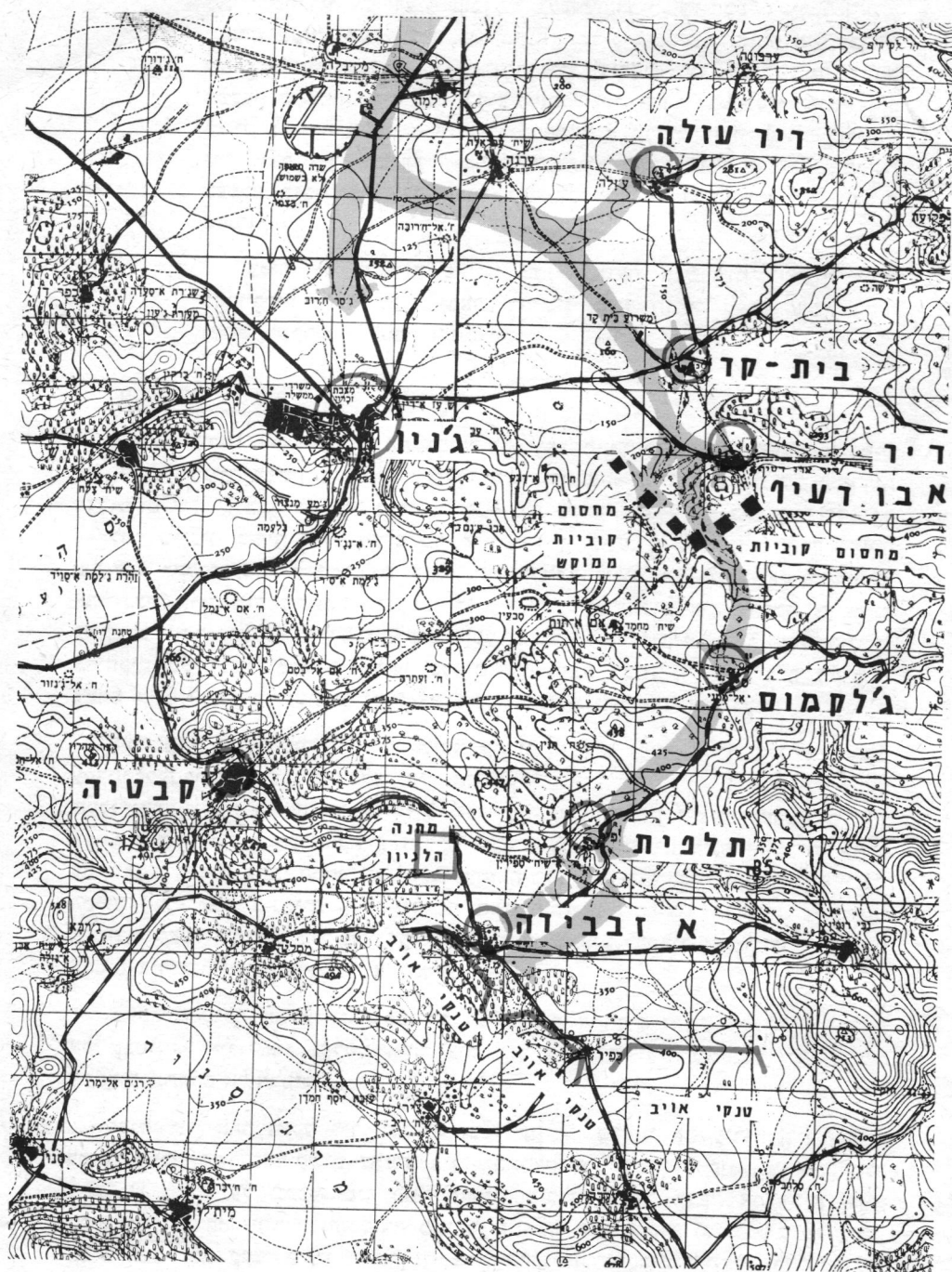
המטרה הבאה היתה תלפית. צוות־הסיוע, מתוגבר בטנקים, התקדם בכביש ג'לקמוס־תלפית, והשמיד בדרכו משאית־תחמושת ומספר חיילי־אויב.

בשעה 1010 הגיעו הטנקים לתלפית, תפסו שטחים השולטים על עמק זבדיה ופתחו באש לעבר טנקי־האויב שהיו במחנה הצבאי, בכפר כפיר ועל הכביש קבטייה—טובאס. פלוגת־הסיוע הגיעה למבור אות הכפר זבדיה, אך בגלל אש טנקי־האויב קיבלה הוראה לחזור ונצמדה לצלעות גבעת תלפית. בדרכה אל זבדיה נפל מפקד מחלקת־החוד, טרן אורי הראל ז"ל. באותה היתקלות הושמד עוד גיפיתולר ירדני, על צוותו.

מחסום הקוביות

מחלקת המידע
הצהרה מס' 1000
תאריך 10/10/57

תנועת החטיבה ב-6 ביוני: מגע עם משטרת ג'נין, כיבוש דיר אברדעיה, כפרי הסביבה ועליה במעלה ההר לכיבוש ג'לקמוס עד ההתקלות בשריון אויב בעמק זבבירה

הכפר דיר אבו־דעיף שוכן על צלעות ההרים, על רכסי ג'נין, כ־4 ק"מ ממזרח לעיר. מעל לכפר ובתוכו היו ערוכים להגנה כוחות־אויב בגודל שתי פלוגות. כפר זה, ומערך־ההגנה, שולטים על הציר המחבר את הבקעה שמצפון, דרך ואדי החוצה את השטח ההררי באלכסון דרום־מערב ומגיע לעיירה קבטייה, השוכנת מספר ק"מ מדרום־מזרח לג'נין. שליטתו של מוצב דיר אבו־דעיף מתבטאת בגורם חשוב יותר והוא — מניעת העפלה לגב־ההר, אשר הכפר ג'לקמוס ותלפית הם השטחים השולטים בסביבתו.

עליה אל גב־ההר פותחת בפני התוקף אפשרויות נרחבות יותר להתחברות לציר ג'נין־טובאס, דהיינו המשך תנועה לעבר צומת דמיה ומשם לשכם, או לגשר דמיה עצמו.

מספר המג"ד המוביל, רפול :

„עד שעצרתי את רן, הוא התקדם הרבה יותר מהמתוכנן. לאחר שעצר, קידמתי את ה'צנטוריונים' לכיוון בית־קד. בדרך קיבלתי התראה, שנראים כוחות על המורדות הדרומיים של הגלבוץ. לא עלה בידי לברר — לא בכוחות־עצמי ולא באמצעות החטיבה — למי שייכים כוחות אלה. משום כך הוריתי לרן, שיתקדם לכפר דיר־עזלה ויאהז שם עם מחלקה, כדי לאבטח את האגף ואת העורף שלנו. רן ביצע זאת במהירות, אבל בכוח גדול מזה שחשבתי. הודעתי לו מיד, שעלינו לתפוש את בית־קד. רן שינה כיוון במהירות, נע עם שלוש מחלקות ותפע את בית־קד. בינתיים היו ה'צנטוריונים' מרוחקים כקילומטר ממערב לשני הכפרים. רן נמצא בבית־קד, ואת מ"פ החרמ"ש עמרם קראתי אלי על־מנת שיכבוש את השטח השולט מעל דיר אבו־דעיף.

המשימות בוצעו במהירות. רן שיפר עמדות ועמרם נמצא בדרך אלי. אני־עצמי עמדתי בעמדת־תצפית נוחה כלפי דיר אבו־דעיף. כאשר הגיע עמרם אלי, מסרתי לו שעליו לתפוש את השטח מדרום לדיר אבו־דעיף, ולעבור בין ה'צנטוריונים' ובין רן. בעודו מוציא לפועל את הפקודה, נתברר שעליה עם הזחל"מים אינה אפשרית. עמרם עצר ותפש עמדות. נתתי הוראה לרן לשפר עמדות כלפי דיר אבו־דעיף, ועל ה'צנטוריונים' הטלתי לבוא אלי. בינתיים עברו על פני הסיירת וחבורת־הפיקוד הקדמית, עם מפקד החטיבה. כאשר קרבתי לדיר אבו־דעיף ראיתי שהם מנסים להעביר 'צנטוריונים' על פני מחסום נגד־טנקים שמנע מעבר אל המשך הצירים.

מפקד החטיבה הודיע לי, שהסיירת תפרוץ את המחסום ותנוע על הציר המוביל אל קבטייה, ואילו אנו נעלה מאותו ציר בין אוס־תות ובין ג'לקמוס, נתפוש את ג'לקמוס ונתקדם אל תלפית.

'צנטוריון' אחד נתקע ליד המחסום ומנע עקיפה. שלחתי את עידו, קצין־החבלה, לפנות מעבר משדה־המוקשים שנורע בין קוביות־הבטון. תוך כדי פינוי מוקשים עלה עידו על מוקש־נעל ונפצע. מיד פונה לאחור. קיבלנו הוראה לצאת את הגיא ולנוע בגיא אחר מזרחה יותר בכמה מאות מטרים. גם שם היה מחסום נגד־טנקים מקוביות־בטון, אבל ללא קושי פיצח 'צנטוריון' אחת הקוביות. המחסום הזה לא היה ממוקש. התחלנו מתקדמים, כשהסיירת מובילה. אני נעתי בעקבות פלוגה א'. לפלוגה ד' הוריתי לשפר עמדות על השטח השולט, על־מנת לאבטח את איזור־הפעולה וציר־התנועה.

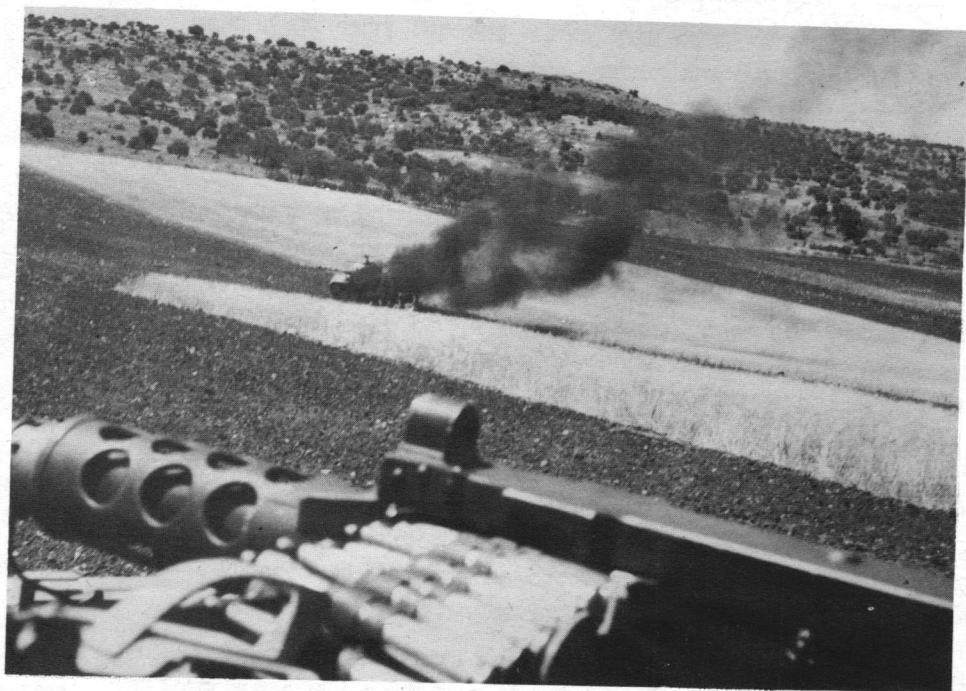
כאשר עלינו מהערוץ הזה וה'צנטוריונים' היו בשטח הפתוח, דווה לי שנראים מספר 'פאטונים' בסביבה. הסיירים הובילו את ה'צנטוריונים' והראו להם את ה'פאטונים'. וידאנו שאין אלה טנקים שלנו. שריוני האויב נמצאו בריחוק כשני ק"מ ממערב לאום-תות, עורפם אלינו ותותחיהם בכיוון לג'נין. ה'צנטוריונים' פתחו באש מטווח כ-2,000 מ'. לעת הזאת הגיעה גם פלוגה א' אל השטח הפתוח בואכה ג'לקמוס ואום-תות. נתתי פקודה לרן להסתער עם הסיירת על ג'לקמוס. לפתע ראיתי אחד ה'צנטוריונים' יורה מזרחה. חששתי שמא יירה בגבו של רן, אך נסתבר שהוא פשוט ראה עוד 'פאטון' אחד, פגע בו והבעירו. זה היה, למעשה, הטנק הראשון שהשמידה החטיבה.

בהסתערות מהירה, תוך מתן פקודות חפוזות, כבשו רן והסיירת את הכפר ג'לקמוס. אני כבר נמצאתי על הציר המוביל מג'לקמוס לתלפית.

בשלב זה היינו פרוסים כלהלן: פלוגה א' מאחורי הסיירת ואני מאחורי פלוגה א'. ה'צנטוריונים' עדיין באום-תות ופלוגה ד' בדיר אבו-דעיף, שומרת על הציר. פלוגות ב' וג' היו עדיין בכפר-ילדים.

המשכנו לנוע, מאבטחים עצמנו מכל אפתעה אפשרית. כאשר קרב רן אל תלפית, הזהרתיו שייזהר בירידה לעמק, בין תלפית לזבבידה. הסיירת גלשה לעמק. רן תפש עמדות במרחק-מה מאחורי תלפית. התחלנו מזהים, על הגבעות המכוסות כרמי-זיתים בין זבבידה ובין כפיר, מספר טנקים 'פאטון' וכלי-רכב 'רכים'.

רן נתן פקודות-אש, מטווח 2,000—2,500 מ'. בינתיים צרפתי אלי את ה'צנטוריונים' והצבתי אותם בשטח הגבוה מעל תלפית. גם הם החלו מגלים מטרות ופוגעים בהן.

הטנק הראשון בוער

ראינו תנועה רבה על הכביש המוביל מעקבה לזבבידה ומשם לג'נין. פתחנו באש על כל מטרה מזדמנת, ותוך פחות משעה הבחנו בשבעה טנקים בוערים. חמישה מהם נקפו לזכות ה'צנטוריונים' ושניים לזכות ה'אמכיסים'.

כעבור זמן־מה הבחנו בתנועה ממחנה חדש שנמצא מצפון לזבבידה. בין השאר, נראו טנקים. הפנינו את תשומת־לב ה'צנטוריונים' אל התנועה הזאת, כיון שהיו בעמדות־ירי נוחות. לאחר שירו מספר פגזים, ראינו עוד שני טנקים בוערים.

הגיע מפקד החטיבה. דיווחתי לו על המצב והוא הודיע לי כי פלוגה ב', של גיל, ופלוגה ג', של דודיק, כבר נמצאות בדרך אלינו. זו היתה בשורה משמחת, מכיון שתופי הפגזים אצל רן כבר התחילו להתרוקן.

התחלנו שוקלים אפשרויות להמשך התנועה. בתצפית אישית הבחנו במספר הולך ורב של 'פאטונים', שלא הגיבו באש. ראינו אותם בכרס־זיתים, ערוכים כמארב. אילו ניסינו לרדת לעמק, אין ספק שהיו פוגעים בנו. בשעה 1400, בקירוב, נפתחה עלינו אש בוזמנית מטנקים וכנראה גם ממרגמות. אותה שעה הבחין מ"פ ב', גיל בריכוז כוחות כ־3 ק"מ מדרום לנו; מאחורי הרכס המזרחי של כפיר היו עוד טנקים רבים, שתפשו עמדות. היינו נתונים להפגזה רצינית במקומנו מאחורי רכס תלפית. היינו צפופים למדי, ועמנו יחידות חטיבתיות. לאחר שנוכח גיל לדעת כי אינו יכול להשיב באש תכליתית, נתן הוראה לפלוגתו לרדת קמעה לאחור, אבל להישאר בתצפית.

הופעתו של גיל איפשרה לפלוגתו של רן לרדת לשטח התחזוקה, לתדלק ולתחמש. המשימה שיועדה לרן היתה, לחצות את העמק ולתפוש שטח־חסימה מצפון למחנה זבבידה. הארטילריה של חיים טיווחה במגמה לשמש חומת אש ועשן בעת תנועתו של רן. מטעמים שונים בוטלה התכנית. המגמה הבאה היתה, לפרוץ דרך עמק זבבידה ולנוע בכיוון לטובאס. לצורך זה הוזמנו מטוסים, ונקבע שבשעה 1600, בחיפוי אווירי חזק וכן בחיפויים של רן, דודיק וה'צנטוריונים', תבוצע הפריצה להשתלטות אגפית על רכס כפיר המזרחי, בציר לאורך הגבעות החולשות על העמק ממזרח. המטוסים בוששו לבוא, הטנקים הלכו ונתרוקנו והערב רד.

פלוגתו של דודיק נמצאה על רכסי תלפית מצפון, חולשת על הכביש הסמוך למחנה זבבידה. ה'צנטוריונים' נמצאו על גבעת תלפית עצמה, פועלים נגד הכפר זבבידה, רכס הווילה ורכס כפיר המערבי. פלוגתו של גיל היתה על הרכס שמדרום לתלפית, מאבטחת ומחפה כלפי רכס כפיר המזרחי. פלוגת החרמ"ש על עמרם, שהובאה אף היא לאיזור תלפית, איבטחה את העורף ממקומה על ההרים שממזרח לתלפית.

בשעה 1800 החליט מפקד החטיבה לערוך התקפת־לילה. לפיכך טווחה הארטילריה של חיים על רכסי כפיר המזרחי והמערבי. בתחילת הטיווח נראו פגיעות יפות באיזור עמדות הטנקים של האויב, אשר התחילו להחליף את מיקומם. קציני־הקישור הארטילרי, סא"ל אלי, דיווח על 20 "פאטונים" — 12 ברכס כפיר המזרחי ו־8 ברכס כפיר המערבי; וזאת בנוסף על 15—20 טנקים שידענו על קיומם משעות הבוקר, בין זבבידה ובין כפיר.

פתאום הופיעו המטוסים המבוקשים, ובגיחות חוזרות ונשנות עטו על טנקי האויב שעל רכסי כפיר. שני ה"אוראגנים" וארבעת ה"מיסטרים" עשו עבודה יפה. נראו כעשר פגיעות, חלקן בטנקים.

עם חשכה נראו היטב משואות הטנקים הירדניים הפגועים, שסימנו לנו את מיקומם ברכסי כפיר".

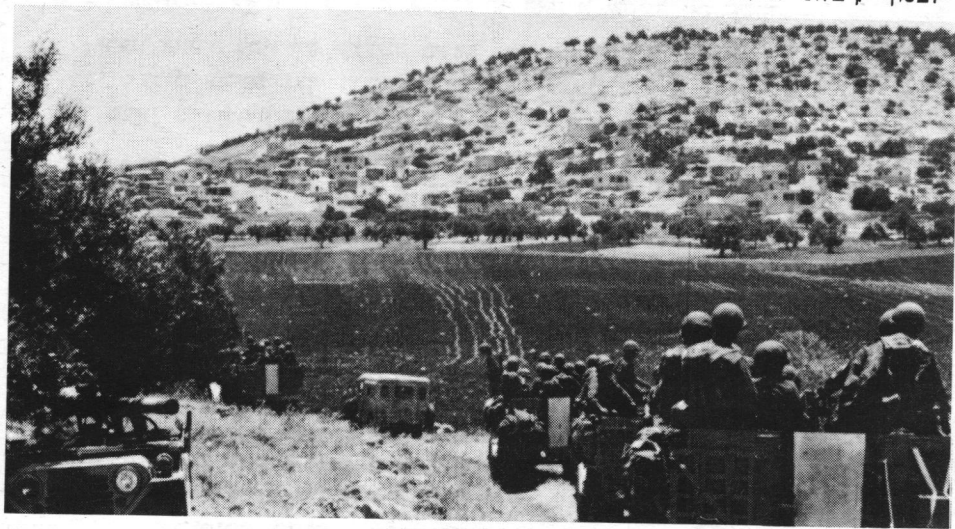
מספר רן, אשר פלוגתו היתה הראשונה מגדודו של רפול, שנטלה חבל בשלבים

הראשונים של הלחימה עד לתלפית:

"לדידי החלה המלחמה בהתקפה על משטרת ג'נין. כאמור, ניתנת הוראה להסתובב 180 מעלות ולתקוף את הכפר דיר-עזלה, שנמצא ממש מאחורינו, בצד צפון-מזרח. פיקדתי מטנק, והמפה שלי נפלה לתוך הצריח. משום כך איבדתי את מושגי הכיוון, מחוץ למזרח אשר סימנה אותו השמש. פעם אחר פעם הטרדתי את רפול בשאלה, אם אני מסתער בכיוון הנכון.

בפקודת רפול, השתלטנו על דיר-עזלה, על-מנת לאבטח את העורף מפני תנועה שנראתה בכיוון לגלבוץ. מכיון שהתנועה היתה ממזרח, הסקתי שאלה כוחות שלנו ואמרתי זאת לרפול. השארתי שם את אסא, לאבטח את המקום, והמשכתי לנוע — פרוש — בכיוון לכפר בית-קד. בדרך נתקלנו בשני ג'יפים מצויידים בתותחים ללא-רתע, ירדניים. גיליתי אותם בטווח 10 מ' מהטנק שלי, בין עצי הזית, בעמדות-אש מצויינות. אני מניח, שאם היו פותחים באש, היו עלולים לגרום לנו צרות צרורות. לכן ירינו בהם במקלעי-הסיפון, שהם כלי-נשק מהירים ויעילים למפקד הטנק. החבר'ה שלי רצו לגשת אל הג'יפים, אך מכיון שחששתי ממלכודת, אמרתי כי אם קיים אחוז אחד של סכנת מילכוד, מוטב לנטשם. המשכנו בדרך לבית-קד.

עלינו לבית-קד כשהמחלקה של משה מצד ימין והמחלקה של עוזי ז. מצד שמאל. אסא היה מאחור, על הכביש. לא נתקלנו בהתנגדות. מבית-קד נגלה לנו הכפר דיר אבו-דעיף. קיבלתי פקודה לתפוש עמדות ולפתוח באש בכיוון לכפר. אחר-כך ניתנה לי הוראה לחפות על עמרם, שהסתער עם חיל-הרגלים המשוריין שלו על דיר אבו-דעיף ולתפוש את השטח החיוני שמעל לכפר. רפול הורה לי לתפוש את הרכסים שמשמאל לכפר, והתחלתי לטפס במקומות כמעט בלתי-עבירים לטנקים. דיווחתי על הקשיים לרפול, והוא התעקש: 'תפרוץ, תפרוץ!' טנק אחד פרש זחל וראיתי שיזה לא הולך'. לבסוף קיבלתי אישור לבוא בעקבות הכוח מצפון לדיר אבו-דעיף.

בדרך לדיר אבו-דעיף

עברנו את המחסום נגד-טנקים ונכנסנו לשטח הפתוח. מיד נתגלה, משמאל, הכפר ג'לקמוס. פתחנו בהסתערות קלאסית. בדרך עברנו על פני ה'פאטון' הפגוע. מעניין, אבל עברנו לידו שלווים לגמרי. כאילו היה מובן מאליו שייקרה בדרךנו פאטון' פגוע. רק מאוחר יותר נתברר לנו, שדקות ספורות לפני כן הוא גורה על-ידי ה'צנטוריונים'. על הרכס מצד ימין היה מוצב עם מספר בונקרים. כאשר פיצחנו אותם, יצאו משם חיילים חמושים. פתחנו באש.

עלינו בעקבות הסיירת על ציר הכביש המקשר את ג'לקמוס עם תלפית. כאן ראינו לראשונה אזרחים עם דגלים לבנים, נשים מבוהלות ומספר גוויות של חיילי לגיון. התחלנו חשים את המלחמה.

הגענו אל תלפית. שם עובר הכביש בין שתי גבעות ו'נשפך' לתוך העמק הגדול, עמק זבבדה. מצד שמאל, בתוך הגיא, התנשא עץ גדול ומתחתיו ישבו כ-40 ערבים. כאשר נשמעו יריות והגיעו הטנקים, קמו כולם ונמלטו על נפשם. ניתנה הוראה להיכנס במהירות לעמק.

השארתי שתי מחלקות על הרכסים, משני צידי הכביש, ואני עם מחלקה אחת החלקנו לתוך העמק. לאחר שעשינו כמאתיים מטר, נתקבלה הוראה לחזור ולהאחז בגבעות. תפשונו עמדות והתחלנו לצפות. גילינו רכב וטנקים על גבעות של זבבדה וכפיר. נתתי פקודת אש. הטווח היה 2,400 מ'. כפעם בפעם גיליתי מטרה חדשה. ניסיתי למקד את כל אש הפלוגה על האויב. היו קצת בעיות-קשר, אבל לבסוף השגנו שתי פגיעות. בניתיים נכנסו לתוך שורות הטנקים שלי בעמק שני 'צנטוריונים', שהתחילו לירות ועשו מלאכה אמונה. השתדלתי להתקשר עם המ"פ שלהם ולגלות להם את המטרות שאולי נסתרו מעיניו.

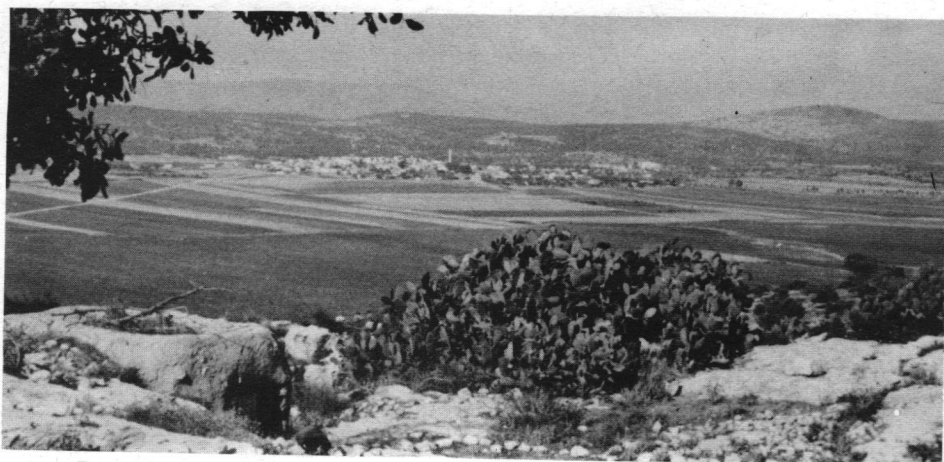
ירינו, והירדנים לא הגיבו. הנחתי, שהם לא התיאשו מהרעיון שאנו ניכנס לתוך המארב, ולכן נצרו אש. כעבור שעה-שעתיים התחילו יורים בתותחים. רוב הפגיעות היו כ-100—200 מ' מחוץ לגבעת תלפית. התפתח דו-קרב תותחים. אחדים מהטנקים שלי סבלו ממחסור בחודרי-שריון. דיווחתי לאחור וביקשתי שיבואו להחליף אותי כדי שאוכל 'להתמלא'. הגיע גיל והתארגן בעמדות שלי. הוצאתי הוראה, שכל טנק שמתרוקן יעבור את הרכס לשטח התידלוק. אני הייתי האחרון שפינה את השטח.

ירדנו אחורה לתידלוק, שנעשה בשטח 'מת' לגבי הטנקים של האויב, אבל כל הזמן הומטרו עלינו פגזים ואף היו מספר פגיעות בטנקים. הטנק של רן ג. ספג פגז חודרי-שריון בין מקלע-הסיפון לבין ראשו של רן, וניפץ את הזרקור שלו.

הדקות הראשונות של ההפגזה היו בלתי-נעימות, אבל עדי-מהרה התאוששו כולם והמשיכו להתמלא. ה'צנטוריונים' הגדולים העניקו לכולנו הרגשה טובה, במיוחד בשל יוצמת תותחיהם.

משסימנו את התידלוק, היינו מוכנים לחדש את ההתמודדות עם האויב אשר בעמק זבבדה".

עמק זבבדה הינו שטח מישורי של כ-3×3 ק"מ. צלעותיו המזרחיות-צפוניות חסומות בגבעות תלפית. צלעו הדרומית חסומה ברכסי כפיר המזרחי והמערבי ובכפיר עצמו. הצלע המערבית חסומה ברכסים המקבילים לכביש טובאס—קבטייה. צלע זו מיוערת כולה. בעמק עוברת דרך כניסה ממזרח, דהיינו מתלפית, ודרך יציאה לצפון ולדרום, דהיינו כביש טובאס—קבטייה—ג'נין.

מראה עמק זבבידה מגבעת תלפית

לאחר שאוכנו טנקים בשטחים השולטים על כפיר, בבקעה שממזרח לכפיר ובחורשות זבבידה, החלו ה"צנטוריונים" יורים אל הטנקים הרחוקים, ואילו ה"אמיכסים" ירו לטווחים הקצרים יותר. תוך זמן קצר נפגעו תשעה "פאטונים", רובם על-ידי ה"צנטוריונים". תותחני החטיבה התמקמו אף הם והחלו בטיווח.

המגמה היתה, להחדיר פלוגת טנקים קלים ולחסום את כביש ג'נין—טובאס, מצפון לכפר זבבידה, על-מנת למנוע מהאויב להניע כוחות מטובאס לקבטייה ובחזרה. בדרך זו יוקל לחץ האויב מעל חטיבת השריון האחרת, שנלחמה בצומת קבטייה. תכנית זו לא בוצעה, כאמור, משום שליטתנו המוחלטת על הציר מאיזור תלפית.

בשעות הצהריים נתקבל דיווח מהאוגדה, שלמולנו נמצאים כ־50 "פאטונים". מרגע לרגע גברה אש הטנקים של האויב, ובשעה 1400 הופגזו על-ידי מרגמות וארטילריה מתנייעת. על-מנת להמשיך להתקדם, הוזמן סיוע אווירי. בינתיים קודמו לגילקמוס גדוד חיל-רגלים-משוריין של מישקה ויחידת חיל-הרפואה של ד"ר דן, וכן הדרגים של "אמיכסים" וה"צנטוריונים".

בשעה 1800 הגיעו שישה מטוסי-קרב שלנו. בויבזמן טיווחה הארטילריה אל ריכוזי הטנקים ממזרח לכפיר, ולאחר הנחתה ארטילרית יעילה זזו טנקי האויב מעמדותיהם, וזהו על-ידי מטוסי-הקרב, הותקפו, ולפחות ארבעה מהם נדלקו.

ניתן אישור לבצע התקפת-לילה, בחצות. נערכה קבוצת-פקודות, בה תוכננה ההתקפה לפרטיה, אך היה ספק אם הפקודה נקלטה היטב, מאחר שרוב המפקדים היו כבר בתנועה ובקרב מאז 48 שעות.

השיקולים לעריכת התקפת-לילה היו כלהלן: בתצפית גילו כי האויב מחזיק בצלעות המערביות בכוח בן 15—20 טנקים, וברכסי כפיר כ־20 טנקים אחרים. חציית העמק לאור היום, ללא חיפוי אווירי וארטילרי רציניים, תגרום לכוחותינו — הנחותים בסוג הטנק — אבידות רציניות.

נכון לנו קרב רציני נוסף במחסום הקוביות של עקבה, בעיירה טובאס. אנו מסוגלים לתקוף בלילה; האויב אינו רגיל בזאת. הדרך הבלתי-מקובלת היא, ללחום עם שריון בלילה.

כאמור, אושרה תכנית ההתקפה הלילית, ושעת האפס נקבעה לחצות. בטרם ירדה החשכה, הספיקו רוב המפקדים לצפות על דרכי התנועה האפשריות. בתדריך למפקדים נמסר, כי נראה שמצב חיילי האויב אינו טוב יותר ממצבנו, מאחר שגם הם נמצאים בתנועה ובקרב אותו פרקוזמן; ויש להניח, שהם יעסוקו בטיפול בטנקים ויהיו כושלים מעייפות.

מפקד הסיירת יהודה וסגנו חנן, ערכו שני סיורים, בשני הצירים המתוכננים ללחימת הלילה. הסיירים חזרו ואימתו את ההנחה, שהאויב עסוק בתחזוקת הטנקים.

עשרים דקות לאחר חצות הליל פתחה הארטילריה של חיים באש מהירה ומדויקת על ריכוזי הטנקים בכפיר וברכס שממזרח לכפיר. מיפ הסיירים, יהודה, יצא עם מרגמות 81 מ"מ, להוסיף תאורה לזו של הארטילריה. גדוד הטנקים וחיל הרגלים המשוריין פרצו באורות מלאים בשני הצירים. בציר המערבי — ציר הכביש — הובילו ה"צנטוריונים" בעקבותיהם נעו ה"אמיכסים" של גיל. הם ירו בכל סנק ורכב אויב שנמצא בתנועה. בעקבותיהם נע גדוד חיל הרגלים המשוריין, שחסם באיזור מחנה זבבידה עם החרמ"ש בפיקודו של מ"פ אורי וטנקים בפיקודו של מ"פ דודיק.

בכיוון לטובאס נעו אנשי פלוגתו של עוזי, מטהרים את הכפרים ומונעים בעד שובם של צוותי אויב אל הטנקים שניטשו בגלל ההרעשה. אנשיו של עוזי גם הוציאו צוותים אשר פחדו לברוח מן הטנקים — או טרם התאוששו מן ההלם שגרמו הפריצה והאש המהירה. שלושה טנקים אשר צוותיהם חזרו אליהם וניסו להפריע את החרמ"ש בביצוע משימתו, הוצתו על ידי "צנטוריונים" שנעו במאסף, בפיקודו של ישראל.

על ההתקפה הלילית סיפר מ"פ החרמ"ש, עוזי :

"במסגרת ההתקפה הלילית בעמק זבבידה, הוטל על פלוגת החרמ"ש לטהר את הכפר זבבידה ולנוע בעקבות כוח ההחוד של הטנקים לאורך ציר הכביש כפיר—עקבה. נענו בכיוון לזבבידה וטיהרנו את הכפר. כל מחלקה קיבלה גיזרה. הכפר היה מלא אזרחים. הטיהור בוצע ללא יריות.

המשכנו לנוע אל כפיר. התארגנו על הציר ונענו על הכביש בעקבות מחלקת החוד של סגן מיכה. עד לכפר כפיר נתקלנו בטנק נטוש על הכביש. מנועו היה עדיין חם, אך צוותו לא נראה בקירבתו. סגן מיכה עלה על הטנק, לוודא שינוטרל.

נכנסנו לכפיר אחרי מחלקת החוד. גם כאן עבר הטיהור בשקט. מחלקת החוד דיווחה לי, כי ממערב לכביש, בחורשה, שומעים קולות רכב מונע. מיד לאחר מכן נמסר, שנראה כי טנקים נעים אלינו.

נשמעו יריות מכיוון החורשה. האש כוונה על מפקדת הפלוגה בפתח הכפר. לידי ניצב זחל"ם חבלנים שסופח לפלוגה, והדופן שלו בלמה חלק מהקליעים. נסתבר שהרכב החשוד היתה שריונית ירדנית, שניעורה לחיים למשמע תנועתנו. תוך חילופי אש אתנו, חצתה השריונית את הכביש כעשרה מטרים לפני הזחל"מ שלי, וירדה לעמק, בכיוון ממנו באנו. מאוחר יותר שמעתי כי הושמדה באיזור זבבידה.

בינתיים התעוררו לחיים, באותה חורשה, נגמ"ש ושריונית קטנה. הנגמ"ש פילח את גדר האבנים כמאתיים מטרים לפני, ונע בציר מקביל לכביש. הוא הדביק את מחלקת החוד וירה בעורפה. מפקד המחלקה הורה לפתוח באש על השריונית, והיא עברה ונעלמה. רימוץ יד שהוטל בעקבותיה, לא פגע בה. בתקרית זו נהרג הקשר שלי, סמל עמי אלקיים, ונפצעו שני אנשים. נתגלו פגיעות בזחל"מים, לרבות פגיעת באזוקה במחלקת החוד.

את השריונית הירדנית מצאו אחר-כך, נטושה, בפאתי החורשה.

מחשש שיש טנקים בחורשה, ביקשתי תגבורת של טנקים ממישקה, המג"ד.

בעודי משתדל להעביר את הבקשה, שמעתי קול שרשרות על הכביש. כעבור דקות היו לידי "צנטוריונים" בפיקודו של ישראל. יחדיו נכנסנו לפאתו הדרומית של הכפר.

ככפר עקבה מצאנו 'פאטונים' שישראל השמיד אחדים מהם וגרם לנטישת האחרים."

כשהגענו לעקבה נתקבלה הוראה לחזור לחורשה שלפני הכפר, מכיון שיש שם טנקים ירדניים וצריך לנטרל אותם על-מנת למנוע בעד שובם של חיילים ירדנים העלולים לפגוע בשיירות שלנו.

הגעתי לחורשה עם עוד חבלן אחד ומספר סיירים. ראינו שלושה טנקים. ניגשנו לבדוק אותם. שלושתם היו נטושים. בפעם הראשונה ראיתי "פאטון" מבפנים. הם היו חדשים. ריח הצבע עדיין נדף מהם. לרובם כבר לא היו סדנים בתותחים. כפי הנראה, פרקו אותם הצוותים הירדנים. פרקנו את הנשק-הקל — המקלעים — הוצאנו את הסדנים שנותרו ואת הטלסקופים. המשכנו לסרוק את החורשה.

במרחק-מה מצאנו עוד טנק אחד. לאפתעתנו, היה בתוכו נער ערבי כבן 17—18, במדי הלגיון הירדני. הוא ישב בתוך הטנק, שרוי בהלם. התותח היה טעון וכל הכלים היו טעונים. אפילו המתנע של הטנק לא היה מותנח. שאלנו אותו היכן הצוותים. הוא הסביר, שבלילה אמרו לו הקצינים שהם הולכים לישון בכפר, ומשום-מה לא חזרו. ניטרלנו גם את הטנק הזה.

המשכנו בסריקה. בשטח רם יותר בחורשה מצאנו עוד 4 "פאטונים" וג'יפ עם תול"ר. טנק אחד היה פגוע. האחרים היו שלמים. ניטרלנו גם אותם. כולם היו נטושים. ראינו את הטנק שנפגע על-ידי ה"צנטוריונים" כשהיינו עדיין בכפיר. על כל הטנקים היו חביות-דלק.

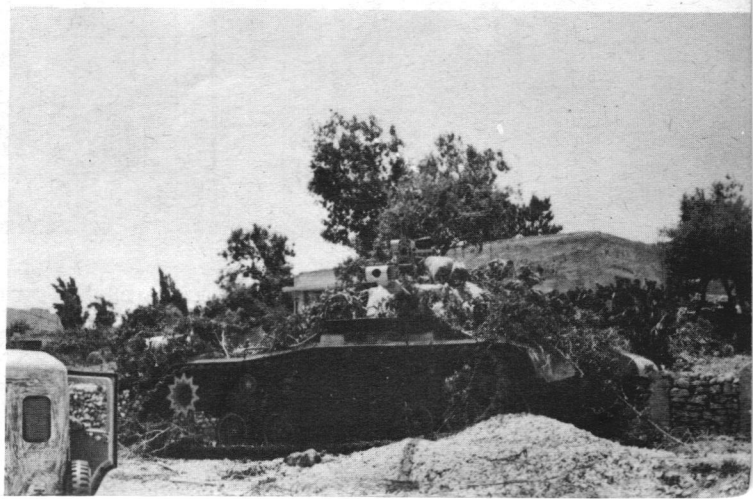
בסיום הסריקה, חזרנו לעקבה. כעבור דקות מעטות נתקבלה הוראה לסרוק את חורשת כפיר, בה אירעה היתקלות עם שריונית. הפעם לקחתי את כל המחלקה שלי. ניגשנו לחורשה. מצאנו בה מספר נגמ"שים, רובם פגועים מפגזינו. היו שם שלושה "פאטונים", אותם ניטרלו אנשי המחלקה.

מספר גיל, מ"פ ב':

"כאשר עברנו בכפרים שליד הגבול, לא נתקלנו בהתנגדות, אם מחמת הלם-התאורה, אש הארטילריה והתקדמותנו בלילה, שלא ציפו לה, ואם מפאת העייפות שנבעה מן הקרבות ביום הקודם. מצאנו בכפרים 'פאטונים' שלמים, משני צידי הציר. שאלתי את מפקד הגדוד מה לעשות בהם, והוא השיב, שאם הם שותקים, מוטב לא להתעסק אתם.

בהמשך הדרך התחלנו מגלים כלים שהיו מאויישים בחלקם. אנשים קפצו עליהם והתחילו להזיז אותם. היה שם 'פאטון' אחד שלא ניסה להילחם, אלא פתח במנוסה. 'צנטוריון' חיסל אותו מטווח 50 מ', לכל היותר. חיסלנו תותח-מתניע, שריוניות וצוותים — ברגע שהתחילו עולים על רכבם. השתמשנו במקלעים וב'עוזים' ולא לקחנו על עצמנו כל סיכון שהוא".

"פאטון" פגוע בעקבה

בתום ההסתערות על עמק זבבדיה, חנינו מול מחנה צבאי ירדני. לפתע הבחין אחד מאנשינו בחייל ירדני מציץ מפתחו של בית-הספר הסמוך. מיד דיווחנו על כך וקיבלנו פקודה לסרוק את בית-הספר.

באחד החדרים מצאנו שבעה חיילים ירדנים, ארבעה סרנים ושלושה טוראים, שוכבים כמתים. קראנו אליהם, ולא נענינו. רק כאשר דרכנו "עוזי", נחרד אחד הסרנים. הוא ניסה לקום ממקומו, לופת בידיו את בטנו ומרמו לנו שהוא פצוע. בדקנו אותם ונוכחנו לדעת שהסרן השני היה פצוע בעינו ובפניו, וידו הימנית כמעט נקטעה מגופו. שני חיילים היו פצועים קל.

דיווחנו על כך וקיבלנו הוראה לפנותם באמבולנס שנשלח אלינו. הסרן הפצוע בבטנו פחד שמא נהרוג אותו, והתחנן על חייו. אמרנו לו, שאין אנו דומים להם וכי חייהם בטוחים. הוא לא האמין. רק לאחר שראה את האמבולנס, וכאשר נשאנו אותו על כפיים לרכב הגואל, אורו פניו והוא לא מצא מלים בפיו להודות לנו.

11. תקננו קשר עם ~~האויב~~ כיוון אותנו לאיזו כני הכפרים
 זווה וכפיר התגלו עם שני צידי הכפר כפיר שדיון ירדני חונן
 כפרים ובשדה של תקננו אותם צירפנו אלינו זוג אורגנים וארדי
 סחלקו צירפנו זוג מיסטרים ~~האויב~~ שרפנו למחות
 6-5 טנקים מסוג פטון או צנטוריון ובספר הזה נשארנו כשה
 קשה לשרוב למסמרים בגלל השיכו באותו מקום ישנם נושאי
 גיסות מ- 113

מברק ממפקדת חיל האויר

מספר גיל:

"ירדנו אל המורדות אל טובאס. יהודה נע לפני ואני צמוד לעקבותיו. בשעה 0230, בקירוב, נמצאתי עם כל הפלוגה למרגלות הרכס, בואכה טובאס. יהודה הדליק מעל טובאס פצצות-תאורה.

לקראת שחר העמדותי שתי מחלקות מעל לטובאס, בגובה כמאתיים מטר, ואילו אני עם שתי מחלקות אחרות עליתי לשטח השולט היטב על טובאס והרכסים שמעליה. לעת הזאת ראיתי את המפקדה העיקרית של הגדוד מגיעה ונעצרת במעלה הרכסים.

המתנו לאור היום (ב־0315 כבר הפציע השחר) ואז נתקבלה הוראה להעביר את מחלקה 4 שלי לפלוגת-הסיוור. הם חצו יחדיו את טובאס, ללא התנגדות. חיש-מהר הונפו דגלים לבנים מעל לבתי הכפר. הכוח הגיע להצטלבות טובאס—טמון. קיבלתי הוראה לנוע בעקבותיהם ולהציב חסימה לעבר כביש המוביל לטמון, להתחבר עם גשר דמיה. מחשש של הזרמת תגבורות-אויב מהכיוון ההוא, העליתי מחלקה אחת ברכס שמעל לציר, ושתי מחלקות הצבתי בחסימה על הציר בכיוון לטמון, בעמדות טובות. אמנם, המקום לא היה רם, אבל היתה משם שליטה למרחק רב למדי. כאן הגיעה אלי המפקדה העיקרית. קיבלתי פקודה להעביר לפלוגת-הסיוור מחלקה נוספת — הפעם מחלקה-3, ~~האויב~~ של שמואליק. הטנקים נעו בעקבות פלוגת הסיוור בכיוון לשכם."

בהסתערות הלילית לעמק זבידה ניווט חנני את ה"אמיכסיס", בפיקודו של רג, בציר המזרחי; רפול, ממקומו בציר הזה שלט בטנקים שנעו בשני הצירים; ואילו מפקד החטיבה — ממקום התצפית שלו בגבעת תלפית — ניהל את הקרב וזיהה כל רכב וכל כוח בשני המאמצים, לפי האורות ואש התותחים והמקלעים. הכוח בציר הכביש עבר דרך ריכוזי הטנקים שלאורך הכביש, פרץ את קיר הבטון (החוסס את העמק מהר לה, באורך כ־3 ק"מ, בעובי מטר וחצי ובגובה שני מטרים) ונעצר מעל לכפר טובאס בשעה 0300.

הכוח בציר המזרחי נע לאורך הרכס הגבוה, פרץ באש טנקים את הקיר בגזרתו והתחבך אל הכוח בציר הכביש. בשעה 0315 נתלכדו הכוחות ונערכו למול טובאס. פלוגת הסיור התחברה אל הכוח ויצרה מגע עם טובאס. בשעה 0400, כאשר הגיעה גם חבורת הפיקוד של מפקד החטיבה ונתברר שהעיירה ריקה מהאויב, חצה אותו הכוח — כשפלוגת הסיור מובילה — ונע אל צומת שכס—טובאס—דמיה.

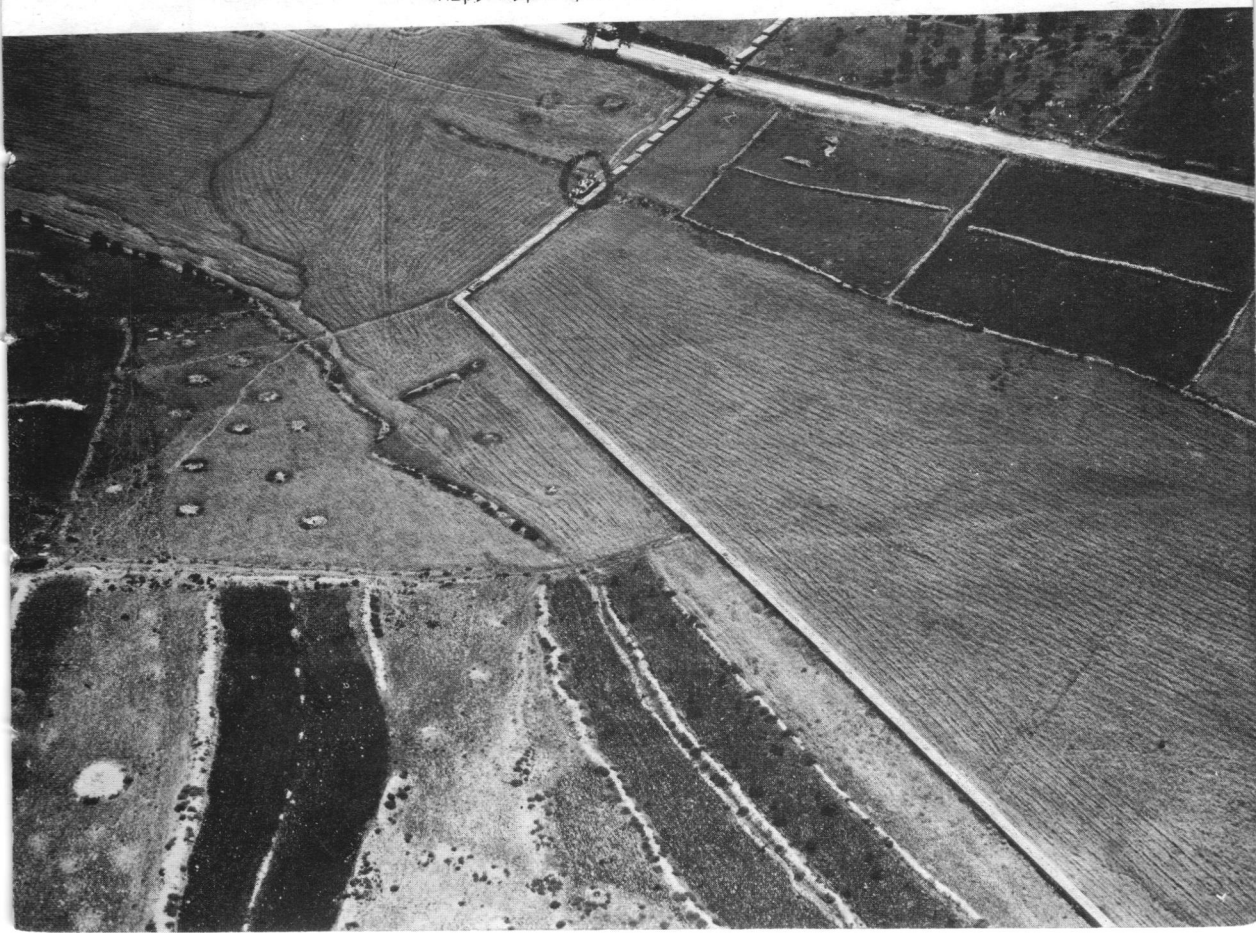
מתוך הידיעות שהיו לנו תוך הקרב בעמק זבידה ומתוך התצפית בשטח נודע, שעומדים למולנו כ־50 טנקים. עמדותיהם היו טובות ביותר, ובמיוחד בכפיר וברכס מזרח לו. אש הטנקים שלהם היתה חזקה, אם כי לא יעילה במיוחד. אש המרגמות והארטילריה היתה מטרידה. ברור, כי בהתקפת יום לא היינו יכולים להם. היה סיכוי לנצל הצלחה לאחר התקפה מן האוויר, אך זו לא יצאה לפועל.

התקפת הלילה, וההפגזה הארטילרית שנמשכה כ־25 דקות, התארה וריבוי האורות, הנחילו כנראה לאויב העייף אפתעה גמורה והניסו את הצוותים שהיו מחוץ לטנקים.

אנו ניצלנו מצב זה. רק לאחר כמחצית השעה החלו צוותים ירדניים חוזרים לטנקים ולשריוניות. לראיה, אחד מאנשינו נהרג ושני נפצע כאשר ניסתה שריונית ירדנית לפרוץ דרך טור חיל-הרגלים המשוריין, המטרה.

ההתקפה היתה מהירה מאוד ורבת-עוצמה. במהלך הקרב נתפכו שני "צנטוריונים" ושניים אחרים נתקלקלו. באותו יום נפגעו ונשרפו 16 טנקים של האויב, ואילו ארבעה טנקים הושמדו על-ידי חיל האוויר. מספרם הכולל של טנקי האויב שהושמדו ונתפשו בקרב זה היה למעלה מארבעים.

תצלום אוויר של חומת המגן בבקעת עקבה

את תמונת המערכה על עמק זבבידה הביא השבועון "דבר השבוע" באחד מגליונותיו, ממנו היא מועתקת להלן:

קרב השריון בעמק זבבידה / מאת אריה חשביה

קבוצת הפקודות נערכה בשעת לילה, באוזני אנשים רדומים, שלא נתנו שינה לעיניהם שלושה לילות. את היממה האחרונה עשו בתנועה, ובמשך היום האחרון החליפו מהלומות עם האויב העיקש, עדיף בשריונו ובנתונים הטופוגרפיים שלו. עתה נתבקשו לבצע הסתערות לילית נועזת, מורכבת, המחייבת תיאום ודיוק.

"הם אינם שומעים מה שאתה אומר להם", לחש חיים, מפקד יחידת הארטילריה המתנייעת אל אוזנו של המח"ט אל"מ אורי. דבריו הביעו את המועקה שבלבו. אך אל"מ אורי, מוותיקי השריון בצה"ל ומפקדה של חטיבת-המילואים הוותיקה הזאת זה שנים אחדות, לא דאג. הוא הכיר היטב את אנשיו, רובם בני ההתישבות העובדת, וזכר כיצד ביצעו תרגיל חטיבתי למופת כשנה לפני כן. הוא ידע, כי בהינתן הפקודה, יהיו הכל ערים ונכונים לקרב, באותה דבקות-במשימה שגילו תמיד.

אל גב ההר

משימתה המקורית של חטיבת המילואים המשוריינת שהיתה מן הראשונות שנקראו לפעולה באמצע מאי 1967, היתה הגנה כלפי צפון. ביום ב', חמישה ביוני, כאשר פרצה המלחמה והארטילריה הירדנית איימה על משקי העמק ועל שדה-התעופה של רמת-דוד, הוטל על החטיבה של אורי להקצות כוח לתיגבור המאמץ של חטיבת-מילואים משוריינת אחרת, שנשלחה לכבוש את צפון המשולש ולשתק את הירדנים. עד שהגיע הגדוד המוביל של החטיבה אל משטרת ג'נין, שונתה המשימה: לעקוף את משטרת ג'נין ולהמשיך בתנועה.

"עליך לכבוש את דיר אבו-דעיה, לחסום לעבר קבטייה ולנוע אל ג'לקמוס, לשם כיבושה", הורה מפקד האוגדה, אלוף אלעד פלד, לאל"מ אורי. בעמק דותן כבר ניטש קרב בין חטיבת-השריון האחרת של צה"ל ובין כוח ירדני חזק, והירדנים פיתחו התקפת-נגד משוריינת. בלילה שבין חמישה ושישה ביוני עברה חטיבת-השריון הירדנית ה-40 את גשר דאמיה והתפצלה לשני צירים: גדוד "פאטון" מס' 4 ועמו יחידת חרמ"ש, 2 סוללות תותחים מתנייעים ופלוגת שריוניות נעו אל טובאס, כנראה במגמה לתגבר את מערך ג'נין—שכם ובציר טול-כרם—שכם. על החטיבה של אורי הוטל למנוע את תיגבורו של מערך ג'נין. לכך לא הספיקו הטנקים שהוריד המח"ט בתחילה מן הצפון, רובם "אמיכס" ומיעוטם "צנטוריון". אורי הזעיק, איפוא, את שאר החטיבה מן הצפון, לרבות החרמ"ש, הארטילריה המתנייעת ויתרת הסיירת, ולמעט כוח משוריין שנשאר פרוס כלפי צפון, במשימת הגנה ובלימה.

כל התנועות האלה לא היו מובנות לבעלי הדרגות הנמוכות בחטיבה. "כשאתה מח"ט, מג"ד או אפילו מ"פ, אתה שותף לתכנון, ולפחות יש לך מפות", מסביר סגן רן ג. יליד חיפה, בוגר הפנימיה הצבאית, סטודנט לכלכלה ולמדעי-המדינה באוניברסיטת תל-אביב, מפקד מחלקת "אמיכס" בפלוגה (המובילה) של רס"ן רן. "כשאתה מפקד-מחלקה בלבד, אתה מקבל פקודות, ממלא אותן כמיטב יכולתך, ורואה את הגיזרה הצרה שלך בלבד. בשבילך, אין לשום מקום שם וזהות. יש רק 'שמאלה', 'ימינה' ו'הסתער!'".

בתחילה הוטל על סגן רן לתקוף את משטרת ג'נין. אחר-כך נאמר לו: "שמאלה טוב!" ושוב: "שמאלה טוב!" והוא נע עם אחיו-לנשק בכיוון דיר אבו-דעיה, כפר ערבי גדול המרוחק כ-5 ק"מ ממזרח לג'נין והחולש על העיר הגדולה.

בדיר אבו־דעיף הציבו הירדנים כוח גדודי עם נשק נגד־טנקים ותותחים ללא־רתע. הם ביקשו להגן עליו משום שממנו יוצאת דרך אל קבטייה — צומת חשוב כ־5 ק"מ מדרום לג'נין — וממנו אפשר להגיע אל גב־ההר, שנמצאים עליו הכפרים אוס־תות וג'לקמוס.

מכת־הלם

הכוח המוביל הגיע אל היעד עם שחר, נפרש פריסה רחבה במהירות ושטף את השטח, בהשמידו ארבעה ג'יפים עם תול"רים, שהסתתרו בחורשות. כוחות קטנים מן הגדוד נשלחו לכפרים הסמוכים, לאבטחת איזור הפעולה, ובלי להתעכב נשלח הכוח לאוס־תות, הכפר שעל גב־ההר. הירדנים חסמו את הדרך אליו בקוביות־בטון וביניהן הניחו מוקשים נגד־טנקים ונגד־אדם.

ליד המחסום הצטרפו אל המח"ט הסיירת החטיבתית, בפיקודו של יהודה, והתותחים המתנייעים של חיים. כוח ההנדסה עדיין לא הגיע. מחלקת־החבלה של הכוח המוביל חיפשה, בעזרת דקרים, את המוקשים שבין קוביות־הבטון בקרקע הטרשית.

לפתע נשמעה התפוצצות. ומ"מ החבלה עידו הוטח ארצה, זב דם וקטוע־רגל. קצין־המודיעין, שעמד ליד המח"ט, בקירבת־מקום, ביקש לזנק ולחלץ את הפצוע. הקדים אותו חבלן מנוסה, שמצא את דרכו בין המוקשים ופינה את מפקדו לאחור.

כאשר ניסה טנק „צנטוריון" של בכר לעבור במעבר הצר שנפרץ, החליק על סלע ופרס שרשרת. היה חשש, שהאויב ינצל את הזמן היקר שנגזל ויארגן התקפת־נגד. עמרם, מפקד החרמ"ש של הגדוד המוביל, נשלח לטהר את הגבעות הסמוכות.

„האויב ספג הלם וברח אל רכסי ג'לקמוס", דיווחו המטהרים.

מפקד הסיירת, יהודה, יצא לחפש דרך עוקפת. הוא דיווח לאחור כי גילה ציר, לא נוח למעבר שריון אך לא ממוקש, וחסום בקוביות־בטון שאינן מזויינות בברזל. נראה, כי הירדנים ראו דרך זו כבלתי־עבירה, וחסמו אותה רק לצאת ידי חובה. יהודה העביר ג'יפים והחל מעפיל בדרך. „נוכל לעבור", אילחט לאל"מ אורי, „ונגיע ישר לג'לקמוס!"

העליה לג'לקמוס

ג'לקמוס נמצא על גבי-ההר עצמו, ולא על קצהו בלבד. מכאן יש דרך ישרה אל מישור נוח לשריון. כדאי היה לבחון סיכוי זה. פונה מעבר ברוחב טנק אחד. יחידת-הסיוור הוליכה את ה"אמיכסים" הקלים במעלה הציר. היה זה נתיב תלול, לא דרך אלא ואדי צר שהתפתל על פני טארסות טרשיות. השטח היה נחות, ואגפיו עדיין בלתי-מטוהרים מכוחות-אויב. אבל שוב הוכח, כי האפתעה היא נשק רבי-ערך, וכי הדרך העקיפה היא לעתים הקצרה ביותר. הגיפים של הסיירת, מעט ה"אמיכסים" ו"צנטוריונים" בהנהגתו של רפול, מפקד הכוח, הגיחו מתוך הציר אל השטח הגבוה. מיד הבחינו במספר "פאטונים" ירדנים, שנעו במהירות לרוחב החזית, כנראה לשם בלימה במקום רחוק יותר. "פאטון" אחד נפגע תוך כדי תנועה ועלה באש. ה"צנטוריונים" תפשו עמדות טובות יותר והשמידו עוד טנק ירדני. השלישי נמלט.

שוב נשלח כוח חרמ"ש של עמרם לאבטח את האיזור. יחידת הרפואה, בפיקודו של ד"ר סרן דן התמקמה במקום נוח.

הכוח המוביל חדר לכפר ג'לקמוס ולא נתקל כמעט בהתנגדות. משם נע על כביש סוג ב' אל הכפר הקטן תלפית. ההתנגדות היחידה היתה צליפה מן האגפים.

היתקלות באש

כשהגיע אל"מ אורי לתלפית ונפגש עם מפקד הכוח הקדמי רפול, מצא את עצמו בנקודה הצופה על כל הסביבה. לרגלי הכפר השתרע עמק מישורי למדי, אורכו כ-4 ק"מ ורוחבו כ-3 ק"מ. זהו עמק זבבידה. בעמק הזה עוברת דרך מג'נין לטובאס דרך קבטייה. העיירה זבבידה נמצאת על אס-הדרך; מדרום לה נמצאים הכפרים כפיר ועקבה; הלאה משם — העיירה טובאס. הישובים האלה חולשים על השטח שלמול תלפית. מתלפית יורדת הדרך היחידה לעמק זבבידה, מכיוון הגישה של אורי. בין רכס עקבה ובין רכס תלפית לכפר עקבה הקימו הירדנים מחסום של בטון וקוביות, באורך 3 ק"מ. המחסום הזה נועד לחסום הרמטית את חציית העמק דרומה, אל טובאס ושכם.

עד שהגיע המח"ט אל נקודת-התצפית בתלפית, כבר גלש צוות-סיוור מהיר אל העמק, בפיקודו של מ"מ אורי הראל, סייר ותיק, בן כפר גלעדי, שהשתתף במלחמת הקוממיות והצטיין במערכת סיני. צוות-הסיוור של אורי נע במהירות, השמיד תוך כדי תנועה גיפ עם תול"ר ומספר חיילי אויב, ונתקל בשיירות של פליטים. בין הפליטים הסתתרו חיילים ירדנים שערקו משדה-הקרב. כשהסיירת קרבה אליהם, תפשו החיילים תינוקות בזרועותיהם, להגנה עצמית. מ"מ אורי אמר להם, כי לא יקרה להם דבר אם רק יפרקו את נשקם. לפתע ירה בו אחד הירדנים, והרג אותו במקום.

גופתו של אורי הועלתה על הזחל"ם שלו, והסיירת המשיכה בדרכה עד למבואות זבבידה. "אנו נתקלים באש טנקים עזה", דיווחו הסיירים.

"חזרו מיד!" פקד המח"ט. פקודה דומה ניתנה על-ידי המג"ד רפול גם לפלוגת הטנקים שכבר ירדה מתלפית בכיוון לעמק.

יהודה, מפקד הסיירת, איש גבעת-חיים ושריונאי ותיק, שימש עיניים ואגרוף-גישוש למח"ט שלו, בכל הנוגע להערכת המצב ופני השטח. נדמה היה ליהודה, כי אש האויב ריפתה את ידי מפקדו. כשחזר לתלפית, ראה מה שגילה אל"מ אורי מעמדת-התצפית בתלפית: תנועה רבה של עשרות טנקים "פאטון" ירדנים, בקצה הרחוק של העמק, בקטע של בוסתנים ומטעים, הנוח להסוואת כוחות. תנועה רבה במיוחד נראתה על הכביש העובר במחנה זבבידה.

מבוכה בצד הירדני

לפני שנערכה גיחה לתוך העמק, נחוץ היה להעריך את כוח האויב. בזה אחר זה נעשו נסיונות להוציא את הירדנים מעמדותיהם: הטנקים של אל"מ אורי ירו אל הצד הרחוק של העמק ופגעו באויב, אך הוא לא זז ממקומו; הארטילריה של חיים פוצצה מצבורי-תחמושת, לשוא; כוח קטן של סירים וטנקים נשלח במורד כפתיון, והעלה חרס בידו. ה"פאטונים" הירדנים נשארו במחבואם, ורק מספר טנקים, נגמ"שים וכלי-רכב אחרים נראו מתרוצצים כמבוהלים לאורך הכביש הרחוק.

המבוכה בצד הירדני נבעה, מן-הסתם, מכך שהם לא ציפו להופעת כוח-שריון ישראלי בתלפית על גבי-ההר, בשטח שחלש על עמק זבכידה וניתק אותו למעשה מעמק דותן; והם לא ידעו מה שיעור הכוח הישראלי ומה כוונותיו. כוונתו הראשונה של אל"מ אורי היתה, לבצע את הסעיף הראשון במשימתו: לחסום אפשרויות תיגבור בכיוון לקבטייה. זאת אפשר היה לעשות באש טנקים ותותחים, מאיזור תלפית, בלי לרדת לעמק שהאויב שולט עליו מן הרכסים שמנגד. תוך שעה קלה חדלה כל תנועה ירדנית לאורך הכביש.

הכוונה השניה היתה, לכנס את כל החטיבה באיזור תלפית. פלוגה של גיל ופלוגה של דודיק היו עדיין בדרך, ונעו לאט בציר הקשה; כוח רגלים שנע באוטובוסים ושדרת התותחים המתנייעים נעו באיטיות רבה יותר. יחידת-ההנדסה של איזי שיפרה אמנם את התוואי ואיפשרה לדרגים להגיע עם דלק ותחמושת, אבל ההתקדמות היתה מייגעת. רק בשעה שתיים אחה"צ נתרכז עיקר הכוח באיזור תלפית. נוצר מצב מוזר: אל"מ אורי חלש על הצד האחד של העמק ולא איפשר לירדנים להזרים כוחות לעמק דותן, והאויב שהיה פרוס במחנה זבכידה, בכפר כפיר ובאיזור עקבה לא איפשר לחטיבה הישראלית לחצות את העמק ולהמשיך בכיוון טובאס ושכם. אילו הוריד אורי את שריוניו לעמק זבכידה לאור היום, היה מטיל את ה"אמיכסים" דקי-השריון ונחותי-התותח כנגד ה"פאטונים" הירדנים העדיפים, והכוח הישראלי היה נע בשטח טופוגראפי נחות. הועלתה הצעה, לנסות לחצות את העמק בחסות מסך-עשן ארטילרי. הגיעה שעת דמדומים. מפקדי הטנקים דיווחו על מחסור בדלק ובתחמושת, פלוגות "נשלפו" לאחור לשם תידלוק ותיחמוש והכף הוכרעה לטובת פעולה לילית. אחרי-הצהריים נתעצם הדו-קרב הישראלי-ירדני, באש תותחים וטנקים. האש הירדנית לא היתה מדויקת, אך פה ושם נפגעו כלים ואנשים.

"ישי, התותחן שלי מקיבוץ דן, עשה פלאים ממש", סיפר סגן רן. "מטוח ניכר פגע ב'פאטון' ירדני והבריח את הצוות שלו. הירדנים הבחינו בזרקור שעל הטנק שלי, וטיווחו עלי. שני פגזים התפוצצו ליד הטנק שלי, לפנים ומאחור. ידעתי כי הפגז הבא יפגע במרכז הצריח, ונתתי הוראה לנהג לזוז ממקומו. הטנק זז כחצי מטר, ואז שמעתי קול נפץ עז. פגז 'השחיל' את הזרקור שלי. עד אותו רגע לא הרגשתי, שאנחנו באמת במלחמה. הפגיעה בזרקור הסירה את האשליה שלי..."

גם הירי של הטנקים הישראלים העמיד את האנשים במיבחו-סבל לא-מבוטל. "ירי של 'צנטוריון' הוא טרגדיה לאוזניים, במיוחד למפקד-הטנק העומד חשוף בצריח", סיפר אחד האנשים. ה"צנטוריונים" לא חדלו לירות מתלפית.

אל"מ אורי וחיים לא חדלו לעקוב, מנקודות-תצפית טובות, אחר חילופי-האש. נראה להם, כי כל הצד הרחוק של העמק מכוסה טנקים ירדנים מוסתרים היטב. בכל מקום שירה אליו טנק ישראלי, נראתה פגיעה, או נראה הבהק של ירי-תשובה, אך אי-אפשר היה לקבוע את המספר המדויק של טנקי-האויב.

סיוע ארטילרי ללוחמים בעמק זבדיה

לבטוף הזמן חיל-האוויר להכות באויב, לסייע לחטיבה לשפר עמדות לקראת המיבצע הלילי, ואולי גם לאלץ את הטנקים הירדנים לחרוג מהסוואתם ולאפשר לארטילריה לטווח עליהם.

„דבר בשקט!“

בשעה שש בערב הופיעו שישה מטוסים ישראלים — שני „אוראגן“ ו־4 „מיסטר“ — והמטירו אש על כל החלק הדרומי של העמק. המטוסים פגעו בוודאות בארבעה טנקים. הנזק הממשי היה מוגבל, איפוא, אך תקותו של חיים נתגשמה: אלי, קצין התצפית הארטילרי המיוחד שנשלח לעזרתו, הבחין בטנקים ירדנים המשנים עמדות בשעת ההפצצה, וסייע בטיווח התותחים. צוותים וחיללים שנמלטו בגלל ההפצצה, נקטלו בירי הארטילריה. אחדים מהטנקים של האויב נתלקחו, ומשאות אלה סייעו אחר־כך בניווט הכוחות בלילה.

על המטוסים נורתה אש חזקה מטובאס, ונראה היה שמרוכו שם כוח־אויב חזק, החוסם את הדרך לשכם.

בשעה שהמטוסים תקפו את האויב, טיווחה הארטילריה את כליה על מערך־האויב; המפקדים צפו על העמק והיחידות תידלקו ותיחמשו, ואילו אל"מ אורי גיבש את תוכנית הפעולה.

התוכנית כללה „ריכוך“ ארטילרי בחשכת הלילה, תאורה ארטילרית לטנקים שיסתערו על פני העמק, שיגור הסיירת למימוש הדופק של האויב עד לרגע ההסתערות, הארת השטח בפצצות־מרגמה בידי הסיירים, ואחרון־אחרון — הסתערות טנקים בשתי זרועות. זרוע אחת תסתער בצד המזרחי של העמק, אל מעבר לחומת הבטון, וזרוע אחת תנוע אל מחנה זבדיה, אל כפיר ועקבה, עד למיפגש עם הזרוע הראשונה, מעבר לחומת הבטון, על הכביש המוביל לטובאס. כל זרוע תרכב מכוחות־מישנה, העשויים להסתייע זה בזה. כוח חרמ"ש בליווי טנקים נועד לטהר את הצד הרחוק של העמק, לאחר שישטפוהו הטנקים, לכבוש את זבדיה ומחנה זבדיה, ולחסום את הציר לקבטייה.

תנועת הכוח מזבזבז לכו

הורכבו שני צוותי-סיוור, צוות לג'יפ. מ"פ הסיירת יהודה הוביל את הצוות שנע מתלפית לאורך הכביש העובר ליד הכפר זבזבז ועולה לכפיר. סגנו, חנני, נע לאורך שרשרת הגבעות שתלפית חולשת עליהן, בכיוון רכס כפיר, במגמה לגלות מה נעשה מעבר לרכס. הצוותים הגיע סמוך אל מערך-האויב ויכלו לשמוע כל רחש משם. חנני, שדיווח לאל"מ אורי ושמע את שאלותיו והוראותיו, אמר לו: "המפקד, דבר יותר בשקט! הם יכולים לשמוע!"

"לכו והצליחו"

בשעה 10 בלילה נערכה קבוצת-פקודות מיוחדת. מורה, מפני שהמח"ט כלל בה את מפקדי-הפלוגות, כדי שכולם יבינו את התוכנית המורכבת, שעיקרה תנועה מהירה מאוד בלילה. כשחילק אל"מ אורי את המשימות, נראה היה לו כי הוא שולח רבים מפקדיו אל המוות. על הכוח הוטל לחצות את העמק בלי אפשרות של איגוף או תפיסת מחסה. המפקדים היו עייפים, ונדמה היה לחיים כי הם ישנים. אך אורי היה בטוח בקציניו. הוא הכיר כל אחד מהם, והם היו "אחד אחד":

היה שם סרן רן, בנו של מח"ט מפורסם ממלחמת השחרור, מהנדס, קיבוצניק, בעל משפחה, שריונאי ותיק כבן 30. היה דודיק, חבר רמת-יוחנן, בנו של קצין בכיר בצה"ל, אף הוא בעל משפחה, מוותיקי החטיבה. היה גיל מקבוצת גבע, מרכז ענף הרפת, בעל משפחה, צעיר ששיבה זרקה בשערו ואופיו אבהי. היה רפול, מפקד הגדוד, הקשיש שבחבורה, איש חטיבת "הראל" של הפלמ"ח, בעל משפחה ואיש החטיבה מאז הקמתה. היה המג"ד מישקה מגניגר, אף הוא מאנשי "הראל", שהיה רועה-צאן לפני שחזר לשירות-קבע בצה"ל. והיו אחרים, שלא נפלו מהם כהוא זה.

"אני יודע כמה עייפים אתם ואנשיכם", אמר אל"מ אורי לקצינים, בסכמו את קבוצת הפקודות. "אבל אין ספק בליבי, שהאויב תשוש באותה מידה. הוא גם המום מההרעשה וההפצצה, והוא מתוח משום שאינו יודע מה צפוי לו." המח"ט הסביר, כי ה"אמיכס" הוא טנק קל ותכליתי מטווח קצר, על כן המשימה היא לעוט על האויב במלוא המהירות. "אני סומך עליכם! לכו והצליחו!" אמר המח"ט. המפקדים קמו בכבוד על רגליהם וחזרו אל אנשיהם, שהספיקו לחטוף תנומה קלה לאחר התידלוק והתיחמוש.

בשעה 12.20, בקירוב, נתן המח"ט את פקודת האש ליחידת הארטילריה. התותחים המתנייעים שתקו בכוונה מאז ירד הערב, כאילו מיצו את כוחם בשעות היום. עתה כוסה מערך האויב באש צפופה, קטלנית ומהממת.

"מימי לא שמעתי אש רצופה ועזה כל-כך," אמר קצין-שריון ותיק. "הרעש החריש אוזניים. על רעמי הפגזים נוספה שאגת המנועים של הטנקים, שגלשו אל העמק." על אף השאון הנורא בחוץ, נדמה היה לשריונאים כי אפשר לשמוע את הלמות לבם כשניתנה הפקודה: "נוע!"

"תאר לך את ההרגשה," מספר סגן רן. "אתה זוכר מה ראית בשעות היום, יודע שיש לאויב עשרות טנקים עדיפים בעמדות עדיפות, ופתאום נותנים לך פקודה להסתער עליהם חזיתית. אתה מתחיל לפקפק בצלילות-דעתם של המפקדים. כשהגענו אל העמק, ושמעתי פקודה במערכת-הקשר להדליק את האורות ולנסוע באורות מלאים ובמלוא המהירות, כבר הייתי משוכנע, שמישהו יצא מדעתו. הייתי במרכז של השלישייה המובילה, והייתי בטוח שמיד לאחר שאדליק אור יפגע בי פגז-אויב. הפגז לא בא. הגענו במהירות מדהימה אל חומת-הבטון, וניתנה לנו פקודה לחכות לכוח האחר, שיתחבר עמנו. אף ניתן לנו לחטוף תנומה קלה."

גם מפקד מחלקת הטנקים גיורא וייס הודה, כי הוא הרגיש לא-נוח כאשר חצה את העמק, אבל הפעילות הכניסה את האנשים מהר לשיגרת-השריון, ושוב נדמה היה להם שהם מבצעים תרגיל. גיורא זכה אחר-כך בצל"ש-רמטכ"ל על גבורתו בכיבוש שכם.

הארטילריה של חיים המטירה מספר לא-מבוטל של פגזי-תאורה, כדי לסמא את האויב ולהאיר את הדרך. רק כאשר קרבו השריונאים אל מערך האויב, נפסקה אש-התאורה, ושוב ירדה חשכה על העמק.

הטנקים הישראלים נכנסו לכפיר, החליפו פגזים עם האויב אך לא התעכבו והמשיכו עד לעקבה. שם פנו לאחור, לפי התוכנית, והחלו בהשמדת האויב מהעורף. בכל מקום שעברו בו הטנקים, הופיעו אנשי החרמ"ש מטהרי-השטח. לאבטחת החרמ"ש הוקצו מספר "צנטוריונים", שהתמודדו עם צוותי-שריון ירדנים שהתאוששו.

מסתבר, שניחושו של אל"מ אורי קלע למטרה: רוב הצוותים הירדנים לא היו בתוך הכלים כשנפתחה ההסתערות הישראלית. ההרעשה הבריחה אותם. לשבחם של הירדנים ייאמר, שעם הפסקת-אש-החיפוי של הארטילריה הישראלית, מיהרו רבים מהם לאייש את כליהם ולהשיב מלחמה, אך הם איחרו את המועד. הכוח הישראלי כבר היה בתוכם. "אמיכסים" קלים הצליחו להשמיד "פאטונים" עדיפים, מטווח של עשרות מטרים.

הבלבול היה נורא: מטנק ירדני אותתו בפנס לטנק ישראלי כדי להכניסו לחניון בתוך חורשה. טנק זה נורה ממרחק 15—20 מטר. באותה חורשה הושמדו מספר טנקי-אויב נוספים.

תנופת ההסתערות היתה גדולה כל-כך, שחטיבתו של אל"מ אורי הגיעה לטובאס כמעט מבלי להיעצר, לפני עלות השחר.

טובאס היתה נטושה.

בעמק זבבידה איבדה חטיבתו של אורי שלושה אנשים: מפקד צוות-סיוור סרן אורי הראל ז"ל והסמלים מריאן ועמי אלקיים ז"ל. אבידות האויב בנפש לא נבדקו. שום כלי משוריין ישראלי לא הושמד בקרב הזה. האויב השאיר בשטח יותר מ-35 "פאטונים", מהם פגזים בפגזי הטנקים של חטיבת המילואים, מהם שנפגעו על-ידי חיל-האוויר, והאחרים נטושים.

כיבוש שכם

העיר שכם, בירתה המסורתית-ההיסטורית של הגדה המערבית, שוכנת בבקעה. מצפונה — הר עיבל. מדרומה — הר גריזים. הגישות לעיר אפשריות רק ממזרח וממערב. הכניסה המזרחית היא בדרך ירושלים—טובאס—ג'נין. במערב מתמשכת דרך טול-כרם—ג'נין או קלקיליה—שכם. מתוך העיר עצמה מפילה דרך להר עיבל. דרך זו יוצאת את העיר ממערב. יש דרך המקשרת את הר גריזים עם איזור ה"קסבה" שבמרכז העיר, למרגלות ההר. הקשר העיקרי לעבר-הירדן מאיזור שכם, הוא הכביש הגולש מעיר זו על צלעו המזרחית של העיבל, עובר בצומת טולוזה וחוצה את הירדן באמצעות גשר דמיה. מצומת טולוזה נמשך הכביש לטובאס—ג'נין, ואף עולה בהר עיבל דרך הכפר טולוזה. ציר זה חוצה את א-שמאליה ומגיע לבסוף, כאמור, לחלקה המערבי של העיר.

הבעיה העומדת בפני כובש שכם מצפון-מזרח היא — השתלטות על הקטע מצומת טולוזה ועד לכפר אסקר שבפתחה המזרחי של שכם. קטע כביש זה, שאורכו כ-7 ק"מ, מתמשך על צלע העיבל, ולכל אורכו — ממזרח — פעורה התהום של ואדי אל-אברד.

בשבעה ביוני בבוקר התקדמו כוחות צה"ל מטול-כרם מזרחה; בירושלים העתיקה התחוללו קרבות עזים; רמאללה נכבשה וכוח צה"ל התקדם דרומה. חטיבתנו היתה הכוח הישראלי הראשון שהגיע לצומת טולוזה מצפון. המגמה הכללית היתה: כיבוש שכם ממספר כיוונים.

עם כיבוש טובאס, נתקבלה הוראה מהאוגדה להתקדם לעבר שכם ולחסום את הצירים לדמיה ולטולוזה. היה ידוע, שכוחות שלנו — מדרום וממערב — נעים בכיוון לעיר. לא היה ברור, באותה שעה, אם כיבוש שכם יוטל על חטיבתנו, או אם תיערך התקפה מתואמת משני כיוונים. ההוראה היתה לנוע קדימה. החסימות הוטלו על גודד "אמיכסים" וצוות-סיוור של סמ"פ הסיוור חנני. בשעה 0800 נתפטו החסימות לכיוון טמון, דמיה וטולוזה.

גודד של "גולני", בפיקודו של יוסף, הועבר תחת פיקוד החטיבה לצורך כיבוש שכם. כל כוחות החטיבה, כולל דרגים ויחידת רפואה חטיבתית, קיבלו הוראות להתקדם. יחידת הרפואה התמקמה בטובאס. מפקד פלוגת-הסיוור דיווח, שנראה לו כי אפשר לנוע אל שכם. אותה שעה היתה חבורת הפיקוד של גודד "אמיכסים" באיזור החסימה לעבר דמיה. יהודה, מפקד צוות-הסיוור, כבר הספיק "לעשות סדר" במשטרת מחיים פרעה ובמחנה אל-פציל שבציר דמיה, מה שהפך מספר רב של מכוניות, שריוניות וטנק אחד — למשואות. רן, מפקד פלוגה א' של "אמיכסים", המשיך לחסום לעבר דמיה, ליד המחנה. יהודה המשיך בתנועה אל שכם, בעייתנו העיקרית היתה: לתפוש את קטע הכביש המתפתל לאורך צלע ההר ובמקביל לואדי אל-אברד. תוך טיהור הציר ממכוניות הלגיון הירדני ולחימה בקבוצות קטנות של חיילים, הגיע צוות-הסיוור לשטח הפתוח, בריחוק 2 ק"מ משכם. היתה אתו מחלקת "אמיכסים". בשעה 0930 דיווח מ"פ הסיוור, שהגיע למקום, והאיזור נראה שקט.

מספר רן:

"ביציאה הדרומית מטובאס עברתי את גיל, ואת הסיירת, ונעתי אל צומת טולוזה, במגמה לחסום את ארבעת הכבישים המתחברים בצומת: הדרך משכם, הדרך מגשר דמיה והציר שבו עלה דודיק מאוחר יותר לטולוזה עצמה. תפשונו עמדות על רכס שבין שני הכבישים והתחלנו לעצור כל כלי-רכב שנע על אחד מהם. היו מספר כלי-רכב צבאיים ואזרחיים, שעצרנו אותם מטווח 1,000 מ'. יושביהם נהרגו, נפצעו או נמלטו. היה בדעתי להמשיך לנוע בכיוון לשכם, כאשר הודיע המג"ד רפול, שעלי לרדת ולחסום את הכביש הראשי מדמיה, בקירבת מחנה פציל, בו נראו חיילים ורכב צבאי.

השארתי את המחלקות של עוזי ז. ואסא בפיקודו של עוזי י. לחסום את צומת טולוזה. עם שתי מחלקות חזרתי אל המחנה הצבאי. הכביש עובר שם על גשר ואדי פרעה. תוך תנועה גיליתי כ-20 חיילים מסתתרים בין הסלעים שמעל לגשר. פתחתי באש, והם ירדו אל הכביש בידיים מורמות. נתברר, שהם ישבו עלייד כפתור, שדי היה לחוץ עליו כדי להעיף את הגשר, שהוכן להריסה. טונה של חומרי-נפץ הונחה מתחתיו. לא ברור מדוע לא בוצעה משימתם לפני שהגענו. כאשר נתקלנו בהם, לקו בהלם. אני מניח, שהם פשוט הורגלו לא לבצע דבר אלא על-פי פקודה, ומכיון שהפיקוד שלהם נמלט ולא היה מי שיתן פקודה, נשאר הגשר שלם.

אילו היה הגשר נהרס, היתה התנועה בכיוון לגשר דמיה כרוכה בקשיים גדולים, שכן הואדי עמוק מאוד בקטע זה.

שביתי את כל החיילים הירדנים, קראתי לחבלנים והם פרקו את כל חומרי-הנפץ. ההוראה לגבי שבויים היתה, לפרוק את נשקם מעליהם ולשלחם. זאת עשינו. המשכתי בתנועה אל המחנה הצבאי ותפשתי עמדות כחצי ק"מ מאחורי ריו, בכיוון לגשר דמיה. מכוניות צבאיות החלו מגיעות מכיוון גשר דמיה. האויב לא ירה, וגם אנו נצרנו אש. הם קרבו, נעצרו על ידנו, ירדו מהמכוניות בידיים מורמות — ונכנעו. מתוך שיחה עמם נתברר, שהם ערקו מיחידותיהם: כל קבוצה הפקיעה כלי-רכב ושמה פניה אל טובאס או שכם. אפשר שהיו תושבי הגדה, והיה בדעתם להחליף את המדים בלבוש אזרחי ולהיטמע באוכי-לוסיה. היה עלי לגרשם בחזרה מזרחה. הם התחננו לבל נחזיר אותם לגשר דמיה, משום ששם יהרגו אותם. אך לא יכולנו להניח להם לעבור.

ליד צומת טולוזה בדרך לשכם

נוכחתי לדעת, שהתנועה ממזרח גוברת והולכת. החלטתי לעצור את הבאים בטווח 1,000 מ'. כיוונתי את הטנק לטווח זה ופתחתי באש על כל מכונית שהגיעה לעיקול הכביש. כעבור כשעה הצלחתי להבהיר לירדנים, שלא יוכלו לעבור מערבה. התנועה פסקה."

נשקלה אפשרות להעלות כוחות נוספים לשם נסיון כניסה שקטה לעיר שכם, מכיוון מזרח. פלוגת "אמיכסיס", מפקדת הגדוד ומפקד החטיבה יצאו למיפגש עם הסיירת במגמה לבחון אפשרות זו.

מספר גיל:

"בעיני-פארה הורה לי המג"ד להמשיך לנוע. לעבור את ההצטלבות ולעלות על הציר לשכם, לטפס במעלה הצר, לעבור את פלוגת-הסיור, להתפרס בשטח הפתוח ולתפוש עמדות לפני מבואותיה של שכם. בהתקבל הפקודה, יצאנו לדרך. לשבחם של מפקדי הטנקים ייאמר, שלא זו בלבד שנתנו פקודות בסדר ובדיוק, אלא אף הספיקו לציין את יפי הנוף, בדרך העולה לשכם. הם התרשמו, ממש כמוני, מראה ההרים

והמעיינות שנבעו מן הבוסתנים. עברנו בדרך הצרה בין ההרים והגענו אל פלוגת-הסיור".

כאשר נוצר הקשר בין פלוגת-הסיור לבין הכוח הקטן שנחפו לתגבר אותה היתה התמונה מוזרה: ממזרח לכביש, במרחק 200—300 מ', היה בית-חולים-שדה של הצבא הירדני — עדות להערכתם של הירדנים, שזהו "העורף". יהודה, סייריו ומחלקת הטנקים שלו היו פרוסים לרוחב השטח הפתוח. שדרה של כלי-רכב בערה בשדה, ועשרות חיילים ואזרחים מרוכזים לצד הדרך. אזרח דובר אנגלית אמר למפקד החטיבה, שאין טנקים בעיר. מכאן, שנפתרה אחת הבעיות הנוקבות שעמדו בפני הכוח המעפיל בהר. הדבר חייב פעולה מהירה, לניצול ההפתעה במלואה.

הידיעות הקודמות היו, שבאיזור סבסטיה, בציר א-שרף, נמצאים כ-50 טנקים של האויב. בעיית-הבעיות היתה, למהר ולחדור פנימה בטרם יתאושש הפיקוד הירדני. כוחות החטיבה הנותרים, וגדודו של יוסף, טרם קיבלו הוראה לעבור את צומת טולוזה, בגלל הרעיון הבסיסי לתקוף את שכם באיגוד כוחות על-חטיבתי. לאחר ליבון הפרטים וליקוט נתוני המודיעין, הוחלט לחדור ללא-דיחוי לתוך העיר. מפקד החטיבה פקד על רפול לצאת לדרך עם הכוח המזרחי. מפקדת-החטיבה נעה עמו. סדר המסע לתוך שכם היה: פלוגתו של גיל, מפקדתו של רפול ומפקדת-החטיבה. לפלוגת-הסיור ניתנת הוראה להישאר במקומה, משום שמפקד החטיבה לא נטה להכניס לגוב האריות רכב שאינו משוריין. הוראה זו לא נראתה למפקד הסיירים, יהודה, אך לא נותר לו אלא לציית.

כאשר פתחו כוחותינו בשעטה בשטח הפתוח, החלו יוצאים אנשים מפרברי שכם. הם הסתדרו לצידי הדרך והריעו.

"זה היה מוזר מאוד", מודה גיל, "אבל התחלתי לחשוב, שכך נוהגים הערבים לקדם פני כובשים..."

מספר המג"ד רפול:

"מרב חפזון, פסח גיל על הכניסה הראשונה לעיר, ונכנס בשניה. הוא 'שבר' ימינה ונכנס העירה. המוני תושבים עמדו והריעו — ובהם חיילים ירדנים ואנשי המשמר-הלאומי, חמושים ברובים. רבים מהאזרחים היו מזוינים בנשק קל. זה נראה מעין מסע-נצחון לתוך שכם. בקירבת המשטרה ביקש אחד מאנשינו לפרוק נשק מאזרח. הערבי דבק ברובהו. מישוה ירה, ומיד נפוץ ההמון לכל רוח והסתגר בבתים. המשכנו בדהרה, לאחר שהשארנו מחלקת-טנקים במבואות הדרומיים של העיר. הגענו אל המשטרה ופרסנו טנקים מולה.

מפקד החטיבה הגיע אלי בזחל"מ שלו והורה לי להפריש טנקים לסיירת. כדי שזו-האחרונה תחצה את העיר ותתפוש את המבואות המערביים. נשלחו שני טנקים. כעבור דקות ספורות הופיע רץ מהסיירת וביקש עוד שני טנקים, מכיון שצולפים בעיר. גיל שיגר עוד שניים. התארגנו באופן שהעניק לנו שליטה יפה בשטח. גבנו 'נשען' אל מצוק העיבל; היתה לנו תצפית על מדרונות הגריזים; ואילו המשטרה נמצאה 'על הכוונת' של התותחים. פה ושם צלפו עלינו, אך לא סבלנו מאש רצינית. מכיון שדיווחו לנו על התנגדות בעיר, ובמיוחד על צליפות, נע מפקד החטיבה לאחור, יצר קשר עם היחידות האחרות והחל 'דוחף' אותן בכיוון לעיר".

את פרישת הכניסה לעיר תיאר גיל:

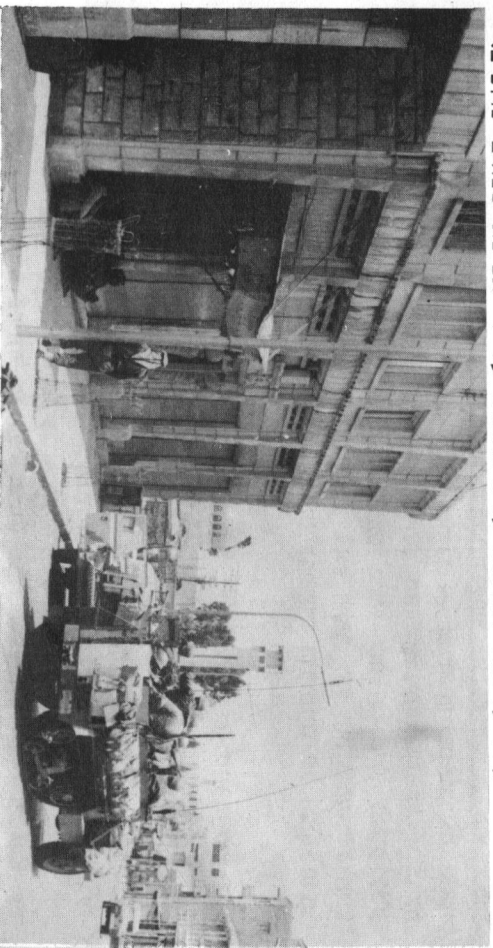
"כניסתי אצלי את מחלקת 3 ועמדתי לתפוש צמדו, כאשר נתקבלה הפקודה: 'מהר! היכנס לעיר!' פסחתי על הכניסה הראשית והדרתי לעיר בפתחה השני. זכינו למחיאית-כפיים סוערות. החברה שלי, שמבינים ערבי, אמרו לי כי נשמעו קריאות נמר הציונים והיהודים, וכן קריאות-עידוד למיניהן. רק מעטים מתושבי העיר תפסו מה מהרהש, והשתטחו לצדי הרחובות. ראיתי אנשים רבים חמושים. שאלתי אם לפנות כאש וקובלתי פקודה: 'כל עוד אין יורים בך, אל תירה'."

קובלתי הראה להשמיט מחלקה במבואת הרומיים, לנוכח הכניסה לשכם מרמאללה, ואילו מותר נועד לתפוש צמדו למול המשטרה. נכנסנו במהירות, והור דקות ספורות יצרנו מעגל מול המשטרה. החבר'ה עבדו יפה, בלי לירות. כולם היו בתצפית ערוגית. ראיתי כיצד עוקבים קני-התותחים אחר ריכוזים של חיילי-אויב, שנעו לעבר הגבעות שמעל למשטרה, וכן כוונו תותחים אל חלונות הבנין.

בינתיים עברה פלוגת-הסיור על פנינו, בכיוון למבואות המערביים של העיר. קיבלתי הוראה לצרף אליה מחלקת טנקים. הוריתי למחלקה 1, בפיקודו של סגן גיורא ויס, להצטרף אל פלוגת-הסיור. אנו המשכנו לעמוד ליד המשטרה. מפקד הגדוד שאל אותי מדוע הגיע רק טנק אחד אל הסיורים, ואני הפנתי שאלה זו אל גיורא. הוא דיווח לי, כי הוא שרר בלהימה בעיר ומחליף אש עם האויב. הוריתי לו למשוך ידו מן הצלפים ולרוץ למבואות המערביים. הוא ביצע את ההוראה ללא-דחיי."

מתוך האונה לרשת-הקשר, הבין יהודה, מפקד הסיירת, שהמצב בעיר אינו שפיר. הוא מיהר להיכנס לתוכה, והפעתו היתה בעימתה. אותה שעה חסר כוח לאבטחה ותצפית בפמת המערבי של העיר. תצייית העיר עלתה לסיירת בשני נפגעים. גיפ ירדני, שניסה להדביק אותה, השמיד. שני סרנים ירדניים קפצו מהרכב שנפגע, ונשאו זרועותיהם אל-על. אפשר שרכב זה נשלח להזעיק את עזרת הטנקים הירדניים, בהם נמקלנו בשלב מאוחר יותר.

מפקד החטיבה נוכח לדעת, שאין מנוס מהחדרת כוחות נוספים לתוך העיר, על-מנת להשתלט עליה מכפנים על-ידי תפישת שטחים שולטים.

הקפטנים שנסעו להזעיק עזרה

במבואות המערביים של שכם אחרי הקרב הגדול עם ה"פאטונים"

מרגע לרגע גברו הצליפות ממורדות העיבל והגריזים. מיסוכו של העיבל שיבש את הקשר עם היחידות שבבקעה.

בינתיים פנה מפקד פלוגת-הסיור לרפול וביקש תיגבור בטנקים, משום שראה כוח "פאטונים" מתקרב ממערב, ומכיוון שסבל מצליפות מרובות.

מפקד החטיבה ירד בג'יפ והזעיק את מותר הטנקים — למעט החסימה בכיוון לדמיה. הציר מטובאס היה חסום על-ידי חטיבה אחרת, ומשום כך קשה היה לגדוד של מישקה להתקדם. אותה שעה נע גדוד "גולני" באוטובוסים בכיוון לשכם.

על גדוד "גולני" הוטל לתפוש את שורת הבתים העליונה, על מורדות העיבל. חיל-הרגלים המשוריין של מישקה קיבל על עצמו לתפוש את השטחים השולטים בשיפולי הר גריזים. רפול קידם טנקים נוספים לחסימה המערבית.

מחלקתו של סגן ג'ורג'י (גיורא וייס) יצרה מגע עם טנקי האויב, בפתח המערבי של העיר, ותוך דקות ספורות פגעה בעשרה מהם, כולל "מ-113"; יתכן שהיה זה זחליל-פיקוד. היו כאן גילווי גבורה ותושיה של טנקיסטים, לרבות קרב פנים-אל-פנים של טנקים מטוח מטרם ספורים. עשן הטנקים שיבש את התצפית לטווח ארוך, ומפעם לפעם היה צורך לפעול מטוח קצר. טנקי האויב הוסיפו לנוע בכיוון לחסימה המערבית.

בשעה 1130 היה צוות-הסיור של יהודה ומחלקת-הטנקים של ג'ורג'י בעיצומו של קרב נגד גדוד "פאטונים" מס' 2 — אחיו של גדוד מס' 4 מהחטיבה ה-40 הירדנית, עליו גברה החטיבה בלילה הקודם בעמק זבדידה. גיל הוזעק לשגר עוד טנקים לעזרת פלוגת-הסיור. רפול, עם שישה טנקים, נמצא במרכז העיר, לנוכח המשטרה. גורתה אש אך ורק על חיילים חמושים.

מפקד החטיבה דחק בכוחות האחרים של החטיבה להיכנס לתוך העיר. רחובות שכם היו ריקים מתושבים, אך סואנים מקליעיהם של צלפים.

את עלילותיה של החסימה המערבית תיאר ידין דודאי, כתב "במחנה":

טנק ראשון בשכם

כשראה כי ה"פאטון" מתקרב אליו על הכביש, חש כי לבו הולם כפטיש. הטנק הירדני, מדפיו סגורים, תותחו מכוון אליו, נע במהירות, מטרים ספורים ממנו. גם אם לא יירה, חלפה המחשבה במוחו של סגן גיורא וייס, "מספיק ש-40 הטונות שלו ינגחו את 13 הטונות של ה"אמיכס" שלנו, ואנחנו אבודים". ה"פאטון" הירדני חצה את הצומת, במבואות שכם, וחלף ליד ה"אמיכס" הנמוך, כשהוא כמעט מתחכך בו. "זה היה מפתיע", נזכר גיורא חודשים לאחר מכן. ה"פאטון" לא ירה וגם לא מחץ אותנו. הוא פשוט המשיך לנסוע על הכביש. צידדנו במהירות את הצריח. בקנה היה פגז נפיץ. לא היה זמן לנסות ולהחליף לחודר-שריון. ה"פאטון" עבר אותנו על הכביש. ממרחק של 10 מ', ירינו בו. הפגז התפוצץ בירכתיים — ולא עשה דבר. בקושי גירד את הצבע. אבל זה הספיק, כנראה, לצוות שלו. הם קפצו החוצה.

גיורא, ראשו מעל לצריח, פנה שוב לעבר מעלה הכביש — ונדהם. מולו הגיח "פאטון" נוסף.

טעות פאטאלית

בשעת ערב, שלושה שבועות קודם לכן, עדיין שהה גיורא בביתו שבבת-ים, כאשר הגיע אליו צו-הקריאה. הוא התייצב כעבור שעות מעטות ביחידת-המילואים שלו. מפקד-המחלקה הצעיר פגש שם ב"אמיכס" כבמכר ותיק. בטנק זה התאמן רבות, עוד בתקופת שרותו הסדיר, זכה בין השאר להיות חניך מצטיין בקורס מפקדי-טנקים (בקורס קצינים כבר היה לי יותר קשה, מכיון שעליתי ארצה ב-1959 מצרפת ועדיין לא ידעתי עברית די טוב).

בשבועות שקדמו לחמישה ביוני חנתה חטיבת-השריון בגליל. ואז, ביום הראשון למלחמה, קיבל מפקדה, אורי, פקודה לנוע לעבר הגבול הירדני. יחידתו היתה אחת משתי חטיבות-השריון שהפעיל פיקוד-צפון לפריצת השומרון הצפוני. משימתה הראשונית היתה, לתפוש את כביש ג'נין-שכם וסביבתו. אחר-כך קיבלה משימה נוספת: לנוע לשכם. "בעיר התרחש משהו מוזר. אנשים נופפו בידיים. חשבתי לעצמי: חנפנים! אחר-כך התברר, שהם חשבו אותנו לאלג'יראים או לעיראקים. אחד ניגש ושאל אותי בצרפתית: 'מאין אתה?' ענית: 'מישראל'. אזי כבר עמדו ירדנים אחדים על הטעות הפאטאלית שלהם. התחילה אש. ג'יפ של הסיירת בא לבקש סיוע, מכיון שהיחידה נתקלה בכוח ירדני. יצאתי אתם. הגעתי לצומת שבכניסה לעיר. היו שם צלפים. נסענו צמודים לג'יפים. כדורים פגעו בצריח. הייתי עם הראש בחוץ — כדי לראות מה קורה — אבל בנס לא נפגעתי. כך עברנו את שכם כולה, ממזרח למערב, והגענו למבואותיה המערביים של העיר".

בין המצוק והמדרון

ואז גילה גיורא את ה"פאטון" הראשון. ההתרחשויות היו מהירות "כשראיתי את ה"פאטון", בדרך אלי, ידעתי שאם לא אפעל מהר — זה הסוף שלי. הייתי טנק בודד על הדרך, מולו. שני הטנקים האחרים שלנו, והסיירת, היו מאחורי העיקול. טענו חודר-שריון וירינו. בדיוק באותה שניה חלף ג'יפ ירדני עם תותח ללא-רתע ליד הטנק — וחטף את הפגז. הוא התלקח. בינתיים — כל זה התרחש תוך שניות — הופיעה לידם נושאת-גייסות-משורינת. החלטתי לחסל אותה קודם, כי הנחתי שה"פאטון" יתקשה

לראות בגלל הגייפ הבער לידו. פגענו בה, ואז התפננו ל'פאטון'. פגענו גם בו. הצוות קפץ מתוכו. הם נפגעו מאש המקלע. אבל זו היתה רק התחלה. "פאטון ירדני נוסף הופיע וניסה לעקוף את ה"פאטון" הפגוע. גיורא כיוון את ה"אמיכס" אליו, ופגע "בול". "פאטון" נוסף — פגיעה. "פאטון" נוסף — פגיעה. כך זה נמשך. "אמיכס" בודד וקטן בכניסה לשכם, כשעשרות "פאטונים" (כפי שנסתבר לאחר מכן, למעלה מ-40) מגיחים מולו ומנסים לפרוץ. לוא היו פורצים, היה מצב היחידה שמאחורי גיורא בכי רע. אך הטנק הקל חסם לבדו את הכניסה לשכם. בעוז-רוח, במקצועיות ובמהירות, כשראשו מחוץ לצריח, וכשהוא מפעיל מדי פעם בפעם בעצמו את המקלע ומכוון את התותח ("זה, וטעינה, הם מתפקידיו של מפקד ה'אמיכס'"), הביא גיורא מטווח קצר לחיסולו של "פאטון" אחר "פאטון". "באמצע חוסלה עוד משאית תגבורת, מלאה חיילים, שניסתה להתחמק. ה'פאטונים' הפגועים החלו לחסום את הדרך, שמצידה האחד מצוק ומצידה השני מדרון תלול, עד שנחסם המעבר לגמרי".

לפחות שבעה "פאטונים", גייפ עם תותח ללא-רתע, נושאת-גייסות-משורינית, משאית — ויש אומרים כמה "פאטונים" נוספים — חיסל הטנק של גיורא באותן דקות, ומנע את פריצת השריון הירדני לשכם. לבסוף הוכנס לפעולה חיל-האוויר וחיסל את שארית כוח-האויב הגדול. כל אותו זמן ירו הירדנים, אבל היינו כל-כך עסוקים, שלא הרגשנו".

עזיקרי היה נהדר

לא התמזל מזלו של גיורא: מהמיפגש הגורלי עם גדוד ה"פאטונים" יצא בשלום, אבל הטנק שלו הותקף מאוחר יותר, במשך הלחימה, ונפגע. הוא נכווה בכל חלקי גופו, הועבר בהליקופטר לבית-חולים, ואז, לדבריו, "נגמרה בשבילי המלחמה הכללית — והתחילה המלחמה הפרטית". בעקשנות שב לאיתנו, אם כי סימני הכוויות עדיין ניכרים בו, בעיקר בידיו. בשכבו בבית-החולים, יכלו חבריו לבדוק מקרוב את יחידת ה"פאטונים" הגדולה אותה חיסל הטנק היחיד שבפיקודו, עדות מהממת לקור-רוח, אומץ, ידע והחלטה מהירה.

על גילוי אומץ-לבו וכושר-המנהיגות שלו, הוא קיבל ציון-לשבח מראש המטה הכללי. אבל הגבר האופטימי ("עוד ניתוח — ואני מקווה שהיד תעבוד בסדר גמור"), נשוי ואב לבן ובת ("דן והילה, שנולדה שבוע אחרי שנפצעתי"), אינו שוכח לבקש: "תזכיר את התותחן שלי, נסים עזיקרי. הוא היה נהדר".

בשעה 1400 היה המצב שונה: במבואות המערביים הקרב שכך. עשרות טנקים של האויב נצטופפו בגיא ההריגה שבין הר עיבל והר גריזים. חלקם פגועים ובוזרים, האחרים נטושים, אך בעורף עדיין נמצאים "פאטונים" מאוישים.

גודו של יוסף נלחם מבית לבית על-מנת לתפוש את השטחים השולטים ולהכניע את קבוצות הצלפים הגורמות לצרות צרורות בעיר. גודו של מישקה נכנס אף הוא פנימה, תופש שטחים שולטים בחלק המאוכלס של שיפולי הר גריזים. עוזי, סגנו של רן, תיגבר בשתי מחלקות מפלוגה א' את המבואות המערביים של שכם. חנני הגיע כתגבורת למחלקת ה"אמיכסים" שחסמה את הציר לשכם מדרום. עמרם עם פלוגת חיל-רגלים-המשוריין שלו מאבטח את מרכז העיר, כאשר חייליו מעלים באש את איזור המשטרה ושיפולי הר גריזים, משם נראו קבוצות צלפים.

יחידת הרפואה שלחה פלגה קדמית שהתמקמה באוהלי בית-חולים-שדה של הירדנים. ד"ר דן, מפקד יחידת-הרפואה עצמו נמצא אתם ועושה הכל לקליטת הפצועים.

ה"צנטוריונים" נמצאים בצומת טלוזה. הארטילריה של חיים התקדמה ונפרסה בטווח יעיל לשכם. על כוח מפלוגתו של דודיק עדיין אין ידיעות. בעיר עצמה הלחימה הולכת וגוברת. זרם הפצועים, ובעיקר מגדוד "גולני" של יוסף, הולך וגדל.

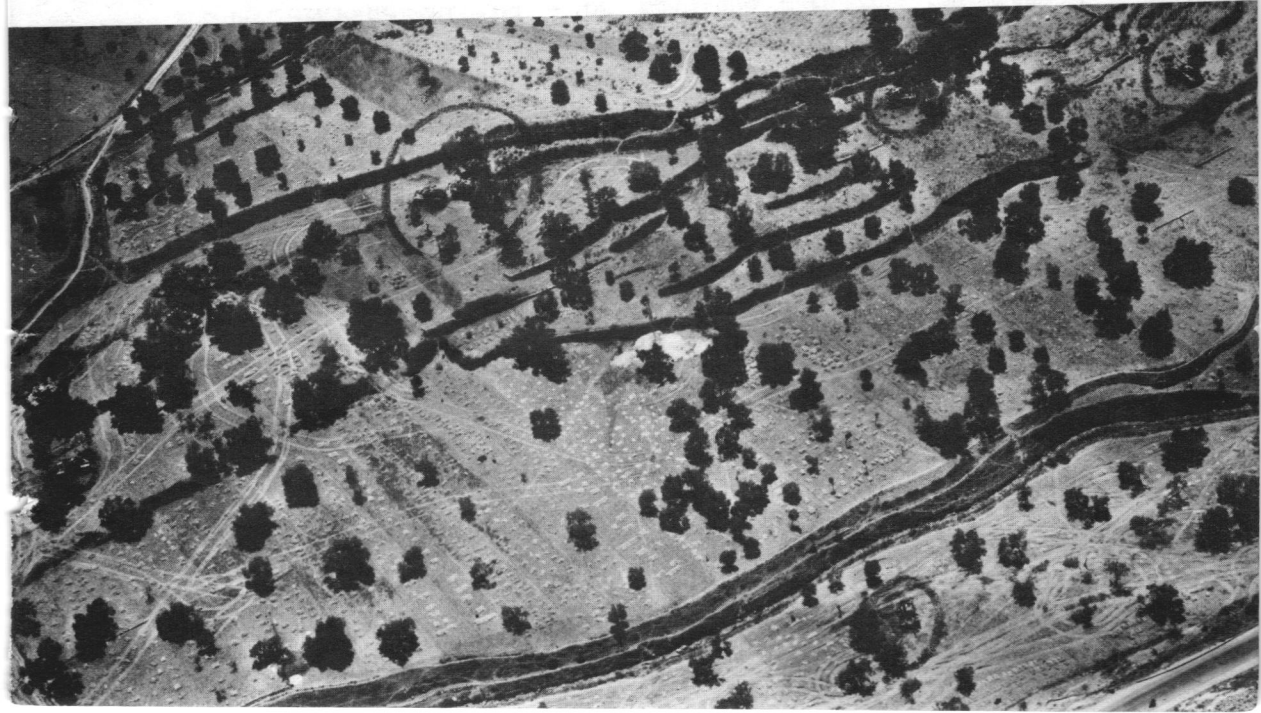
מפקד החטיבה ניסה, באמצעות רשד נימר, מנכבדי שכם, להכריח את ראש-העיר להתייצב בפניו על-מנת להכריז על כניעה. היו קשיים בכך. הטלפון היה מנותק. לא היתה ברירה אלא לקחת בנו של נימר בזחלים שהיה מלווה סנק, ולחפש את ראש-העיר. סגנו הגיע, אולם לא יכול לעשות דבר. בינתיים הלך רוב מספר הפצועים והחלה בעיית הפינוי. היו אלה ארבע-חמש שעות קשות ביותר. הסיירת דרשה פינוי נפגעה.

בשעה 1400, בקירוב, ניתן טיוע אווירי. טרן שילה ז"ל, קצין המודיעין של החטיבה, התנדב לחצות את העיר בגיפ-הקישור. התנדבותו היתה חיונית. בדרכו פגש בטנק אל אסא, עלה עליו והמשיך בתנועה בכיוון למבואות המערביים. בהגיעו לנקודת-תצפית טובה, פתח את מדף הטנק, התרומם לראות — ובו-ברגע נפגע מכדורו של צלף ונפל מהטנק, ללא רוח-חיים.

המטוסים עטו על טנקי האויב וחיסלו טנקים נוספים, אף פגעו בכאלה שכבר הושמדו קודם לכן על-ידי יחידותינו.

היתה טעות בהכוונת פלוגת ה"אמיכסים" של דודיק. זו היתה אחת הטעויות הברורות, הנדירות. הוא קיבל הוראה לנוע לשכם ולשים-לב לפניה ימינה. הוא עשה זאת והגיע לטלוזה ומשם המשיך לא-שמאליה, עד לפני הכניסה לשכם. מפקדת החטיבה היתה מודאגת מאוד, ואף כועסת במקצת, על שדודיק טרם הגיע לשכם. בשעה 1500 נוצר קשר עמו והוא דיווח שהוא נמצא במקום שנקבע לו. יתרה מזאת, גם הדרגים שלו הגיעו. הוא הודה, שהתמיהה אותו העובדה שעליו לעבור בציר שאין בו עקבות טנקים, וחיילי לגיון מסתובבים בו. פלוגה זו טיהרה את הציר שנועד להתקפה רבתי על שכם מכיוון צפון ומזרח. נוכחותו שם הביאה לשליטתנו המוחלטת על המבואות המערביים של העיר.

מבט מהאוויר על גיא ההריגה במבואות המערביים של שכם, חלק מהטנקים מסומן בעגולים

"נסענו בכיוון לשכם. כשני קילומטרים אחרי הצומת פגש בי מפקד החטיבה ופקד עלי 'לטוס' לשכם. לא בכביש המקובל, בו נעו יהדות הגדוד, אלא בציר צפוני, בו לא עברה אף יחידה מכוחותינו. לא היו לי ידיעות על האויב בשטח. הכפר הראשון שניקרה בדרכנו היה טלוזה והוא שוכן על רכס נישא. העליה אליו התנהלה באיטיות. נסענו בכוננות מירבית, שכן השטח אינו מאפשר פריסה. בהגיענו לכפר נתברר לנו, שהירדנים נטשו את עמדותיהם זמן קצר לפני כן. הספקנו לראות את האחרונים שבהם. אם כי היה להם נשק-בלימה לא מבוטל, ואפשרויות חסימה ואיגוף, הם השתמשו בנשק הבדוק ביותר שלהם: מנוסה.

"עברנו את הכפר בדרך צרה מאוד, בין גדרי אבן שגובהן כמטר אחד. הפלוגה התנהלה לאיטה, שכן מעבר לכפר נעשית הדרך פתלתולה, במורד טרשי.

"קרבתנו אל הכפר עצירה-אל-שמאליה, השוכן אף הוא על רכס רם, ושוב ראינו מנוס של ירדנים. אחת החוליות נעצרה והסגירה עצמה לידנו. הם שמחו להיפטר מנשקם וחגורם. בכפר לא נראה אף דגל לבן, אף לא סימן כלשהו שהתושבים חשים את המתרחש מסביבה.

"היה בדעתנו לחצות את הכפר ולהמשיך בתנועה אל שכם, אך מכיון שלא ידענו את השטח, נקלענו למבוי סתום. מיהרנו להסתובב לאחור, בסיוע גיפ-הסיור שהיה צמוד אלי, בפיקודו של צביקה. יצאנו את הכפר והגענו לצד הצפוני של שכם — אל אחד מהרכסים השולטים ביותר על העיר. מסתבר שהופענו ברגע קריטי, בו היתה פלוגה ב' בגמר לחימתה בשריון האויב במערב העיר, ואילו במזרח נכנס מפקד החטיבה עם הכוח המוביל, לכיבוש העיר.

"המקום אליו הגענו איפשר לנו פריסה של שתי מחלקות בלבד, ומשם העסקנו כל רכב משוריין של האויב, שראינו. אחד הטנקים שנפגעו על-ידי פלוגה ב' שימש לנו תמרור וקרת-יחום בין השטח שבו היינו חופשיים להכות באויב ובין השטח שבו פעלה פלוגה ב'".

בשעה 1600 נתקבל שדר דחוף מיהודה. הוא דיווח על אסון איום שפקד אותם: זחל-ים-המרגמות עם תחמושת נפגע והתפוצץ, ורבים מאנשיו נפצעו ונהרגו. מיד הופנתה פלוגת חיל-רגלים-משוריין, בלוויית שני טנקים, אל מקום האסון. הכוח חצה את העיר, יורה לכל עבר. פלוגה זו סטתה מדרכה. מישקה שיגר מיד פלוגה אחרת, שחזרה על אותו "תרגיל". כשהם מחפים על עצמם באש — כולל ירי טנקים — הצליחו להגיע אל כוחותינו במערב. תוך זמן קצר ביותר חזרו למרכז עם כל הפצועים. תחנת-האיסוף של מישקה, בפיקודו של ד"ר יהודה, כבר היתה נכונה לקבל את הפצועים ולפנותם לאחור, אל יחידת הרפואה של ד"ר דן. לעת ערב, לאחר מספר נסיונות להביא את ראש-העיר שיקרא לתושבים להיכנע, נתייצב חמדי כנען ב"מרצדס" השחורה שלו, בליווי טנק "אמיכס". דגלון לבן התנוסס על המכונית השחורה, לאות כניעה. הוא קיבל את התנאים שהכתיב לו מפקד החטיבה, ויצא בגיפ עם רמקול, וטנק בעקבותיו, להכריז על ההסדרים שנקבעו עם מפקד החטיבה.

המיסמך שהונחב לראש עירית שכם חמודי כנען ע"י מפקד החטיבה

النابلس

٧/١/٧٤

الشروط التي امدها الكولونيل اوري قائد افسرية
المدرعة التي امتلت مدينة النابلس في يوم الاربعاء ٧/١/٧٤
على السيد حمدي كنعان رئيس بلدية النابلس وعلى ناشيه

ولان اللقاء بين الطرفين في دار السيد رشاد النمر في الساعة ١١:٤٥
من بعد ظهر يوم الاربعاء ٧/١/٧٤ ، وفيما يلي نص الحديث
الذي دار بين القائد ورئيس البلدية :

القائد: إن قوات جيش الدفاع الاسرائيلي دخلت الى المدينة ولان في
تسيطر آتد تطلق النار على المواطنين. ولكن بعد دقائق قليلة
من الدفول بالهند اطلقت النار من البواريه ومدافع الرشاش من
داخل بيوت المدينة. وقد اتى المرنج الاسرائيلي الدول الى رونا
العنيف المستمر في هذه اللحظة. فانشى اطلب منك الاتحاد
بالامارات الملائمة التي تؤدي الى وقف اطلاق النار فوراً.
وماذا تنوي للقيام به؟ ان القوات الاردنية المدرعة التي لانه
تقيم في داخل المدينة ^{الغيبية} قد تحطت على ايدينا.

رئيس البلدية: ان كل امتلاك غير نفع ولكن لا بد لي من الاعتراف به كما انني
اهتم بان لا تقاسى القوات الاسرائيلية بالناس في غير انه لا طاعة
لي في مثل هذا الوقت على مواطني المدينة بصورة عامة وعلى
اشخاص غير مؤولة بصورة فاهمة ومع قيدا فانشى مستعد للقيام
بالعمل الذي يطلب مني.

القائد: انني مستعد ان اعطى الزممة لرئيس البلدية لاهلال الاستقرار
في المدينة بموجب الشروط التالية:
١) وقف اطلاق النار فوراً.

٢) القيام بمنع التجول في انحاء المدينة حتى اعلان افر (دسبج)
الام نافذة المفعول ابتداءً من الساعة السابعة مساءً

٣) يترتب على كل مواطن من مواطني المدينة آتد يغادر منزله
وعليه ان يغلق الابواب والشباك وآتد يستعمل القنوى على الاطلاق

٤) يترتب على كل المواطنين الذين يملكون اسلح والذخيرة من
اي نوع كانت ان يسلموا بالسلام وبالذخيرة الى سلطات جيش

الدفاع الاسرائيلي في مبنى بلدية النابلي ابتداءً من الساعة
السابعة حتى الساعة الحادية عشر من صباح يوم الخميس ١٤/١٠/٨٠ .
٥ ان قواتنا العسكرية ستقوم بالتفتيش عن السلاح في بيوت المواطنين
ابتداءً من الساعة الحادية عشر وكل من يوجد سلاح في محله سيعاقب
بأشد العقوبات .

٦ ان كل من يتجول في الساعات التي تمت امر منع التجول خارج
محله ستطرد النار عليه .

٧ يجب على رئيس البلدية ان يعلن في ارجاء المدينة المواد ١٠٧
المذكورة اعلاه بمقتضى النسخ الذي يملئ عليه فيما بعد ، ولهدا
الغرض ستوقف تحت امره سيارة الشرطة المزودة بمجهز مكبر الصوت
رئيس البلدية انى ستعد للاعلان عن الشروط التي اطلبت على البلاغنة
الى سيارة الشرطة من منارة المسجد الرئيسي المزودة بمجهز مكبر الصوت
ايضاً . واسأل منك ان تفتش الشرطة رسوم السيارة .
القائد يودى أن اذكر لك ثانية انه لا نرى أنفسنا مسؤولين عن الذبح لا
يقومون بالشروط المذكورة اعلاه .

١٥٠٠٠٠
٢٠٦٠١٩٩

תכנית האסמך

שכ"ב, 7-6-1967

התקנים שבכתבו אנאש דיוית שכ"ב מ"ז ח"פ' כנשאן ולסגנון ז"י
אלוף אורי, מפקד חטיבת השיון שבכשה את שכ"ב.

הפגשה נערכה בביתו של מ"ר השג"פ ימ"ר בילא ריפ"י 7.6.67
בשעה 18:30. אה"ן השיחה שחתמה בין המפקד אבאש הדיר:

המפקד: בלחור צ"ה' נקטו אד"ר מתוך כוונה שא לא לפתח באש ז"א אלקטריים, אך לאחר מ"כ-
דקל"ת של כניסה שקטה נפתחה אש כובים אלקטריים מתוך כוונה הדיר. בפגשה היסודית הוצגו
לד"ר התלבוה חניפה אלו; הנחשת בנע"ז צ"ה. א"ן בל"ש מתוך אקט צדדים התאמה
אפשרה מדידת של באש: בלחור השיון הינדקטיים ש"ל באמצעות המדוקטיים השג"פ
ז"א יפ"ל. מה אתה מתכוון אצט"ת?

כאש פד"ר: כל באש פ"ל בל"ת נ"מ, אך אין לי מנ"ל מהכ"ר בו, ל"ת אין מ"ז"ן שבבלחור השיון
ז"א יס"ל אכידות. אלו"מ אין לי אלו"מ במ"מ"ה בא"ה, ז"א תל"ש הדיר כ"ל"ל ז"א א"ן ש"מ
בל"ת אלקטריים כפ"ר. יחד עם זאת הנ"י מ"ל"ת אצט"ת את הנ"ש מ"מ"ה.

המפקד: הנ"י מ"ל"ת אצט"ת אבאש הדיר ז"א המ"מ"ת אה"ל"ל יפ"ל"ת כד"ר בתקנים הכו"מ:
1) הפסקת הידיות אלו"מ.

2) הכוונה ד"ר כד"ר ד"ר אה"ל"ל ח"ש"ה. (ה"ל"ל יק"ס אה"ל"ל"ל ה"ל"ל מ"ש"ה 1970)

3) יא"ס ז"א אלקטריים מ"מ"ה הדיר אצ"ל"ת את ב"תו, אלו"מ א"ל"ל"ל את ה"ל"ל"ל אה"ל"ל"ל א"ן
א"ה"מ"ש ב"ל"ל אה"ל"ל"ל"ל.

4) ז"א ל"ל אצ"ת א"ש כ"ש"ל"ל נ"ק אה"מ"ש"ת מ"ל"ל ס"ג ש"ל"ל א"ס"ר א"ל"ל"ל"ל צ"ה'
ב"מ"ן דיו"ת שכ"ב ה"ל"ל מ"ש"ה 1970 אצ"ל"ל ה"ש"ה 1970 ב"ל"ל"ל י"ש"ה 7.6.67.

5) ה"ל"ל מ"ן ה"ש"ה 1970 יד"ל"ל בלחור"ל ח"ל"ל"ל אחר נ"ק ב"ת" ה"ל"ל"ל"ל אצ"ת ש"ל"ל
ב"ש"ל"ל נ"ק י"ש"ה ק"ש"ה.

6) ל"ל אצ"ת א"ס"ל"ל"ל ב"ש"ל"ל ה"ל"ל"ל אה"ל"ל"ל א"ב"ל"ל י"ה"ה.

7) ז"א נ"ש הדיו"ת אה"כ"ל"ל ב"ח"ב"ל"ל הדיר את ה"ס"ל"ל"ל 7-1 ז"א כ"י נ"ל"ל ש"ל"ל"ל
ל"ל ב"מ"ש"ל"ל אצ"ל"ל"ל צ"ה תל"ל"ל א"ה"ל"ל"ל מ"מ"ה"ל"ל ה"מ"ל"ל"ל"ל ב"מ"מ"ה"ל"ל.

כאש פד"ר: הנ"י מ"ל"ת אה"כ"ל"ל ז"א התקנים שה"ל"ל"ל"ל א"י, ב"ל"ל"ל ז"א מ"ל"ל"ל"ל ה"מ"מ"ה"ל"ל, נ"מ ז"א מ"מ"ה"ל"ל

ה"מ"מ"ה"ל"ל ה"מ"ש"ל"ל ה"מ"ל"ל"ל ז"א ה"מ"מ"ה"ל"ל א"י מ"מ"ה"ל"ל כ"י מ"מ"ה"ל"ל"ל ה"מ"מ"ה"ל"ל י"ה"ה ב"מ"מ"ה"ל"ל.
המפקד: ב"מ"מ"ה"ל"ל אה"כ"ל"ל"ל ז"א ב"מ"מ"ה"ל"ל כ"י ל"ל נ"מ"ה"ל"ל את ז"ל"ל"ל אה"כ"ל"ל"ל א"ל"ל א"ל"ל
א"ש ז"א י"מ"ה"ל"ל את התקנים ה"ל"ל.

ר"מ ס"ג א"ס"ל"ל"ל כ"ל"ל
7.6.67

"נעתי עם הפלוגה אחרי מפקד הגדוד. ציר התנועה היה עמוס ונגזר עלינו 'לסנון' זחל"ם אחרי זחל"ם אל שכם. במבואות הצפוניים של העיר עלה בידי לארגן את כל הפלוגה. כאשר נכנסנו לעיר, ידענו כי נודעת חשיבות למהירות הטיהור וליצירת מגע מוקדם ככל האפשר עם כוח-החסימה של יהודה וגיל. היו להם נפגעים וצריך היה לפנותם. מפקד הגדוד הבהיר במערכת-הקשר את דחיפות הכניסה לעיר.

פלוגת-החוד, שנעה לפני מפקד הגדוד, החלה בטיהור מן המשטרה מזרחה. אני נעתי בעקבות המג"ד עד לרחבת המשטרה. מפקדת החטיבה נמצאה שם. נתברר שדרוש כוח רציני לחציית העיר. קיבלתי שני טנקים שהיו בהם תקלות-קשר.

בהגיעי לרחוב הראשי, הורו לי לפתוח באש מכל הכלים, כולל תותחי הטנקים. על-מנת לחצות את העיר ב'מכת-הלם' ולטהר בתים חיוניים לאורך הדרך. תוך חצי שעה גמאנו את הרחוב הראשי. האש הרצינית סיכלה כל התנגדות של ממש מצד האויב. טיהור הבתים גזל זמן רב, לכן ביקשתי ממפקד הגדוד שישגר כוח אחר לביצוע המשימה הזאת. על-מנת שאהיה חופשי לחוש אל החסימה. בעיצומו של הקרב נותק הקשר ביני ובין הטנקים. ניגשתי אל טנק וחבטתי באנטינה על צריחו. עד ששירבב מפקדו את ראשו אלי וקיבל את הנחיותי. עברתי ליד משאית-דלק ולפתע ראיתי שהטנק שלפני מצודד לאחור. הוא שילח פגז במשאית העמוסה. היא נדלקה ויצרה מחסום בכביש.

יצאנו את העיר בצידה המערבי וחיפשנו את החסימה. נדרשתי לעבור לכביש השמאלי, המוליך אל הצומת. קשה היה לסובב את כל הפלוגה, אך ביצענו את התנועה הנחוצה וגילינו את החסימה על-פי האש והעשן. פתחנו בפינוי נפגעים ודהרנו עמם כמטורפים לנקודת-האיסוף.

על חלקם של אנשי גדוד חיל-רגלים, אנשי נח"ו ו"גולני" מספר המג"ד יוסף :

"בשישה ביוני עלה הגדוד בכיוון לג'נין. בשעה 0700 בבוקר נתקבלה הוראה להתקשר עם מפקד חטיבת השריון אל"מ אורי ולעבור תחת פיקודו. אורי אמר: 'אני זקוק לך כרגע'. אמרתי לו: 'עוד תקרא לי...' השתדלנו מאוד להימצא בעקבות מפקד החטיבה, כדי להיענות לקריאתו מיד לאחר שתתקבל.

כאשר נכנסה חטיבת השריון לשכם והחלו צליפות, ניסה מפקד החטיבה להתקשר אתנו. אבל ההרים הכבידו על הקשר, לכן יצא את העיר — ופגש בי. תוך חמש דקות קבענו את המשימות והתכנית: הגדוד יטהר את כל החלק המערבי של שכם, כולל העיבל. הכביש החוצה את שכם יחלק את השטח בין הגדוד ובין החטיבה. כל התכנית עובדה על מפה של 1:50.000, שהיתה לנו.

מרגע הינתן הפקודה ועד לכניסת הכוח ללחימה חלפו עשר דקות. אנשי הגדוד הגיעו לשכם באוטובוסים. מיד לאחר הירידה מכלי-הרכב, החלו נעים אל היעדים. התכנית היתה, ששתי פלוגות עם סגן-מפקד הגדוד תטהרנה את העיבל ומערותיו ותאבטחנה את האגף מלמעלה, ואילו שתי פלוגות אחרות תפעלנה בשני רחובות מקבילים לכביש הראשי ותטהרנה את הבתים המפריעים להתקדמות, או שיורים מתוכם. תוך חילופי יריות התקדמנו עד לשטח בית-הקברות של שכם. פלוגה ב' נקלעה לשדה אש רצוף ויעיל מתוך הבתים. הפלוגות האחרות המשיכו בתנועה לפי התכנית. מכיון שהפלוגה ש'נתקעה' סבלה כעשרה נפגעים, הוריתי לה להישאר במקומה ולהתארגן. שכן כל התקדמות נוספת באותו ציר היתה גורמת לאבידות נוספות. הכנסתי פלוגה מהעתודה באיגוף דרומי. למפקד הפלוגה ניתנה פקודה לטהר צלפים ולהסיר את הלחץ מעל הפלוגה ה'נתקעה'. בינתיים שהייתי עם הפלוגה הקדמית בבית-הקברות".

מספר אחד הלוחמים, שהיה עם המג"ד:

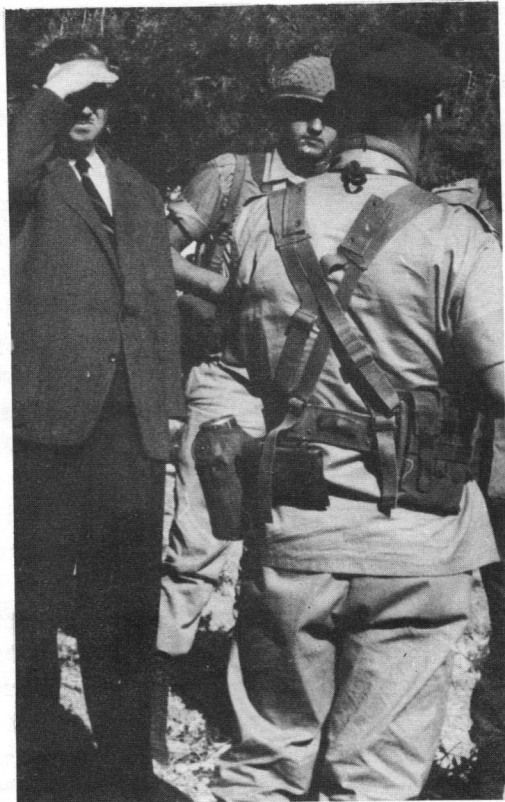
”מבית-הקברות היתה לנו תצפית על כל איזור הקרב של פלוגה ב', שסבלה פגיעות רבות. למפקד הפלוגה ניתן תדריך מאיזה כיוון לאגוף ועל מה צריך להשתלט כדי להבטיח הסרת הלחץ. נתקבל שדר שמאחורי בית נראים חמישה ירדנים בתנועה. הוא קידם אותם וחסילם. אחר ניגש אל הרתק של פלוגה ב'. אחד הצלפים שהיה בבית סמוך לפלוגת החיפוי, ירה בו ופגע בו. בתחילה לא חש בפציעה. רק לאחר שהבחין בדם הזורם מעורק ידו, חבש את עצמו ומסר את הפיקוד לסגן-מפקד הגדוד, מכיון שאבד לו דם רב, הוטס במסוק לניתוח בעפולה.”

ממשיך המג"ד יוסף ומספר:

”מסתבר, שחלק מהצלפים נסוגו מפני הכוחות המתקדמים. נסו צפונה, לעבר העיבל, התמקמו במערות ומשם צלפו על כוחותינו. אנשינו החלו בטיהור המערות. אחת המערות גילתה התנגדות ממושכת, וקצין שניסה להטיל רימון לתוכה, נהרג. רק לאחר מספר נסיונות, טוהרה המערה הזאת. במקום לנוע במדרון, העפילו הפלוגות לגובה רב יותר, על-מנת לזכות בתנועה חופשית. פלוגה א', שקלטה תשדורת על מצבה של פלוגה ב', החלה משתלטת על בניינים החולשים על איזור הפעולה של פלוגה ב' — במקביל לפלוגת העתודה שאגפה מדרום. היו שם כתריסר בתים, ששלטו על מרכז הקטע, הכביש הראשי והצטלבות הרחובות שהובילה לעיבל. בתים אלה נכבשו בזה אחר זה. במהלך הטיהור נהרגו שלושה מאנשינו ואחרים נפצעו.

לאחר שגברנו על הבתים הללו, כבר ירד הערב וניתנה פקודה להתארגן להגנה. לרבים מן החיילים חסרה תחמושת. התחלנו מחלקים תחמושת ועם זאת הוחל בפינוי הנפגעים שעוד נשארו בשטח. הפצועים קשה פונו תוך כדי קרב.

את הצלחת הטיהור יש לזקוף לזכות רמתם של החיילים, טיב המשמעת ויותר מכל — ההתנהגות תחת אש. ויש לזכור שהגדוד אורגן תוך זמן קצר ביותר. חיילים לא נרתעו מהגיח שוב ושוב אל בית שממנו גורו חבריהם בנסיונות-חדים רה קודמים. סיבה נוספת להצלחה היתה הדבקות במטרה וכושר הפיקוד של המפקדים, שלרובם זו המלחמה הראשונה. גורמים אלה הם שאיפשרו את ביצוע המשימה במספר קטן יחסית של נפגעים, בהתחשב בקרב קשה ומורכב — קרב בשטח בנוי, בעיר מוגנת היטב. מפקד החטיבה המשוריינת, שלא הכיר את אנשי הגדוד לפני כן, התרשם מלחימתם במעלה ההר ואף שיבח אותם בתשדורת למג"ד.”

חמדי כנען לאחר כניעת העיר

בהגיענו למבואות המזרחיים של שכם, הוטל עלינו להיכון לטיהור העיר. טור הזחל"מים נכנס לתוך העיר. איש לא ירה — עד שלפתע נפתחה עלינו אש. מיד השבנו אש אל הבתים לשני צידי הדרך. מפקד הפלוגה הורה למפקד המחלקה שלי לטהר בית מסויים. המשימה הוטלה עלי, כמפקד כיתה. הראיתי את הבית לאנשי והם התכוננו לקפיצה מן הזחל"ם. השמעתי את הפקודה 'קפוץ', פתחתי את הדלת, קפצתי ראשון ויריתי. אשת־תופת ניתכה מסביב. כאשר הגעתי לפתח הבית נוכחתי לדעת כי אני בודד. חייל יחיד קפץ אחרי מן הזחל"ם, אך מכיון שראה כי חבריו אינם קופצים עמו, חזר לזחל"ם. חששתי שמא אפגע לא רק מכדורי האויב, אלא גם מכדוריהם של חברי. נכנסתי לתוך הבנין, שכתליו היו עבים. החלטתי לטהר אותו בכוחות עצמי. ראיתי שתי דלתות, מימין ומשמאל. ניסיתי לפתוח ברגלי את הדלת השמאלית. היא נפרצה. נכנסתי ויריתי צרור, ככתוב בספרים — וה'עוזי' נעצר. יצאתי את החדר, שיחררתי את המעצור וחזרתי פנימה. עברתי מחדר לחדר. מתוך אחד החדרים, שדלתו היתה נעולה, שמעתי צעקות: 'סלאם, סלאם'!

היו שם חמישה גברים, נשים וילדות, שעמדו בידיים מורמות וצעקו 'סלאם'. לא ידעתי מה לעשות בהם. הגפתי את הדלת ויצאתי את הדירה. עברתי לדירה ממול, והחזיון נשנה: הדיירים נתרכזו בחדר אחד.

כאשר סיימתי את הסריקה בקומה השניה, הגיעה כיתתו של רמי. הם קראו בשמי, כי חששו שאפתח עליהם באש. רמי ואני המשכנו בסריקה, בעוד אנשיו של רמי מאבטחים. מכיון שלא נתקלנו בהתנגדות, לא השתמשנו ברימונים. כל אימת שנתרוקנה מחסנית, הטלנו אותה אל החבר'ה שבחדר־המדרגות, והם היו מעבירים אלינו מחסניות מלאות. כך עברנו על פני ארבע קומותיו של הבית. כאשר עלינו על הגג, חילקתי אותו לגזרות והצבתי שמירה. אז קיבלנו הוראה לחזור לזחל"מים. השדרה נעה למבואות המערביים של שכם, ושם סייענו בפינוי הפצועים.

מספר ד"ר יהודה, רופאם של אנשי החרמ"ש:

"התחילו להגיע זחל"מים, בזה אחר זה, ובכל אחד מהם ארבעה פצועים. היו פצועים של 'גולני', שלא מצאו את הרופא שלהם לאחר שנפצעו בטיהור שכם. הובא בחור שכדור פילח את צווארו. הדימום איים לחנוק אותו. היה צורך לפתוח את הקנה. ההחלטה היתה קשה מאוד, שכן קיים סיכון שיבזק אחד מכלי־הדם וכמו־כן עלול לחדור אוויר ולהמית את הפצוע. הזרקתי לו מורפיום, להרדמה מקומית. ביצעתי את הניתוח. למשך שניה אחת נשתתק הפצוע לגמרי, וליבו פסח על פעימה אחת. אחר־כך נתחדשה נשימתו. פניתי אותו בלוויית חובש. את הניתוח הזה ביצעתי בשדה, על אלונקה. הובטחו לנו שני מסוקים לפינוי פצועים, אך הם בוששו לבוא. כבר היו לנו ארבעים פצועים, מהם באלונקות ומהם יושבים ליד המכונה בה הודפסו שמות הפצועים וההרוגים, או ליד זחל"מים — ממלאים טופס 101. את הפצועים קל חבשתי ושילחתי מיד. נוקקתי למורפיום רב. כאשר גבר הלחץ, הגיע הרופא של 'גולני'.

הלחץ היה מגיע לשיא כל אימת שהובאו מספר פצועים בבת־אחת. היו נפגעי כוויות קשות, שנזקקו לאינפוזיה. שאיפתנו העליונה היתה, לעבוד במלוא המהירות ולהגיש לנוקקים ביותר את הטיפול הטוב ביותר, במועד המוקדם ביותר. בשלושת השבועות שקדמו למלחמה, תירגלנו הרבה על־מנת שכל אחד מאתנו יידע בדיוק מה עליו לעשות. אף־על־פי־כן, חשתי בהתרגשות לפני הקרב. אבל ברגע שהגיעו הפצועים, שכחתי את התרגשותי ועבדתי כמכונה. השתדלתי להחליף דברים עם כל פצוע, כדי לעודד אותם — אם כי היה קשה למקד את מלוא תשומת־הלב על שיחת־חולין.

מאירופה - ישר למלחמה / מאת : צבי ארליך, צפת

בשלהי מאי שהיתי באירופה. כאשר נודע על סגירתם של מיצרי טיראן, מיהרתי לסיים את ענייני בחו"ל ולחפש דרך לחזור ארצה. בקושי השגתי מקום במטוס, לאחר שישנתי לילות אחדים בשדה-התעופה (כמוני כישראלים רבים אחרים). מיד לאחר בואי ארצה, התיצבתי ביחידתי, שכבר נמצאה בעין-זיתים. זוהי יחידת-רפואה, שמשימתה לנוע בעקבות 'הקו הראשון' ולטפל בפצועים המפונים מתחנת-האיסוף הגדודית. הרבינו באימונים ובתירגול, ובכל זאת דאגתי: מה יקרה במלחמה? האם נמלא את תפקידנו כיאות?

עד לקרב על שכם טיפלנו במקרים קלים, יחסית. החריג היחיד — והצובט בלב — היה קצין-סיירים שהובא אלינו ללא רוח-חיים, לאחר שנורה על-ידי ירדני באיזור ג'לקמוס.

בשכם התמקמנו בבית-חולים-שדה ירדני, בפתח המזרחי של העיר. הורו לנו להתכונן ל"פצועים רבים". התארגנו תוך דקות ספורות — ואז החלו מגיעים הפצועים.

התרשמנו מאוד מהפצרותיהם, שנטפל תחילה בחבריהם. נפגעו-כדורים שנחבשו, מיהרו ליטול את חגורם ולחזור במרוצה לאיזור הלחימה.

עם חשכה נחת מסוק לפינוי הפצועים קשה. בהיותנו בסמוך למסוק, אירע אסון: רימון-זרחן הופעל במקום רימון-עשן — לסימון — ונפגעו אנשים אחדים, ביניהם הטייס. מדיהם נתלקחו והם התגלגלו בחול עד שכבתה האש. הטייס נכווה קל, אך איבד את כושר-הראיה בעין אחת.

לבסוף הצטרפנו אל הפצועים בבית-החולים בחדרה. שם התרשמתי עמוקות מגילויי הגבורה של הפצועים. סגן גיורא וייס, שהיה פצוע קשה וסבל מכוויות איומות, שמר על כוח-חיות מופלא. מבית-החולים טילפן אל אשתו, שעמדה ללדת, וסיפר לה שהוא על הרמה ויתמהמה שם ימים אחדים...

גילויים אלה נסכו בי תחושת גאווה עמוקה על שירותי בחטיבה הזאת.

המ"מ צדיקים בפעולה / מאת : שלמה שורצמן, חדרה

מלכתחילה חשנו שאנו אבר מאבריה של החטיבה. באחד השלבים הראשונים של המלחמה שמרנו יום ולילה אצל שדה-מוקשים, שפינו בו מעבר לחטיבה. ניווטנו את כלי-הרכב על פני השדה.

אחת החוליות שלנו נעה עם כוח-החוד לתוך שטח האויב על-מנת לקבוע שילוט לכוחות שעוד יבואו.

אני-עצמי נלוויתי ליחידת הרפואה החטיבתית. הוטל עלי להבטיח תנועה מהירה בפינוי הפגעים.

למחרת כיבושה של שכם הופקדנו על שמירת הרכוש, לבל תהא ביוה, חלילה. זמן-מה לאחר מכן נתקבלה ההוראה — לנוע צפונה. החטיבה יצאה למילוי משימתה הבאה, על רמת הגולן.

לילה ליד שכם, לאחר יום לחימה. באוויר תלוי ריח טנקים שרופים — ריח המלחמה. החבריה שכבו לישון, ואילו חברי ואני שמרנו ליד הזחל"ם. לפתע נשמע רחש. ומיד הבחנתי בשני לגיונרים. כהרף-עין נמצאתי לידם — והספקתי לפרוק רובה מידי אחד מהם, שעמד לירות בנו. השני היה פצוע, ואנו חבשנו אותו מיד.

בבוקר סרקנו את הסביבה ומצאנו פצועים ירדניים שנשטו את שריוניהם הבוערים ותפשו מחסה בביוב מצחין. האם עלי לרדת לביב-שפכין כדי להציל אנשים שאך תמול ביקשו את נפשנו ואת נפש משפחותינו? מיד נכלמתי, מחיתי הרהור מלבי, וללא היסוס וללא דיחוי ירדתי אל הביב.

מנחתה של פלוגת-הסיור / מאת: יצחק שומרון (שוורץ), ירושלים

בדרך הביתה, כאשר הרמה הסורית על כל תלאותיה כבר היתה מאחור, נזכר שלום, איש הג'יפים בעל הפנים המרצינות, בחופשתו הראשונה לאחר הלחימה. "לא יכולתי לישון", אמר כמי שמצחק על עצמו. "פתאום חלמתי על טורי טנקים, דגלים לבנים, בתים, ו..." קולו נשבר.

פלוגי העיר, כי שלום מאמת את דברי הרמטכ"ל על הרה-צופים, באמרו כי חיילי צה"ל אינם יכולים לשמוח בנצחונם. שלום — אמר החבר — ביטא זאת באורח אינטואיטיבי: מסע-הנצחון היה מלווה אצלו בזכרונות כאובים. מובן, שאין הנצחון מאזן את האבידות.

מי שהציץ בפניהם של הסיירים המשוחחים יכול היה להבחין בתוגה המעיבה על כל.

מרבית להשתמש במטבעות-לשון כגון "אחוות לוחמים" ו"הנכונות להילחם". אין באלה כדי לבטא את הקשר הנוצר בעשר שנות-היכרות של קבוצת אנשים גדולה, אנשים בעלי השכלה, אומץ-לב ורחשי חברות אמיתיים. בילית אתם באימונים המפרכים, השתתפת אתם בחוויות של סכנה ושל סיפוק, קשרת קשרי ידידות אישית, שהיתה מתחדשת ומתעצמת בכל תקופת-מילואים. ואז באה מלחמה ומקפדת קשרים אלה. בתום הקרבות מתכנסת החבורה והנה נעדרים ממנה תשעה יקירים, תשעה אנשים שקשריך עמם לא יתפתחו עוד...

הקרבות שנטלו מעמך את החברים הללו החלו כמתוך היסח-הדעת, כאילו מיאן ההבדל בין האימונים ובין הקרב להיטשטש. כאשר נעה היחידה על הגבעות ממזרח לג'נין והובילה את כוחות השריון בואכה טובאס ושכם, עדיין לא תפס המוח כי הקליעים אינם נורים עוד אל גבעות ריקות מאדם, אלא אל האויב. אבל בדהרה זו, אל הכפר טובאס, נפל אורי הראל. התנועה "החלקה" הזאת של המחלקה של אורי, בן כפר-גלעדי, היתה תולדה של רוח-הצוות שהוא הפיח. תקיפות המפקד והחברות שאיפיינה את שהותו במחיצת פקודיו, יצרו גוף לוחם יעיל להפליא, שמפקד הפלוגה לא היסס להפעילו בכל תפקיד מורכב וקשה. אף לאחר שנפל מפקד המחלקה, לא נפגם כושרו של הגוף הזה: ההתקדמות לא נעצרה לאחר שירד אורי מן הזחל"ם, לבדוק ריכוז של ירדנים לצד הדרך, ופתיל חייו קופד על-ידי כדורו של צלף. התנועה קדימה נמשכה, כתנועותו של מכבש שאין לבלמו.

לא היה טעם להזהיר את אורי הראל מפני קבוצת הפליטים שהתנהלה בדרך, ובה עריקים ירדנים שנטלו פעוטות בזרועותיהם, כדי להתגונן. לא היה זה הקרב הראשון של אורי. הוא שירת במלחמת השחרור, בפלמ"ח ובמערכת סיני. בקרב על אבו-עגילה נפצע תוך כדי התקפה, המשיך לפקד על הזחל"ם שלו וביצע את המשימה. על זאת זכה לציון-לשבח. הדבקות במטרה היתה אחד מסימני-ההיכר שלו — ודבקות זו עלתה לו בחייו.

למן הרגע בו נפל אורי, לא עוד היססו אצבעותיהם של פקודיו. דומה כי פעימות הלב נתחלפו בטרטור המקלעים.

אבל למחרת, בשעות הבוקר של השבעה ביוני, כאשר נכנסה היחידה לשכם, לא היה גם במותו של אורי הראל כדי לעשות את האנשים צמאי-גם. במבואות שכם נתפצלה הפלוגה לשני כוחות. חלק, בפיקודו של חנני, קיבל משימה לאבטח את החלק המזרחי של העיר. החלק האחר, בפיקודו של המ"פ יהודה, הופנה לתוך העיר עצמה. ברחובה הראשי של שכם הופתעו הסיירים — ורוו סיפוק — מקבלת-פנים חמה שערכו תושבי שכם הצובאים על המדרכות. אזרחים פרצו את שרשרת הסדרנים והושיטו ידיהם אל חיילינו. המסקנה היחידה שנתבקשה מחזיון זה היתה, כי שכם החליטה להיכנע.

מאוחר יותר נסתבר, כי נפלה טעות. באותו בוקר התכונן הפיקוד הירדני באיזור שכם להגן על העיר מכיוון מערב. לצורך זה רוכזו שם כוח-שריון שמנה עשרות טנקים. ואילו ממזרח העיר לא ציפו הירדנים להופעתם של כוחות צה"ל. תחת זאת, חיכו לתגבורת עיראקית. חיילי צה"ל נחשבו לעיראקים, ועל כן נתקבלו בהתלהבות.

הטעות לובנה כבר בראשית התנועה ברחוב הראשי של העיר. ג'יפ ירדני, שנהגו הבין כנראה כי הכוח שנכנס לעיר ממזרח אינו עיראקי, ניסה לעקוף את היחידה ולדווח לפיקוד. הג'יפ נורה. מיד נתרוקן הרחוב מאנשים. מהבתים שבסביבה, ובמיוחד מהמרפסות, נפתחה אש על כוחותינו. אנשינו השיבו אש חזקה. לבד מהנהגים, ירו הכל מכל הכלים. מספר צלפים נראו נושרים מן המרפסות — אולם האש הירדנית פגעה באחדים מאנשינו. יהושע דגן, איש הכוורות מכפר ינאי, נפגע בעמדו ליד המקלע בזחל"ם שלו. פציעתו היתה אנושה. בזחל"ם אחר נפגע בראשו עודד אבן-טוב, חבר שער-העמקים, איש-הקשר במחלקה. "עודד!" צעד חבר, שהבחין בצלף המכוון אליו את נשקו מבית גבוה, מצד ימין. עודד לא הספיק להסתובב. אין זו נחמה, שאותו צלף שילם מיד בחייו.

שכם מוסרת את עצמה

לאחר מכת-האש שלנו, נע הכוח אל הכניסה המערבית של שכם. שני טנקי „אמיכס“, שנלוו אל הסיירים, נכנסו בקרב עם כוח-שריון שנמצא במקום. הטנק הראשון הבחין ב„פאטון“ שנמצא בתנועה בריחוק שישה מטרים בלבד ממנו. מפקד הטנק, ג'ורג'י, לא איבד את עשתונותו, והשמיד את הטנק הירדני מטווח קצר זה. מהבקעה הסמוכה הופיעו טנקים נוספים. ג'ורג'י, ששמו הפך מיד לאגדה, השמיד שישה טנקים נוספים. הטנק השני הצטרף אף הוא לקרב והשמיד מספר טנקים ירדניים.

בשוך הקרב נתברר, כי כוח השריון הירדני נשבר.

באותו זמן הצטופפו הזחל"מים שלנו בקצה הרחוב, בחסות בית גבוה. כך גוננו בדפנותיהם המשורינות על הגייפים שחמקו מפגיעות הצלפים. דומה היה כי המשימה נשלמת. עוד מעט תשתלט החטיבה על העיר כולה. החובש עמי הגיש טיפול לפצועים. אחדים מהלוחמים שמרו על שבויים שנלקחו בקרב. אחרים נמנמו תוך ישיבה בגייפים ובזחל"מים.

לפתע החרידה את המקום התפוצצות אדירה. פגיעה ישירה בזחל"ם-המרגמות כיסתה באש ובעשן את הכוח שהתרכז שם. מבעד לעשן חרגו פצועים. כל הכשירים בגופם נטשו את אבטחת האגפים והחלו מטפלים בנפגעים.

שם מצא את מותו שמחה בלנק, איש צנוע ומסתגר, שעסק בחיפה בהוראה לתיכנות במכונות איי. בי. אם. לידו נפצע פנחס יצחק, יוצא הודו העליו מטבעו. משהבחינו כי הוא נושם, החלו מיד בהצלת חייו.

שני אלה נפגעו בכלי-הרכב המשוריין. בגייפים הרכים קצר המוות קציר אכזר יותר: יאיר שחרי, איש מעין-ברוך, וצבי בן-נתן (נתנון), חבר עין-דור, שהשתתף כצנחן בפעולות-הגמול בקלקליה, ג'רנדל ובמערכת סיני, נפגעו פגיעות אנושות. בין שברי הגייפים נמצאו גם גופותיהם של דן שוורץ, יוצא הונגריה, שעלה ארצה עם שתי אחיותיו, והם יתומים פליטי-השואה, וזכה במערכת סיני בציון-לשבח על חיסול טנק מצרי בבאזוקה, ויהודה עמר, טובי-הלב, אחי אשתו של דן.

שמונה קרבנות הניחה הפלוגה בשדות-הקרב.

באחד הערבים, כ־20 יום לאחר המלחמה על שכם, נכנס מפקד הפלוגה לאחד האוהלים בכפר נטוש על רמת הגולן. מנורת-לוקס בערה באוהל, בו היה ער חייל אחד בלבד, שקרא בספר. האחרים ישנו, מכורבלים בשקיהשינה. יהודה נטל אחד מהספרים שבאוהל, עלעל בו והחזירו למקומו על הארגז. אחז בספר אחר, דיפדף בו, נשא ראשו ולבסוף — כמי שגמלה החלטה בלבו — קרא בשמו של אלברט.

אלברט ניתר ממקומו ופתח פתח צר בשקיהשינה.

„קיבלתי הודעה, שפנחס יצחק נפטר היום בבית-החולים“, אמר יהודה. נתחדשה הדומיה באוהל. נפתחו שקיהשינה האחרים, והמפקד הוסיף ואמר: „הייתי רוצה, שתיסע להלוויה, אלברט, לקרית-שמונה. אם יינתן לי הדבר, אצטרף אף אני. הייתי רוצה שתיסע לייצג את הפלוגה.“

הוא הניח את הספר מידו ויצא את האוהל.

מנחתה של פלוגת הסיור נסתכמה בתשעה לוחמים — תשעה חברים.

הר עיבל והר גריזים — עדים אלמים לכל המתרחש — נראים גבוהים יותר וזקופים יותר. תמה המערכה על שכם. הגדה המערבית וירושלים בידינו. אנו נעים שוב צפונה! ...

המלחמה על הרמה

רמת הגולן זכתה — מאז הקמתה של מדינת ישראל — בכינוי "הרמה הסורית", משום שהסורים נאחזו בה במירב כוחם ובמיטב ביצוריהם. בחלקה המערבי של רמת הגולן התנחל, בימי האבות, חצי שבט מנשה — ובשטח זה נאחז צה"ל במלחמת ששת הימים.

רמה זו מתמשכת מן החרמון בצפון ועד לירמוך בדרום, מהלך כ-60 ק"מ, ורוחבה כ-30 ק"מ, שוליה המזרחיים מתנשאים מעל לבקעת החולה וים-כינרת.

בשל הפרש הגובה הניכר והמיתלול החריף חתרו להם נחליה המערביים של רמת הגולן ערוצים קצרים, תלולים ועמוקים, המכבידים על התנועה מצפון לדרום בשולי הרמה — וכביש האורך העיקרי שלה עובר, לפיכך, בעומק הרמה המזרחית, כשדרכי-עפר מסתעפות ממנו לדרום-מערב אל המוצבים הסוריים שבשוליה, מעל ליישובי בקעת-החולה וקידמת-הכינרת; וזה גם כיוונו של כביש-הרוחב היחיד המוליך מקונייטרה אל גשר בנות-יעקב.

התנודות במידת הגשמים באיזורנו גדולות, בין שנה לשנה, והן מחריפות והולכות ככל שאנו מתרחקים מן הים ומתקרבים אל המדבר. שנות בצורת מצויות, איפוא, לעתים קרובות ברמת הגולן. הגולן התחתון, שגשמיו מעטים ממילא, צפוי יותר לסכנת הבצורת; וכיון שגובהו המוחלט מועט, היה מפעל-ההטיה של מקורות הירדן מכון גם להשקייט שטחים בדרום הגולן. אלא שהכמות הדרושה לשם כך קטנה יחסית, ואינה מצדיקה הטיה מוחלטת של הבניאס כולו וחלק מן החצבאני, באמצעות תעלה לאורך מרום המדרון של בקעת-החולה וחלקה הדרום-מערבי של רמת הגולן, עד לסכר מוחיבה שעל הירמוך. הטיה זו היתה מכוונת, במוצהר, למנוע מים אלה מישראל. תכנית ג'ונסטון המוצעת קבעה, כי לישראל ולירדן זכות לנצל מים — 40% כל אחת — ממקורות הירדן ומן הירמוך, ורק 20% הנותרים ישמשו את סוריה ולבנון.

בימי קדם היה הגולן מפורסם בערותו, ובמיוחד באלות אטלנטיות ובאלוני תבור, מעין אלה המצויים גם בצפון בקעת-החולה (בעין אווזים ובחורשת-טל). אלה הם "אלוני הבשן", מהם נעשו משוטים לאוניות צור וצידון (יחזקאל כ"ו, 6). כיום לא נותרו מכל התפארת הזאת אלא חורשות קטנות ועצים קדושים בודדים.

הסורים, שהחזיקו ברמת הגולן מאז שנים, לא חדלו לבצר אותה — תחילה על-פי הכנון הצרפתי, אחר-כך ביעוץ גרמני ולבסוף בהדרכה סובייטית. ניתן לומר, כי מערך-הביצורים הסורי ניחן ביתרון טופוגראפי — גובה רב, שליטה על הסביבה והגישות, ומעלה תלול מאוד.

אמונתם העזה של הסורים, שמן-הנמנע למגר את הרמה המבוצרת שבידם, נסכה בליבם בטחון רב ועשתה אותם שחצנים וששים-אלי-תקרית. פעם אחר פעם פתחו באש על חקלאיים עבריים שעבדו למרגלות הרמה; פעם ירו בקליעים נותבים לתוך שדות-קמה בשלים, והבעירו עד תום. מנוי וגמור היה עמם להקיז דם עברי ולמרר את חייהם של תושבי-הספר.

במלחמת ששת הימים היו הסורים שותפים מוצהרים לתכניות-ההשמדה של נאצר. ישראל יצאה לסכל את המזימה גם בגבול הצפון — ביד חזקה ובזרוע נטויה. אל הרמה "הסורית" עלו חיילי צה"ל, חסונים כאלונים — למגרה. נתגלגלה הזכות לידי חטיבתנו להימנות עם המעפילים והמשחררים, גם ברמת הגולן. אנשינו זכו להיות ראשוני הנכנסים לקונייטרה, בירתה של הרמה.

כבר בשעה 1200 של ה-8 ביוני, שבע-עשרה שעות ליום הקרב על בירת הגדה המערבית, שכם, היתה החטיבה מרוכזת בצומת גולני, נכונה לכל קריאה שתבוא, להמשך המערכה. גדודו של אמנון, הוותיק ביחידות החטיבה, עסק ביום הקודם בבלימת התקפה סורית באיזור משק דן והחזיק כוחותיו בכוננות לבאות. גדוד זה עתיד לקחת חלק מכריע בהבקעת המערך הסורי בצפון הרמה, כאשר פלוגות הטנקים שלו מסייעות לאנשי "גולני" בקרבות הנועזים, ויתרת הגדוד צמודה לחטיבתו של אלברט בעליה אל מרומי הרמה ובמיקוע אל לב-ליבה של הרמה — קונייטרה. החטיבה עצמה תיטול חבל בציר המישני למאמץ העיקרי ותעפיל תוך קרבות לרמה עד למבואותיה הדרומיים של קונייטרה.

השרמנים של אמנון

את סיפורו של הגדוד נלווה ביומנו של צבי, אחד מוותיקיו, אשר לחם כמפקד-מחלקת טנקים במיבצע "קדש", מקצימה ועד לתעלת סואץ, וכמנוסה קרבות ליווה את הגדוד בלחימתו הנוכחית:

5.6.67: — השכמה, כרגיל, "התעמלות בוקר" — העמקת שוחות אישיות. לפתע — אועקת-אמת מצפת. האם זה התחיל? כעבור זמן קצר הודיע "קול ישראל" כי "בכמה ערים בארץ נשמעו צפירות-אזעקה. הציבור התנהג כהלכה". עשר דקות לאחר מכן, בשעה 0810, שודרה הודעה מיוחדת: "כוחות צה"ל בדרום הודפים התקפות שריון ואוויר של המצרים, שחדרו לנגב". כעבור מחצית השעה נמסר, כי נתיבים של מטוסי-אויב נראו על מסכי המכ"ם, בהתקרבם לחופי הארץ וכי צה"ל הגיב כהרף-עין. נמשכים הקרבות. בן-רגע חרגו החיילים מאדישות בת שבועיים. כהרף-עין הוכנו כלי-הרכב לתנועה, והכל היו נכונים למילוי פקודה כי תינתן. המג"ד חזר ממפקדת החטיבה ואישר כי אמנם החלה המלחמה.

מפקדי הפלוגות קיבלו הוראות לכוננות מיידית, ושינו את תכנית-ההגנה ב"אצבע הגליל" והתקפת-נגד אפשרית בתחום סוריה. בקבוק משקה חריף נשלף ועבר מפה אל פה. נשמעו קריאות: "יחי צה"ל!" ו"קדימה לנצחון!". מקלט-רדיו טראנזיסטור הוא מכשיר נפלא, שלא ידענוהו במערכת "קדש" ועל כן היינו מנותקים אז במשך יממות אחדות מן הנעשה סביב, בעודנו מרוכזים ברדיפת האויב בציר ניצנה-איסמעיליה. הפעם היינו מעודכנים — לפחות, באותה מידה שהיו מעודכנים האזרחים בבית. בשעה 1830 עדיין נמנע שרות-השידור מלדבר בנצחונות ישראל, אך לנו נודע כי למעלה ממאתיים מטוסים מצריים קורקעו, שותקו שדות-התעופה של מצריים, סורים וירדן, נכבשו שטחים בסיני על-ידי שלוש האוגדות הפועלות בשלושה צירים, וגם בגדה המערבית, המוחזקת ביד ירדן, פעלה חטיבת שריון ישראלית וכוחות נוספים ייכנסו שמה בלילה.

שוררת אי-בהירות לגבי תפקידנו. מדובר על הפרשת כוח דרומה, כנגד הירדנים. בשעה 2400 חשף ראש-הממשלה בכנסת טפח מעלילות חיל-האוויר וצה"ל. אצלנו חלו שינויים: חלק-הארי מן העוצבה נע לעבר ג'נין ללמד לקח את ירדן בשילוב עם חטיבה אחרת שפעלה מאז הצהריים בצפון הגדה המערבית. היחידה שלנו נשארה באיזור הצפון, ועתה עומדים אנו לנוע על-מנת לשמש כוח-בלימה נגד התקפה אפשרית של הסורים, שריכוזו שמונה גדודי-רגלים בסביבות בית-המכס.

לפנות ערב הפגינו הסורים את ראש-פינה — ובתגובה קיבלו מנה אחת אפיים. מצב-הרוח ביחידה אינו מן המעולים. אנשים חוששים שמא תסתיים המלחמה בטרם יינתן להם להכות באויב הסורי.

לקראת השחר של ה-6 ביוני היו פלוגות הגדוד ערוכות להגנה בחלקו הצפוני של הגליל: פלוגת הטנקים של אליושה נמצאה מאז ומתמיד בתל-דן, למול מוצב תל-חמרה ומוצבי בניאס ותל-עזזיאט. מקום זה נחשב מוקד אפשרי להתלקחות. הטנקים של עמי לב-טוב, יעקב, נמיר ופלוגת החרמ"ש של גדי שרויות בהמתנה, קילומטרים ספורים עמוק יותר בשטח ישראל.

7.6.67, שעה 0200: — לילה אפל. הגדוד עושה דרכו באורות מלאים צפונה. בישובים בהם עברנו — האפלה. מולנו נעות שיירות-רכב אחרות. "קול ישראל" שידר ראיון מיוחד עם הרמטכ"ל ומפקד חיל-האוויר, שמסרו פרטים על ההרס הנורא שנעשה בצבאות ערב. מעולם לא נשמע דבר מדהים כזה! מערכה חדשה תשובץ בשיעורי ההיסטוריה הצבאית בעולם.

0400: — שחר ורדרד עולה מעל להרי הגולן. הפלוגות מוכנסות במהירות למקומותיהן בחורשת-המיסדים ובחורשת-עיןן. לא יוצאת שעה, ומטוסי חיל-האוויר מתחילים בהפצצת מטרות על הרמה, כנראה בקונייטרה. אנו מגיעים למצפה בני-יושע. שם מספרים על שחרור ג'נין ולטרון וכיתור העיר-העתיקה בירושלים. בינתיים ממטירים הפגזה נוראה על ישובי עמק-החולה, במיוחד על גדות.

0645: — בשוחה. הפגזה בריחוק 400 מ' מכאן. פגזים נופלים בקירבת מפעל-המים עיןן. נורא לחשוב, שאפשר להיפגע מפצצות-מרגמה או פגזי-תותח, כה קרוב לטנקים שלנו! תוך הפגזה מעמיקים החיילים את שוחותיהם. האש מתקרבת ומתרחקת לסירוגין. אליושקה שלנו מנהל מאז שעה קרב-אש עם שריון סורי.

0720: — הישובים באיזור מופגזים קשות. מעל לכל הקולות האחרים מתנשא קולם של פגזי הקטיושה, זו המרגמה הרוסית רבת-הקנים, שפגזיה נורים בצרורות. תושבי המשקים מסתתרים במקלטים, אך עמל של שנים הולך לטמיון בהפגזה האכזרית.

0740: — העמק אפוף עשן אפור, אך ההפגזה פסקה, כנראה בעקבות הפעלתם של הארטילריה והמטוסים שלנו. אנו מקדמים במהירות פלוגת טנקים מחורשת תל-חי אל דן, לנוכח התקפת רגלים וטנקים סורים מכיוון תל-עזזיאט ורמת הבניאס. מסתבר ששישה טנקים וכוח-רגלים סורי הסתערו מרמת הבניאס — אך נהדפו על-ידי חברי הקיבוץ והטנקים שלנו. בשעת המנוחה מספרים האנשים מעוללות הקרב: כיצד לא הבחין מפקד הפלוגה בטנקים הסורים שלפניו, מחמת האבק, והחיילים-הרגלים הסורים כמעט עלו על הטנקים שלנו — אך אלה ירו אל תוך העשן והאבק ופגעו במסתערים; וכיצד נשלחה מחלקת-טנקים עם חבר דן, שהיה משוכנע כי עוד מעט יפול משקו ביד האויב.

ניגש אלי חייל שנמנה על צוות הטנק שלי במערכת "קדש", ומתנה את מר גורלו: הטנק שלו התהפך, ועל כן לא השתתף בקרב. שני מתמרמר על תקלה שחלה בטנק שלו, ומביע תקווה כי במהרה תתגלגל לידו ההזדמנות להכות בסורים. אנו נערכים לחניית-לילה ליד חורשת-טל. חייל מיחידה אחרת פוגש אצלנו בטנדר שלו, שגויס, ומבקש את הנהג לשמור עליו כמיטב יכולתו...

* * *

"בשבעה ביוני החלה הפגזה סורית", מוסיף אמנון, מפקד הגדוד, על תיאור-הקרב שרשם צבי ביומנו. "כוחות הגדוד היו בשטח המוכה. בשעה 0615 הוזעקו אנשי נמיר להכות מכת-נגד בתל-דן ומשק דן. מפקדת הגדוד והמרגמות חשו אף הן למקום. מרגמות ה-81 התמקמו ופתחו באש. אנשי נמיר ואליושה היכו בטנקים ובחיילים-הרגלים שגלשו מרמת הבניאס אל תל-דן ומשק דן. לאחר שני נסיונות כושלים שניסה האויב

לפתח את ההתקפה לעבר משק דן, הוכה סופית ונסוג. אבידותיו כללו 5-7 טנקים, שאחדים מהם נשרפו והאחרים נגררו לאחור.

במהלך ההתקפה הזאת הוזעקו אנשי גדי ומחצית פלוגתו של אליושה לבלום גם בגיזרת כפר סולד, אך התקפה זו גוועה בעודה באיבה".

* * *

אליושה, שישב עם חלק מפלוגתו בתל-דן, הבחין במתרחש והגיב במהירות על

הנעשה :

"תוך ההפגזה הארטילרית החזקה על האיזור הצפוני של הגליל, ובמיוחד הישובים הסמוכים לגבול, הבחנתי מבעד לעשן בתנועות הצבא הסורי באיזור רמת בניאס. חיילים וטנקים החלו יורדים מהרמה בכיוון משק דן והתל. מחלקה 4 שהיתה בעמדותיה בתל, יצרה מיד מגע עם האויב. מחלקה 3 הצטרפה אליה. מבעד לעשן יכולנו להבחין יפה בפגיעותינו בטנקי האויב. ההסתערות הסורית נערכה בשלושה גלים. בזה אחר זה נהדפו באישנו ובאש שהמטירו חברי משק דן. בשעות הצהריים, לאחר שאחרון הסורים פינה את השטח, חדלנו לירות ונשתרר שקט".

סיפר נמיר :

"מיד לאחר שקיבלה הפלוגה פקודה לצאת להגנת משק דן, שהותקף על-ידי הסורים, נענו במהירות, עקפנו את המשק מאחור ושמאלה ותפשנו עמדות-ירי בשטח הפתוח בין משק דן ובין תל-דן. האויב לא נראה, אולם האבק שריחף על פני השטח בין המשק ובין רמת הבניאס הצביע על נוכחותו. שתי מחלקות של הפלוגה ירו לתוך האבק, והאויב החל נס אל רמת הבניאס. אש הפלוגה ליוותה את נסיגתו. לאחר מכן איבטחה הפלוגה את המשק מפני התקפה נוספת וירתה על מטרות מזדמנות, ביניהן מכונית תחמושת שנתלקחה ומכונית-פיקוד שנתהפכה".

בדרך לרמה

8.6.67: — השעה 0500. אולי לא עמדנו היטב על משמעות פעולתנו ביום אתמול. מן הידיעות החוזרות ונשנות ברדיו ומכותרות-העתונות מסתבר, שמנענו את כיבוש שאר-ישוב ודן. כמו-כן מסתבר, שעמד מולנו גדוד טנקים "ט-54". אלא שהסורים ניהלו קרבות ללא-מחץ ושלחו מדי פעם כוחות קטנים בלבד של טנקים. לעומת זאת, מן הדין לציין שהחיילים-הרגלים הסורים הסתערו כראות. לפנות-ערב החלו הסורים בגרירת הטנקים הפגועים שלהם, ונסיון אחרון שלנו לפגוע בטנקים הגוררים לא עלה יפה.

1000: — הגבול שקט. כפעם בפעם מופיעים מטוסינו להפצצות בעומק הרמה, וכנראה גם לצרכי תצפית על עמדות האויב. האומנם נעשים כל המאמצים הללו "להשכלה כללית", או שמא לתכלית? האם גם הפעם ייצאו הסורים מהתמודדות ישראלית-ערבית בלא שילמדו לקח מבשרם?

1520: — שתי דקות לפני השעה שתיים פתחו הסורים בהפגזה על ישובי-הספר. על הגושרים, הסמוך אלינו, נפלו פגזים מעטים בלבד. לעומת זאת, התפוצץ פגז בסמוך אלינו וריסס את הזחל"ם שלי. באורח נס לא נפגע איש. בינתיים החלו טנקים יורים מתל-חמרה, ואלייזקה השיב להם נמרצות. אחר-כך דיווח כי פגע בשלושה טנקים ובמשחית-טנקים אחד.

1630: — נתחדשה ההפגזה, הפעם בכיוון מעין-ברוך ובית-הלל. גם פלוגתו של גדי קיבלה "מנה" מפגזי האויב.

1730: — מטוסי חיל-האוויר מרקטים את תל-עזויאת. הסורים מגיבים באש נגד-מטוסים. עד רדת החשכה נמשכה הפגזת-נגד שלנו על כל המוצבים שעל הרמה — זעורה, עין פית, בורג'-בביל ועוד. אחד ממטוסינו נפגע באש נ"מ ונפל ליד קרית-שמונה. כבר הוחלט שנפרוץ אל הרמה, בשיתוף עם "גולני", אך תכנית זו נדחתה, כפי הנראה משום שהשמים מעוננים וחיל-האוויר שלנו אינו יכול לפעול במלוא עוצמתו. הכוחות הועתקו לאחור, אל קרית-שמונה. אנו מקווים לעלות אל הרמה בבוקר, לאחר שעה של ריכוך-מוצבים בידי חיל-האוויר. מי יתן ולהתקפה זו יוקצה כוח רב, כדי למעט בנפגעים. הלא חטא הוא להיפגע עתה, לאחר כל הנצחונות בדרום ובמרכז.

קבלת-הפגזים הספונטאנית שערכו לנו תושבי קרית-שמונה — אשר יצאו מן המקלטים — היתה נפלאה. הציבור — הרוב זקנים, נשים וטף — יצאו ממש מכליהם, מחאו כפיים, נשקו לטנקים, המטירו ממתקים, סיגריות וחבילות-שי על אנשי הצוותים, התפללו ושפכו על הכביש מים וחלב, "נגד עין הרע".

9.6.67: — בחמש בבוקר העירו אותי בהודעה, שלפי שידור הבי. בי. סי. הוכרזה הפסקת-אש בינינו לבין הסורים. הדאגה היתה רבה. לא שאני צמא-דמים, חלילה. ההיפך מזה הוא הנכון. אבל מכל הגבולות להשאיר דווקא את הגבול הסורי במצב הקיים — זה נראה לי סיוט. מאורעות הימים האחרונים כמו שמו דגש חזק במצב ששרר כאן במשך תשע-עשרה שנה. ישובינו נתונים לשבט ולחסד ביד הסורים המתנשאים תרתי משמע, בשחצנותם וביתרונם הטופוגראפי. מה ייאמר לאנשי גדות, חולתא, יסוד-המעלה, כפר-סולד, דן, הגושרים והמשקים האחרים, שקיוו כי אחת ולתמיד יסולק מעל לראשם האיום המתמיד לחייהם? איננו מאמינים לידיעה מאנגליה. במהדורת החדשות של "קול ישראל" דובר רק על הפסקת-אש עם מצרים.

0830: — היכון לתזווה! הכל קשור ומוכן, המנועים רועמים. את זמן-הביניים מבלים בצוותא. "מוישה פייפ", מפקד פלוגת-מפקדה ומאלופי הבדיחות בגדוד, מספר את הסיפור הבא על אודות נהגו — להטעמת הווייתנו בימים אלה: בבוקר אוכל הנהג שתי מנות, כי אינו יודע מה יהיה בצהריים. בצהריים הוא אוכל שוב שתי מנות, כי אינו יודע מה יביא הערב. בערב טורף הוא שתי מנות, כי מי יודע מה יילד לילה?

ב־9 ביוני, בשעה 0300, צורף הגדוד לחטיבת השריון של אלברט, ואילו אליושה ונמיר הוצמדו לגדודי חטיבת 'גולני'. רס"ן עמי לביטוב הועבר תחת פיקוד גדוד חיל־הרגלים המשוריין מחטיבתו של אלברט, ואילו יתרת הגדוד פעלה ככוח אחד ונעה בעקבות גדוד הטנקים של בירו. ציר־ההתקפה היה גבעת־האס, גור אל־אסקר, נעמוש, זעורה. המטרה: כיבוש המוצבים לאורך הציר בניאסי־מסעדה. שטח זה היה נהיר לכל מפקדי הגדוד מתצפיות ותכנונים בעבר.

בשעה 1030 יצא הכוח מקרית־שמונה ונע אחרי הגדוד של בירו. באיזור גבעת־האס ניתנה על הכוח הפגזה קשה, והתנועה התנהלה באיטיות. בסיר־אדיב הצטרפה מפקדת החטיבה לכוח, כאשר הגדוד המוביל ממשיך בלחימתו לעבר קלעה, ואילו יתרת החטיבה נעה על ציר־הנפט לזעורה. מזעורה נע סגן־מפקד הגדוד, בניצ'י, תוך הסתערות מוחצת. הוא פרץ בסנק המוביל אל מוצב זעורה מצפונה. הסנק עלה על תעלת־קישור, השמיד תותח נגד־טנקים אך נפגע עליידי באזוקות ותותח נגד־טנקים. שניים מאנשינו נהרגו ושלושה נפצעו. נפגע עוד טנק אחד. יתרת המחלקה פרצה למיתחם, כבשה אותו ושבתה כשלושים שבויים.

בעקבותיהם נעו הטנקים הנותרים של יעקב, אשר המשיכו לכל אורך המשלט, משמידים בדרכם סנקי אויב בג'ב'אל־מיס, שני 'אס.או.100' ותותחים נגד־טנקים בקלעה ובציר המוביל. הם התחברו אל שארית הגדוד של בירו, ששרדה בקלעה.

אנשי גדי טיהרו את מוצב זעורה, קודמו לקלעה וטיהרוה. בזמן התנועה של אנשי גדי תעה גדעון, מחמת ניתוק זמני בקשר, והמשיך לרדוף אחר חיילי־אויב נסוגים, לכיוון מסעדה, עד שחודש הקשר והוא חזר לזעורה.

אותו לילה נערך הגדוד בקלעה. נעשו פעולות חילוץ נפגעים, בראשותו של ד"ר הריס, והוחל בעבודת שיקום של הטנקים והחזל־מים לקראת הבאות.

בעוד הכוח של אמנון נלחם לכיבוש זעורה וקלעה, היתה חטיבת "גולני" שרויה בקרב קשה במוצבים תל־פאחר ותל־עזויאת, מאוחר יותר המשיכה לבניאס. עם שניים מגדודיה פעלו פלוגותיהם של נמיר ואליושה. קשיי התנועה, המיקוש, האש הארטלרית ונגד־טנקית — כל אלה הכבידו על התנועה. פלוגות אלו נעו בראש הגדודים, כשהן מפלסות דרך לעצמן ומסייעות בלחימה.

הקטע הקשה בעליה לזעורה

„בצהרי היום, 9 ביוני, היוותה פלוגה ז' את כוח-החוד של גדוד חיל-הרגלים מ'גולני', בקרב על תל-פאחר", מספר מפקד הפלוגה. „בפקודות מפקד הגדוד, שתחת פיקודו פעלתי, נאמר כי הכוח ינוע על הציר לאדסה, ירסס באש את עין-אדסה, ואם לא ייתקל בכוח-אויב, ימשיך משם בדרך העולה אלכסונית לציר-הנפט ויתקוף את תל-פאחר ממזרח למערב, על-ידי מחלקה ועוד פלוגת חיל-הרגלים משוריין. כאשר הגיעה הפלוגה — אותה הובילה מחלקת-חוד — אל עין-אדסה, נתברר שאין משם דרך לציר-הנפט. המג"ד פקד להמשיך בציר-ההטיה ולפרוץ לתל-פאחר ממערב למזרח. בפתח המערבי של תל-פאחר עמד טנק 'אמיכס' סורי, שנפגע מיד מאש המחלקה המובילה.

ברגע בו החלה מחלקת-החוד לפנות בעיקול, נפתחה עליה אש נגד-טנקים מטוח קצר — מיטען חלול — מן העמדות הקדמיות של תל-פאחר, ואש נגד-טנקים ארוכת-טווח מבורג-בביל וחירבת א-סודה. האש היתה אגפית ופגעה בזחל"ם שלי ובזחל"ם מרגמה שהיו בשטח 'מת' לגבי תל-פאחר עצמה. במחלקת-החוד נפגעו שני טנקים ושני זחל"מים. גם הטנק שלי נחבט על-ידי פגז שניתז בין הזחל ובין כנף הטנק והתזז את הוכנה של חבינות-ה'גריז' על כל חזית הטנק. אחד הטנקים הפגועים חסם את המבוא למוצב. תוך דקות ספורות מצאתי דרך לעלות לצד הטנק הפגוע. הגעתי אל מחלקת-החוד, בה נותרו שני טנקים כשירים בלבד.

שטח התימרון היה מוגבל. תפשתי עמדת-אש לכיוון חירבת א-סודה, וטנק מפקד המחלקה של מחלקת-החוד ניסה לתמרן, אבל נתקל באש נגד-טנקים ונעצר. מפקד גדוד הרגלים, שהיה לידנו, ריכז את כוח-הגלים והסתער לתוך העמדות והבונקרים הקדמיים. כעבור דקות ספורות — נהרג. סגנו נפצע, ונפלו שני מפקדי-פלוגות. הגדוד נשאר ללא פיקוד מלפנים, ולא היה מי שיסביר לי את הנעשה במוצב פנימה. התחלתי קורא בקשר לטנקים האחרים, שעדיין היו בציר-ההטיה ולא ראיתם. ענה לי רק טנק של מפקד המחלקה השנייה. הוא דיווח לי, שאינו רואה את הטנקים האחרים.

מפקד מחלקת-החוד ניסה שוב לפרוץ למוצב, אך ספג פגז בגלגל-הינע קדמי והטנק נעצר. הציר נחסם. מיד החלו הסורים פוגעים בטנק הפגוע מצד צפון — כלומר, בחזיתו. אותה שעה פגע פגז נוסף בטנק שלי. הפגיעה היתה בצריח. רוססו מערכות-האנטינות, ואני נפצעתי קל.

מפקד חטיבת-הרגלים, שקיבלו את הדיווח ממני בקשר, עבר בציר-ההטיה ומשך את שני הטנקים הנותרים שהיו על הציר, להתקפה על המוצב מצד לצפון. לעת ערב קיבלתי חמישה טנקים מפלוגה ו' ובלילה התארגנו על תל-פאחר, תידלקנו, תיחמשנו והתכוננו לבוקר.

מה עלה באותו פרק-זמן בגורלן של הפלוגות האחרות?

מספר משה, מי שהיה סגן-מפקד פלוגה ה' בשלב העליה על הרמה ולאחר שנפגע

מפקדו, רס"ן עמי לב-טוב, קיבל את הפיקוד על הפלוגה:
„משימתנו היתה, לכבוש את מישלט זעורה הדרומית, כ-15 ק"מ מדרום לכפר זעורה. לצורך משימה זו נמצאנו תחת פיקוד החטיבה של אלברט. התחלנו מעפילים אל הרמה בצהרי-היום. כבר בראשית הדרך התהפך טנק אחד בתעלה לצד הדרך, ונשאר מאחור. הדרך היתה מלווה חפגזה כבדה. כפעם בפעם עלינו לפנות את הציר לרכב-פינוי, שירד מן הרמה. עברנו תוך ירי על פני סיר-אדיב והכפר זעורה, והופנינו ימינה, לכיוון צפון-מזרח. לשטח שטרם נכבש על-ידי כוחותינו ולא היו לנו ידיעות על התקדמותם של כוחות אחרים באזור.

נכנסנו לשטח שנמצאו בו צלפי-אויב. הם הסתתרו בבית-הקברות שמאחורינו. מצד

שמאל, מכיוון עין-פית, ניתכה עלינו אש נגד-טנקים ומקלעים, ואילו מצד צפון ירו עלינו במקלעים ממוצב מבוצר.

בשלב זה נפצע מפקד הפלוגה, עמי, ואני נטלתי את הפיקוד לידי. זחל"ם של פלוגת חיל-רגלים-משוריין פינה את עמי לאחור.

נתברר לנו, שנכנסנו למקום לא-מתוכנן, והגדוד אינו נע בעקבותינו. דיווחנו למג"ד על מצבנו וקיבלנו הוראה להישאר במקום ולשמור מגע. השמדנו את האויב שמצפון, ואילו מאחורינו סרקה פלוגת חרמ"ש של גדי את שטח בית-הקברות, לעקור משם את הצלפים.

עם חשיכה קיבלנו הוראה לחזור למרכז הכפר. נשלחנו לחניון-לילה במישלט זעורה הדרומית, ליד בית-הקברות. אל החניון הגעתי עם חמישה טנקים בלבד.

סיפר מפקד מחלקה 1:

"נעתי אחרון בפלוגה, על דרך-הנפט. זחלמ"ם של יחידה אחרת נכנסו ביני ובין הפלוגה, וכך ניתק קשר-העין בינינו. תודות לקשר האלחוטי ניתן לי לקבל הוראות ולהתמיד בתנועה בעקבות הכוח. בשעה 1920 הגעתי לזעורה הדרומית, ושם קיבלתי הוראה לפצח שני בונקרים שבתוכם נשארו חיילים סורים. הם סרבו להיכנע, וירו על כוחותינו. שני הבונקרים הושמדו."

גם את מחלקה 2 פקדו קשיים, והאופן בו גברה עליהם (כמוה כמחלקות האחרות) ההתמדה בביצוע המשימות שהוטלו עליה, מעיד על רוח העוצבה.

סיפר מפקד מחלקה 2:

"נעתי אחרי מפקד הפלוגה עד שטנק מיחידה אחרת נקלע בינינו. כשהגעתי לבית-העלמין, נפגע הטנק הזה פגיעה ישירה, והחל בוער. עקפתי אותו ונפגעתי מפגז נגד-טנק במיתלה האחורי. המנוע כבה, אך עלה בידנו להתניעו מחדש ולהתקדם בהילוך ראשון. פגיעה שנייה מתחת נגד-טנקים ריסקה את המקלע 0.5, ואני נפצעתי קל. המשכנו להפעיל, תפשונו עמדה והתחלנו יורים אל המוצב מצפון. הבחנו במחלקת-רגלים סורים, נעה במהירות מזרחה בריחוק 2,000 מ'. חיסלנו אותה.

בעקבותי נע סמל המחלקה, וגם הוא ספג אש מקלעים ונגד-טנקים. אחד הפגזים פיצח את קנה המקלע שלו. טנק אחר שנמצא מאחורי, נפגע על-ידי פצצת-מרגמה בדרך לסירא-דיב: פלטת-הסיפון שלו הוסרה מעליו."

קטע אחר מתמונת-הקרב הזאת נמצא בפי הקשר הפלוגתי:

"ישבנו בזחל"ם-הפיקוד ודהרנו בעקבות הפלוגה. בעין-פית יצאנו לחלץ כיתה של 'גולני'. הומטרה עלינו אש צפופה. חרף האש, העלינו את הכיתה על הזחל"ם. אחד החיילים-הרגלים נפצע בידו ואני נשרטתי בגבי. הסתובבנו תחת אש חזקה, כשהנהג שולט בהגה בכל כוחו. הדרך היתה צרה ביותר: מצד אחד התנשא קיר גבוה ומהצד השני נפערה תהום. הצלחנו לעלות על הדרך, ואז נתברר כי שניים מאנשי 'גולני' נשארו מאחור. נהג הזחל"ם יצא עם קצין 'גולני', ותחת האש שלא חדלה אף לרגע, הביאו את שני החיילים הנותרים."

סיפורו של אליושה, מפקד הפלוגה, מחזירנו קמעא לאחור, לבוקר 8 ולראשית

ההסתערות על הרמה:

"בשעה 0900, משהופיעו מטוסי-חיל-האוויר שלנו, פתחנו באש לכל רוחב הגיזרה שלנו — מתלידן וואדי אסל ועד גבעת-האם. אנשינו שעל גבעת-האם עסקו בפיצוח עמדות בתל-עזוזיאת. הסורים החזירו לנו באש מרגמות תכליתית, שנמשכה מספר שעות — אבל הסבה לנו נזקים שטחיים בלבד.

צופים על עבודת חיל האוויר — מתל־דן

מחלקה 1 עלתה עם כוח־הרגלים שהוקצה לכיבוש תל־עזויאת. הטנקים חיפו באש תוך כדי העפלה. הטנק הראשון שעלה על התל השמיד עמדות מטווח 20—30 מ'. לאחר הכיבוש צורפה המחלקה לחטיבת־הרגלים בתל־פאחר.

בינתיים נתנה מחלקה 2 חיפוי מגבעת־האם לכוחות שעסקו בכיבוש התל. אחרי־הצהריים נעה גם היא לתל־פאחר, לתת חיפוי בכיבושו. עד שהגיעה, כבר נכבש התל. לאחר מכן נתנה המחלקה חיפוי לכוח־רגלים שכבש את משטרת הבניאס. בפעולה זו חוסלו שני טנקים ונושא־גייסות־משוריין של הסורים. לאחר כיבוש המשטרה, נעה המחלקה לזעורה ומשם למסעדה. בשלב זה שימשה מחלקה זו — מחלקת החוד.

מחלקות 3 ו־4 נמצאו בעמדות בסביבות תל־דן ועל התל עצמו. מצהרי יום ו' עסקו המחלקות הללו בפיצוח בונקרים ברמת הבניאס. נוצר מגע עם טנקי אויב ואחד הטנקים הסורים הושמד. בלילה חזרנו אל הגדוד."

על חלקה של פלוגה פ', של יעקב, במערכה נגד סוריה סיפר מפקדה:

"כבר בקו־ההתחלה ספגה הפלוגה אש ארטילרית כבדה. מספר זחל"מים נפגעו פגיעות ישירות, והיו פצועים והרוגים. לאחר שעשינו כברת־דרך נודע לנו, כי נעמוש וגור אל־אסקר בידנו. נעשה קל יותר בלב, אך ההתקדמות היתה איטית בגלל השטח הקשה, העליות התלולות וחוסר האפשרות להתפרס בציר־התנועה היחיד.

בהמשך ההעפלה נודע לנו כי הטנקים מחטיבת אלברט, שנעו לפנינו, נתקלו באש והאטו התקדמותם, שכן נפצע המג"ד שלהם, סא"ל בירו, והיה הכרח לפנותו. מחלקה 4 שלנו נתפרסה בצידו השמאלי של הציר, ואילו יתרת הכוח המשיכה בתנועה אל סיר־אדיב. אזי נתקבלה הוראה לנוע במהירות אל זעורה. פתחנו בתנועה על ציר־הנפט, כשאנו משאירים את מחלקה 1 לעזור לטנקים של בירו בפיצוח עמדות באיזור. היתה שם אש רצינית ממוצבי קלעה, וצריך היה לשתקה. לאחר מכן הצטרפה מחלקה 1 אל

הכוח שנע אל קלעה. סגן-מפקד הגדוד, בנצי, הוביל את הכוח אל הכפר זעורה, שנמצא נטוש. עברנו אותו בשדרה, תוך ירי מקלעים, והתקדמנו אל מוצבי זעורה הדרומית, שהיו מוחזקים על-ידי פלוגה סורית עם נשק נגד-טנקים.

הטנק של בנצי, הטנק של סגן-מפקד הפלוגה והטנק של מפקד מחלקה 2 נתקלו באש חזקה של באזוקות ומקלעים כבדים. פצצת באזוקה פגעה בטנק של בנצי, המקלען והתותחן נהרגו. בנצי עצמו, וקציני-הסיירים, נפצעו. בנצי ירד מהטנק, התייצב מאחורי גל-אבנים, ובהתעלמו מפצעיו כיוון את יתרת הכוח להמשך הדרך. הכוח התקדם תוך ירי נמרץ ומדויק, מנהל קרב הדוק עם האויב ומפעיל את כל הכלים — לרבות תת-מקלעים 'עוזי' ורימוני-יד. כך טוהרו תעלות מעל הטנקים. אחרי קרב קצר נשברה התנגדות האויב במוצב, אולם חיילים בודדים היו יוצאים מהעמדות ומנסים ליידות רימונים לתוך הטנקים ולירות במפקדים.

מפקד מחלקה 2 נפצע בכתפו, והתותחן שהחליפו בפיקוד נפצע בגבו. לבסוף נסוגו הסורים, ומי שנשאר במוצב נלקח בשבי. סגן-מפקד הפלוגה ומפקד מחלקה 3 המשיכו בתנועה וזינבו בחיילי האויב שנסוגו בכיוון אל ג'בב-אל-מיס. כאשר החל הכוח מתארגן להמשך התנועה, נתגלה טנק ט-34 מדרום-מערב לג'בב-אל-מיס. הוא הושמד. בראשית התנועה נפגע הטנק האחרון בשדרה, שהיה ללא צידוד הידראולי, על-ידי חוליית באזוקה סורית שלא נראתה קודם לכן. צוות הטנק יצא מיד וחיסל את החוליה באש 'עוזים' והמקלע 0.5. בחילופי האש נפצעו סמל מחלקה 1, הטען-קשר והמקלען. חוליית-באזוקה אחרת, שהחלה בנסיגה אל ג'בב-אל-מיס, ירתה על הטנק של מפקד מחלקה 3, מאחור, אבל החטיאה אותו — וחוסלה.

הכוח התעכב מעט בגלל הסתבכות בתעלות ואחר-כך נע אל קלעה. בריחוק 200 מ' לפני הבתים הראשונים של קלעה הופיע מצד שמאל ס.א. 100 מאחורי בית. משחית-הטנקים הסורי ירה פגז על הטנק המוביל — ומיד חוסל על-ידי שלושת הטנקים המובילים. מפקד החטיבה פקד ליצור קשר עם גדוד טנקים שנועד לעלות על קלעה ממערב. סגן-מפקד הפלוגה התקדם בטנק שלו כמה מאות מטרים, אל הקצה הדרומי של הכפר, ופגש בכוח-הטנקים מגדודו של בירו, אשר סבל אבידות כבדות ולא נותרו בו אלא שני טנקים כשירים. על הכביש, בטווח 600 מ', נתגלה ס.א. 100, שחוסל מיד. לא נגרע חלקו של חיל-הרגלים-המשוריין בקרבות הגדוד של אמנון על רמת הגולן. סיפר מפקד הפלוגה, גדי:

„ההפגזה שנפלה בחלקם של הכוחות המעפילים אל הרמה, נפלה גם בחלקנו. האש קילפה תרמילי-ציוד מדפנות הזחל"מים ופצעה כ-30 לוחמים (למזל, פצעים קלים בלבד, למעט שני אנשים שצריך היה לפנותם לאחור מיד לאחר קו-ההתחלה). קיבלנו פקודה להגיע בהקדם האפשרי אל זעורה. החטאנו את הדרך ועלינו על הפניה לעין-פית, מעל לתל-פאחר. עמדנו על הטעות, חצינו חלקות מעובדות והגענו אל המקום שנקבע בהוראות. מצאנו שם את הטנק הפגוע של סגן-מפקד-הגדוד. אספנו את שני הפצועים (הסמג"ד וקציני-הסיירים) והתחברנו אל מפקדת הגדוד שהגיעה לג'בב-אל-מיס. שם קלטנו כ-30 שבויים, ואילו את הפצועים הפקדנו בידיו הנאמנות של ד"ר הריס.

ניתנה לנו הוראה לרכו את השבויים באיזור זעורה הדרומית, להכין בסיס מוצק ולאבטח את הסביבה. בשלב זה נפצעו עוד שלושה מאנשינו. שניים מהם פונו בהליקופטר. בשעות הלילה נשלחה מחלקה 1 לטהר את קלעה ולאבטח את המקום. יתרת הכוח עסק בהכוונת הדרגים אל היחידות, בריכוז טנקים תועים, בשמירה על השבויים, בקליטת מחוזרים של הליקופטרים לפינוי נפגעים, לריכוז ראשוני של נשק-שלל ושל הומר מודיעיני רב שנמצא במיתחמים.

כיצד נראו הדברים בעיני לוחם-מן-השורה? תשובה מוצאים אנו בדפי יומנו של

צבי:

9.6.67, שעה 1100. בורג'-בביל, גור אל-אסקר, נעמוש — אל המוצבים שאליהם מגמת פנינו עתה. הם מופגזים, והטנקים של בירו מפצחים בהם עמדות.

1110: "נוע במהירות! החש'! אנו שועטים על הכביש, לעבר עמיר. לא מובן, מדוע אין הסורים מפגיזים את שיירתנו הארוכה!"

1125: חברי עמיר פרצו מהמקלטים. הם עומדים לצידי הדרך ומושיטים תפוזים ואשכוליות, מברכים, מפריחים נשיקות אל הכוח שמנוי וגמור עמו להשליט שקט באיזור.

1134: "אסקר ונעמוש בידי!" מדווח בירו.

1136: הפגזה מצפון לכפר-סולד. הפצצות מתקרבות לציר-התנועה של הטנקים.

1140: הפגזים נוחתים על גבעת-האם. סוללות שלנו משיבות אש. כפר-סולד מופגז. קרב-אש קשה. הסורים אינם נמלטים; יש לעקרם בכוח מן הרמה. ובינתיים ממשיכים הם בנסיונם להרוס את משקי-הספר! אליושה מודיע, שהוא נתון להפגזה כבדה.

1210: הודעה בקשר — מבורג' בביל יורדים ארבעה טנקים סורים. פלוגת הטנקים של עמי לב-טוב, שהועברה תחת פיקוד גדוד אחר, עוברת אותנו. יחידה מתערבבת ביחידה.

1235: העליה איטית מאוד, תוך הפגזה. חיל-האוויר שלנו מגיש סיוע. אנו עוברים על פני זחל"ם בוער ליד עיקול גבעת-האם. הפגיעה ישירה. אנו נעים בדרך מטוחת היטב. פגזים מתפוצצים מכל העברים. אנו "מתרגלים" אליהם. עוד זחל"ם נפגע והתפוצץ. גיפ נמוג בפגיעה ישירה. תותח נגד-טנקים נהרס. אנו עוברים במוצב נעמוש הכבוש. גדרות, עמדות, תותחים. אנו על הרמה! מכאן נראים ישובינו כעל כף-היד. מכאן הם הופגזו. אנו רואים כיצד תוקף כוח שלנו את תל-חמרה.

1340: הודעה בקשר — זעורה בידנו. הברחש הסורי מציק לנו, כתוספת להפגזה. ארץ טרשים. הזחל"ם מקרטע מאבן לאבן. המולת קרב, בתים נקובים, פצוע נישא בזחל"ם, קריאות פצועים ברשת. אמנון מזכיר ברשת: לא לפגוע לרעה בשבויים!

1650: נעשה קריר על הרמה. אנשי 'גולני' עדיין נלחמים במוצבים שלמטה. הלחימה קשה, מן-הסתם. אנו עוברים על פני טנק פגוע — הטנק של בנצי, סגנו של אמנון. קופר שולח מבט ומבחין בדמות אדם שרועה על הסיפון. זהו ההרוג שלנו — חברו הטוב של קופר...

פנחס בודק את הטנק ומוצא בתוכו הרוג נוסף.

ממשיכים לעלות. סמי נע בראש. אנשיו עוסקים בכיבוש היעד. לפתע, בשורת-איוב: עמי לב-טוב נפצע בצוואר! עמי הטוב, שרוחו קצרה בימי הכוננות ואשר היה להוט לצאת וללחום ולהכות באויב היחיר...

זחל"מים לאורך הדרך: גדי ואנשיו מטהרים יעד. קרב קשה. חיילי קומנדו סורים התבצרו ומסרבים לצאת. גדי קורא לשני טנקים מפלוגתו של עמי. תותחיהם מפצחים את הבונקר הסורי, ורק אז מונף הדגל הלבן. לקחנו שם כ-35 שבויים.

אנו נעים הלאה. טנק בוער — של יעקב — ניצב בצד הדרך. אמנון קורא בקשר ושולח אותנו במהירות אל קלעה. בפאת הכפר בוער טנק סורי, בו פגע תותחו של יהודה, סגן-מפקד פלוגה צעיר.

במרכז הכפר שנכבש ניצב אמנון בטנק שלו. קדימה יותר — הטנקים של יעקב ועמם שני טנקים — שרידי הכוח של בירו, שנפצע בתחילת הלחימה. בצד רואים אנו "מיקבץ" של שלושה טנקים שלנו, שנפגעו. ליד הכביש — ט-34, שתותחו חובל. ממול, בכביש לוואסט, עוד ט-34, שפגע בו יהודה.

1845 : שקיעה. מתארגנים לחניית-לילה. חברים פצועים ממתינים לבוא ההליקופטר. שקטים — ובזאת מקלים על האחרים, ואף-על-פי-כן, כבד הלב. יש לנו גם הרוגים, וגם פצועים קשה. קורטוב של מועקה: אנו נמצאים בארץ זרה, בעלטה, מחכים לכוחות הנמצאים עדיין בדרך, מחכים לדלק ולתחמושת, תוהים אם תיערך התקפת-נגד לילית. הגיוני לצפות להתקפת-נגד, בהתחשב בעמידתם האיתנה של הסורים בשעות היום. אך הסורים נשברו. הם לא חזרו מנסיגתם.

בקרב-הדמים על תל-פאחר המטירו הסורים אש-תופת על המסתערים. רבים היו הנפגעים בכוחות-הרגלים, ואילו הטנקים שנפגעו שימשו עדות אילמת לעוצמת המערך הסורי. הטנק של עזרא, שניסה לחדור לתוך המוצב, ויהי-מה, נפגע על-ידי ברד של פגזים, שאחדים מהם הבקיעו את שריונו. כל אנשי הצוות נפגעו. טנק מפקד הפלוגה נפגע אף הוא, פעם אחר פעם. גם מי שלא נפגע, חזה בחריפות הלחימה. לשם המחשה בחרנו בסיפור אחד מני רבים המתארים את הקרבות: סיפורו של נהג טנק.

עם הפצועים בתל-פאחר / מאת ראובן דנגור, תל-אביב

על פלוגתנו הוטל לסייע ליחידת חיל-הרגלים בכיבוש תל-פאחר. מחלקה 3 היתה מחלקת-החוד, בהתקדמות אל התל. השטח טרשי מאוד. הטנקים התקדמו במלוא המהירות שאיפשרו להם פני-הקרע. הייתי נהגו של מפקד המחלקה, עזרא. שימשתי בתפקיד זה מאז שבע שנים רצופות. חברי-לצוות היו חיים כהן המקלען — בחור מוצק ובעל מיבנה-גוף של מתאבק, וכולו שופע מרץ; בחייו האזרחיים שימש מנהל מחלקת הבדק בלוד; עודד גולן התותחן, קיבוצניק משדה-נחום, שהיה מארגן חיי ההווי והתרבות במחלקה; יוסף מולכו, הטען-קשר, בחור חביב מחיפה, שהצטיין בשירת פרקי-אופרה בקול-ערב; מפקד המחלקה עצמו, עזרא ברוש, קיבוצניק לשעבר, שהכל רחשו לו כבוד והוקירוהו משום שהיה „אחד מן החברה" ודאג לכל מחסורה של הפלוגה. החל בפריט הקטן ביותר הדרוש לטנקים וכלה בקפה ומעדנים לבחורים. עזרא גיבש רוח-לצוות למופת במחלקה. היתה דרך יחידה להעפלה אל התל. הטנקים והוחל"מים עברו בדרך זו, שהיתה מטוחת על-ידי כל הכלים שהיו ברשות הסורים באותה גיזרה. כבר במטחים הראשונים שהוטחו בנו על הרמה, נפגעו כלי-רכב. המשכנו בתנועה אל התל, אשר חלש על השטח. נענו תוך ירי.

בעיקול האחרון לפני התל ראיתי לפתע „אמיקס" סורי בטווח קצרצר, אולי 10 מ'. עודד התותחן ירה מספר צרורות, ועזרא צעק שהטנק נטוש. עקפנו טנק זה והתחלנו עולים במדרון התלול. יתכן שהטנק הנטוש שימש נקודת-ציון לתותחנים הסורים, שכן לפתע החלו טנקים שלנו נפגעים על-ידי תותחים נגד-טנקים. המשכנו בתנועה בדרך שעברה בדיוק לרגלי התל, כשהתותחן יורה בתותח ובמקלעים והמקלען קולע אל כל אבן חשודה.

משעברנו את כל חלקו הדרומי של התל, חשתי לפתע זעזוע חזק. ניסיתי להתקדם ולא יכולתי. חטפנו פגז בגלגל-ההינע השמאלי. תא-הנהג והמקלען נתמלא עשן, ועד שהתאוששתי מן המהלומה הראשונה, ספגנו מהלומה שניה, חזקה יותר וקטלנית יותר: פגיעה בצריח.

המקלען פתח את פתח-המילוט ואני הסתכלתי לצריח, לראות מה עלה בגורלם של אנשי-הצוות האחרים. הצריח היה ריק. ברגע בו אספתי את הנשק והחגור שלידי, נתחלחל הטנק בשלישית.

יצאתי בעד פתח-המילוט, ומתחת לטנק מצאתי את חיים ועודד. מולכו שכב פצוע ליד הזחל מצד ימין. שאלתי את עודד היכן עזרא, והוא אמר לי כי עזרא נפצע קשה ונמצא משמאל לטנק. כבר עמדתי לצאת ולגרור אותו אל מתחת לטנק. באותו רגע ראיתיו על רגלו הימנית. רגלו השמאלית תלויה מגופו, מדולדלת וחסרת-חיים.

כולנו הוצאנו את התחבושות האישיות מהכיסים. אני התחלתי מטפל בעזרא, ואילו חיים הלך להביא את תרמיל העזרה-הראשונה מהטנק. כאשר חזר, חבשתי את עודד ועזרא, בעוד חיים מטפל במולכו. אחר-כך יצאתי להביא ג'ריקן מים שהיה קשור לטנק. בחוץ השתוללה האש במלוא עוצמתה, ואני הרגשתי שהג'ריקן שוקל טונה. השקיתי את הפצועים ואחר-כך החלטתי לרוץ ולהזעיק עזרה.

רצתי עקלקלות, במלוא המהירות שאיפשרו לי הקליעים ששרקו סביבי. מעבר לעיקול הראשון, במרחק כ-150 מ' מאתנו, ראיתי את הטנק של סמל-המחלקה שלנו ואת מפקד גדוד-הרגלים. הסברתי את בעייתי, וניתנו לי שני חובשים. באותו מקום שכבו כעשרה פצועים, ולאחר שניתנו לי החובשים, נשארנו המג"ד והקשר לבדם. הודיתי למג"ד ואיחלתי לו הצלחה, כשם שאיחל הוא לנו לפני הקרב. ראיתיו עולה למוצב. שמענו מספר צרורות, וכפי הנראה זה היה הרגע בו נפל המג"ד — מוסה קליין ז"ל.

אחד משני החיילים שנתן לי המג"ד, נפצע בראשו אך המשיך לרוץ. החייל השני נפצע ביד. חבשתי את הפצוע בראש. ביקשתי מהשני שיתן לי מורפיום, לשכך את מכאוביו של עזרא.

בדרך לקונייטרה

בינתיים מת מולכו, אם מפצעיו ואם מפגיעה נוספת. נשארתי אתי מספר פצועים. עליהם נמנה גם חיים כהן, שפצע גדול נפער במצחו. גם אותו חבשתי בעזרת החובש שהבאתי עמי.

עכשיו היינו מנותקים בתוך התופת, מתחת לטנק. מעל לטנק המשיכו להתעופף קליעים ופגזים, והיתה סכנת התלקחות או פיצוץ תחמושת. האחרים רצו לצאת ממחסה הטנק. החזרתי אותם, משום שבאותו מעמד זה היה המקום הבטוח ביותר בשטח.

על אף המצב הקשה, התנהגו הפצועים בשקט מופתי. משאלתם היחידה היתה, שאדאג לפינויים. כעבור כמחצית השעה החלטתי לחזור על „מיבצע ההתאבדות“ שלי. העדפתי לרוץ לאחור ולנסות למצוא מכשיר־קשר, מאשר לעלות על הטנק הפגוע שלנו ולנסות להפעיל את המכשיר שבתוכו. ידעתי, שהפצועים לא ייוושעו מגוויה נוספת או מפצוע נוסף... לפני שיצאתי ממחסה הטנק, אמרתי לפצועים כי עליהם להתאזר בסבלנות, משום שמסוקים כבר נמצאים בדרך על־מנת לפנותם. בעודי מדבר כך, נצטט לבי בקרבי, כי ידעתי שאני בודה דברים. אמרתי להם „להתראות“ ופתחתי במרוצה באותה דרך, שמפקד הפלוגה תיאר אותה לאחר מכן כ„גתיב ההריגה“.

הגעתי אל הטנק של ורסנו וראיתי מאחוריי את הטנק של מפקד הפלוגה, שהיה פצוע בכתפו הימנית. סיפרתי לו על מצבנו המחמיר והולך. הוא אמר לי, שלא יוכל לעשות דבר, מכיון שנפגעו עוד טנקים, לרבות הטנק שלו.

מאחורי הטנק של מפקד־הפלוגה ראיתי את מפקד המחלקה. רצתי אליו ושנינו תפשונו מחסה, משום שפתאום ניתך עלינו ברד־כדורים. מפקד המחלקה היה מגואל בדם. הוא נפצע בפניו מאש תותח ללא־רתע. נהגו, משאל לוי, נהרג. זו היתה מהלומה נוספת לדידי, כי מישאל היה חברי הטוב גם מחוץ למסגרת הצבא. אבל הזמן והמקום לא איפשרו לי לעכל את הידיעה המרה הזאת, שכן באותו רגע חשבתי אך ורק על חילוץ הפצועים „שלי“ מהתופת המשתוללת מסביב לטנק הפגוע.

רצתי אל הזחל"ם של תחנת־האיסוף הגדודית. ראיתי את הטנקים ערוכים מאחורי סוללה, בעמדות־אש של צלפים. ביקשתי זחל"ם ואלונקה, אך הראו לי את מספר הנפגעים הגדול בשטח ואת כלי־הרכב המצטים שעמדו לרשותם: לא נותר לי אלא זחל"ם יחיד לאחר פינוי הפצועים. התרוצצתי כסהרורי עם חובש שחש לעזרתי. עמדנו חשופים לאש הצלפים, אובדי־עצות.

יוסי, מפקד הטנק, צעק אלינו שניכנס לטנק שלו ונחדל להתרוצץ לפני שנחטוף כדור בראש. נכנסתי לטנק, במקום איש־צוות שנפצע ופונה. עשיתי זאת רק אחרי שורסנו הבטיח לי כי ידאג לפינוי הפצועים וכי אני חיוני כאיש־צוות, למלא את מקומו של רוברט שנפגע.

עכשיו נראה לי, כי שיחק המזל לפצועים „שלי“, שלא מצאתי זחל"ם באותו מעמד, משום שאילו העמסנו את הפצועים על זחל"ם, היינו מסכנים את חייהם.

לקראת ערב חנינו ליד המוצב בורג'־בביל, שטוהר. אנשי הרגלים החלו מתקבצים. נתברר שהפלוגות דולדלו כדי המחצית. כל אותה עת לא חדלתי לחשוב על הפצועים שהשארתי בשטח, חברי לצוות ולמחלקה. נרגעתי רק לאחר שהראה לי החובש את טפסי הפצועים של חברי, אשר פונו מבלי שייפגעו שוב. אז גם נודע לי, כי הטנק של יעקב העליון — אותו קיבלנו כתגבורת לפני הקרב — נפגע וכי כל אנשי הצוות נפצעו.

התמונה מתחת לטנק לא תמוש מעיני הרבה זמן, הן בגלל זוועת המלחמה והן בגין אומץ־לבם של חברי הפצועים“.

תהום שחורה שאתה צף ממנה אט-אט. תחילה אין בה כלום בלתי אם ריקנות סמיכה, כמעט נזולת. לפתע, בנקודה מסוימת אתה צף למין מערבולת שגעונית שבה מתחלפים במהירות מראות טרופים. שיכרון הקרב, זעקת חבר פצוע, צחנת אבק-שריפה. מבט הסריישיע של אדם שפגו רצחני נחת במישרין אל תוך הזחל"ם שלו, שנסע לידך — וכרת את רגליו.

ואז כמו הוקאתי בבת-אחת אל המציאות והישות ושמעתי קול רעיתי האומר לי במין נעימה, שיש בה עוצמה מרגעת ומחממת, שאדם שומע כמותה אולי רק פעם בחייו: אני לידך"...

אחר-כך נרדמתי...

* * *

... כוח עצום, לא ארצי, תפשני בציציות ראשי וטילטלני בעוצמה גוראה קדימה ואחורה. נרגזתי. לא נאה לנהוג כך, להפתיע כך. ניסיתי לפקוח את עיני כדי לראות מהי עוצמה זו, שמשתעשעת בי. הן לא נפקחו. שתיים-עשרה שנה ידד ורע אני לטנקים. זה שתיים-עשרה שנה איני מחסיר שהיה במחיצתם, אם לימים ספורים ואם לשבועות ארוכים בכל שנה, ודומה היה עלי שנהיר וברור לי כל דבר שעשוי להתרחש בי בטנק. על כן הופתעתי מן הכוח שהתעלל בי והפכני לסומא. אף לשבר-שניה לא העליתי בדעתי, כי יתכן שפשוט קרה הדבר המתקבל ביותר על הדעת במלחמה: נפגעתי. שוב ושוב, במאמץ עליון, ניסיתי לפקוח את עיני והנה שמעתי קולות. אינני יודע אם זה היה שניה או דקות אחרי שנפגעתי. הקולות זעקו אלי: "אנו פצועים, עזור לנו!" היו אלה אנשי צוותי: שמעון התותחן, אלברט הטען-קשר, אברשה הנהג, עמרם המקלען. ואז, בעת ובעונה אחת עברו בי שתי מחשבות, אחת איטית, אדישה-משהו: "נפצעתי כנראה גם אני" — אמרתי לעצמי — "כנראה התעוורתני". ואלוהים עדי, שכלל לא התרגשתי ממחשבה זו. ואחר-כך הטריפה אותי מחשבה שניה: הצוות נפגע, הטנק עלול להתפוצץ בכל רגע, יהפוך למדורת-אש. אנשים עשויים להפך לאבוקות ולקפח את חייהם. צריך לפעול. צנחתי למטה, לעבר מכשיר-הקשר שבתוך הצריח, מיששתי באצבעותי את אזוריו והזעקתי עזרה. אינני יודע אם קריאתי נקלטה. אחר-כך שקעתי במין קהות-חושים. איני יודע אם בכלל חשבתי משהו, רק הרגשתי כיצד זורמים על פני קילוחים חמים. העברתי יד על קובע הפלדה והתפעלתי כיצד "הצליח" להתרסק בצורה יסודית כל-כך. ברכתני את האל על שהקפדתי לחבשו לפני תחילת הקרב, אף שקודם לכן פיתני היצר של אוהב-נוחיות לא לחבשו כלל.

שמעתי קולות קרובים אלי. לא זיהיתם. לא העליתי בדעתי כי הם באים אלי... אבל הקולות היו מכוונים אלי. "באנו להוציא אותך" — אמר משהו. תמהתי כיצד מצאו זמן בעיצומו של הקרב להיפנות ולטפל בי. כדי לעשות כן, מן-הסתם נאלצו לעצור את הטנק שלהם, ובקרב — טנק חשוף עומד יש לו סיכויים מצויינים ליהפך, מקץ שניות, למוקד פגזי נ"ט ולהתפוצץ.

הניחוני ליד הטנק. הייתי מטושטש, אולם הכרתי לא אבדה אף לרגע. פתאום שמעתי רעם אדיר לידי. אחר-כך היתה דממה של רגע, ואז "גיתרגם" הרעם לשפה מעשית מאוד. זה היה פגז מרגמה. חשתי כיצד רסיסיו תופשים ברגלי ושוברים את עצמותיה... הכאב היה נורא. שמעתי לידי זעקות. לא רציתי להצטרף אליהם, אולי כוחי בגד בי וחשתי כיצד הזעקות פורצות גם מתוך גרוני. אחר-כך הייתי נרגז. אמרתי לעצמי: הפגיעה הראשונה, מילא. היה דו-קרב. 1:0 לטובת הסורים. אבל עכשיו זה מיותר...

הכאב צרב ברגלי. את הפגיעה בראש כמעט שכחתי, לולא עצבנוני קילוחי־הדם. תמהתי: לאיזו דרגה של כאב צריך אדם להגיע כדי לאבד את ההכרה? אבל לא אבדתיה והייתי צלול למדי. צלול כדי לשמוע את קולם של חברי לפלוגה, המ"מ מאיר, איש שערה־העמקים, ואנשי צוותו, שבאו לחלצני. ניסיתי לעזור להם להרימני... ברגע שהרימוני, חלף בגופי כאב מחריד. צווחתי כל עוד נפשי בי: אל תחזיקו בשוק! רק בירך... ואז בא זחל החר"פ שבו נמצא רופא. כבר הייתי קצת מדוכא. דקות אחדות לפני כן רחצו חברי את פני מהדם ואחד מהם צעק בוועה: "הזהרו, לא חזק, כל המוח יצא לו..."

אמרתי לעצמי: "אוהו! העסק מתחיל להיות רציני!" אבל משום־מה התרכזה כל הרחמנות העצמית שלי כלפי רגלי, ששיגרה ללא הרף שדרים של יסורים. מישהו לידי בוחל זעק כל הזמן: "אוי הרגל!" קצת כעסתי עליו: שלא יצעק כל הזמן! רק מאוחר יותר התברר לי, כי האיש בכה על כי נקטעה לו הרגל. ראיתיו זמן קצר לפני כן, כשפגז פגע במישרין בוחל שלו וקטל כמה מן היושבים בו, העיף אחרים החוצה ואילו אותו ראיתי, מחזיק בידיות המקלע הכבד בתוך הוחל הבווער, כשחבריו עושים כלפיו תנועות נוסח: "צא החוצה, ברח!".

משהו חמים הציף אותי. שמעתי קול מוכר ששאלני לשמי. לא זיהיתי את בעל הקול, אך עניתי לו מוכנית... חשתי כיצד נחנק הקול בגרונו באמרו: "יעקב, זה אני, דן שילון". חשתי כיצד הרגשת אושר אופפת אותי. מן הרגע שנפצתי, ליוותה אותי הרגשה כאילו טפל אני במלחמה, כעין גורם מפריע. בקרב אין זמן לפצועים. ככל שייראה הדבר מחריד, הרי הם בכל זאת מפריעים, מעסיקים לוחמים אחרים, אולי גם מסכנים אותם. לכן חשתי בדידות. אבל ברגע זה ידעתי כי איני בודד. כי יש מישהו קרוב, שאוכל לסמוך עליו ולוא גם בהרגשה בלבד...

נסיים את סיפורו של גדוד השרמנים ביומנו של צבי:

10.6.67: שעה 0430. שנת־לילה קצרה על טרשי הרמה. אבני הבזלת לא הפריעו את מנוחת הלוחם העייף. הסורים לא תקפו אותנו. גם הדרגים לא הגיעו. והנה אנו מוכנים ליציאה. טנק של גויפלד עלה על מוקש ופרש זחל. הנזק תוקן מיד על־ידי אנשי החוליה הטכנית. הספקנו לסרוק את הכפר קלעה, שהוא מישלט מבוצר ובו טנקים, תותחים נגד־טנקים, חפירות, עמדות. בכל בית — מקלט־טלביזיה. מפקד המקום השאיר מאחוריו פנקס ללימוד הלשון העברית וספר — "האמת מארץ־ישראל". הריהוט בביתו יקר ומודרני, בטעם מזרחי. אשתו היתה אופנאית או תופרת. בחזית הבית גינה. לכל הבתים בכפר תבנית דומה: בתי בטון או בזלת, ובחלונותיהם סורגי־ברזל עיטוריים, שהוזמנו כנראה מחרש־ברזל אחד.

מלמעלה משקיפים אנו על ישובי הרי נפתלי: משגב־עם, מנרה, נבי יושע, והנה הם בגובה אחד עמנו — אחרי שהורגלנו במשך שנים לראותם מלמטה. ודאי שורה השמחה במעונם של יושבי הגליל.

הגיעו הדרגים. אנו מתדלקים ומחמשים את הטנקים במהירות וממשיכים בהתקדמות, לשבור את התנגדות האויב בקו השלישי של מערך־הביצורים הסורי, הבנוי לפי השיטה הסובייטית. מהבוקר פועלים מטוסי חיל־האוויר על המוצב שבקירבת וואסט. אחד ממטוסינו הופל.

1000: אנו נעים קדימה, תחילה בזהירות, תוך חיפוי הדדי, שכן איננו יודעים כיצד יגיבו הסורים. והנה — מה שונים פני הלחימה לעומת אתמול! היום אנו ממש רצים אחריהם.

1215 : משנים כיוון — לעבר קונייטרה!

1255 : אנו על הכביש לקונייטרה, ברמת הגולן, בין תלי-הגעש. הנוף האופייני — גדרות ארוכות של אבני-בזלת, בחומות, התוחמות חלקות-שדה. לכל אורך הדרך — סימני פגיעותיו של חיל-האוויר, שפגע בשירות-תגבורת. קל לנוע כאשר חיל-האוויר שלנו במרומים!

1330 : הסיירים, שהתקדמו לקירבת קונייטרה, מדווחים: מעבר לחורשה שלווה, פסטוראלית. אנו נוסעים בארץ עזובה, שרק עדרי בקר, כלבים ותרנגולות נותרו בכפריה.

1345 : יורים אל קונייטרה, למשש את הדופק. מישו מעיר: "חבל על הבניינים". תגובה טיפוסית של לוחם עברי, אף בהיותו בבירת הרמה אשר פגעה כל-כך במשקיני השוכנים למרגלותיה.

כפי הנראה, גרמה ההודעה המוקדמת של רדיו-דמשק על כיבוש קונייטרה, למנוסת-מגור מכל האיזור. קשה להאמין, שאנו עושים טיול זה בסוריה, אחרי המאורעות הנוראים של אתמול.

1520 : טוהרו מחנות קונייטרה. מתארגנים לכניסה לעיר. רק טנקים נכנסים בכוח הראשון, כדי למנוע פגיעה באנשים מידי צלפים. סמוך לעיר תפשונו חיילים סורים צעירים ונפחדים. אחד מהם נמלט על נפשו ממוצב דרבשייה, כאשר תקף חיל-האוויר שלנו את המוצב והחלה מנוסה. יומיים התקדם ברגל, צמא ורעב. הוא התנפל על המימיה שהגשנו לו. ממש לא האמין שלא נמית אותו. הטנקיסטים שעשו סיבוב בעיר דיווחו כי אין בה איש. הבתים סגורים, התריסים מוגפים, מכוניות חובות ליד הבתים. תושב אחד, שצץ לפתע, סיפר כי מאז שבוע ברחו תושבים מהמקום. עיקר הכוח שלנו חונה על הגבעות העוטרות את העיירה. לדברי "קול ישראל" הודיע אוד בול, ראש משקיפי האו"ם, על הפסקת-אש בשעה 1830. מבחינתנו, זה בסדר. האש הופסקה ואנו ראשונים בקונייטרה.

סיפוריהם של אנשי הגדוד רבים ומאלפים, אך קצרה היריעה מהכילם. פלוגה ז', מתוגברת בטנקים של אליושה, נעה ב-10 ביוני בראש חטיבה שזה-עתה הגיעה וכבשה את מסעדה. פלוגתו של רס"ן עמי לב-טוב ז"ל נמסרה לסגנו משה. פלוגתיהם של אליושה, גדי ויעקב קובצו יחדיו במסגרת גדודו של אמנון ונכנסנו בראש החטיבה לקונייטרה. ד"ר הריס, הרופא הגדודי, עשה את כל אשר ניתן ביד אנוש, לעזור לפצועים. משה פיפ, מ"פ המפקדה, ידע לדאוג לפני הקרב, תוך הקרב ואחריו לתחזוקת הכלים ולכל הדרוש לאנשים. בני, קצין-החימוש, לא הפסיק אף לרגע לתקן ולחלץ טנקים תחת אש — והמשיך בטיפול בשוך הקרבות. הסמל הטכני שוילי, שעוד במערכת "קדש" הוכיח את יכולתו הטכנית ואת אומץ-לבו, חזר על מעשיו ואף צוין לשבח על-ידי מפקד החטיבה. צבי שץ, מפקד-טנק שעשה נפלאות, יכול לספר את קורותיו שעליהם צוין לשבח על-ידי אלוף פיקוד צפון. עזרא ברוש, מפקד מחלקת הטנקים, שנפצע קשה מאוד, הפגין אומץ-לב בקרב ולא פחות מזאת במאבקו לחיים. כולם ראויים ששמן יוזכר כאן, שכן תודות לאנשים יקרים כל-כך — שעודם עמנו ואשר הלכו מאתנו — זכינו להשתתף בכיבוש הגולן.

החטיבה בכיבוש הרמה

קדימה קדימה הסורים מחכים...

שוב נמצאים אנחנו בצפון. חלוץ החטיבה עצר בראש־פינה, המאסף באליפלט. אחרי לילה אחד של מנוחה, נמצאת החטיבה באיזור הנתון להפגזות סוריות. כמנוסים משכבר הימים נתפזרו הטנקים, הזחל"מים וכלי־הרכב האחרים מרחק־מה מהכביש — כל כלי מאחורי מחסה. השעה 1130 של ה־9 ביוני.

9 ביוני, בשעה 1200 הורה אלוף הפיקוד באלחוט: „תעלה לרמה בציר גונן—רוויה ובציר דרבשיה—חפר. לחיל־הרגלים ייאחו במוצבים הראשונים ויכשיר את העליה.“
מיד החלו הכוחות בתנועה. רפול קיבל משימה, לעלות בציר גונן—רוויה. מישקה עם פלוגת טנקים ינועו בציר דבשיה—חפר. רפול יסייע לחיל־הרגלים בפתיחת הצירים.

* * *

ציר גונן—רוויה, ממוצב גונן ועד לכפר רוויה, מתפתל במעלה תלול ביותר, באורך 5 ק"מ. ציר זה הינו דרך סורית צרה מאוד, המוליכה במורד ההר מרוויה למוצבי עורפיה. דרך זו עולה מעלה, כשממערב תהום הואדי אל־קצב. הדרך זרועה טרשים, ובקטעים מבוססת על תשתית־אבן בלתי־יציבה. הקטע התלול ביותר הוכן על־ידי הסורים לפיצוץ. ציר דרבשיה—חפר פחות תלול, אולם חסום על־ידי מוצב סורי חזק בדרבשיה. חפר, רוויה וקניבה מהווים שלושה מוצבים מאורגנים היטב ובהם טנקים, תותחים נגד־טנקים וארטילריה. שלושה מוצבים אלה מוקמו בשיא העליה, דהיינו בפאת הרמה. מאחורי המוצב המרכזי, רוויה — בריחוק 3 ק"מ — מתחיל קו־הביצורים המבוסס על תל־שיבן האימתני.

הגדוד המוביל היה שוב גדודו של רפול. הוא נע במהירות בכביש לגונן.

„ההוראה שקיבלתי, היתה לנוע בכביש לגונן ולהמתין באיזור נאות-מרדכי. הגדוד הגיע למקום המיועד. מפקד החטיבה הורני להפריש פלוגה אחת לסייע לכיבוש מוצבי עורפיה, ושתי מחלקות לכיבוש מוצב דרבשיה. את רן שלחתי לעורפיה ואת דודיק לדרבשיה. השעה היתה 1500. היה ברור, שסיוע לגדוד חיל-הרגלים יחיש את פעולתם — שהיא תחילת כיבושה של גיזרת הרמה שהוקצתה לחטיבה. אותה שעה החלו דחפורים להכשיר את הדרך מכביש גונן עד לסביבות מוצב-הגבול שלנו.

התקפת גדוד-הרגלים על עורפיה, בסיוע אש הטנקים של רן, היתה דבר של מה-בכך. המוצב היה מוחזק על-ידי משמר עורפי של הכוח הסורי, שנשטש אותו מיד לאחר שהחלו הטנקים לירות.

גדוד חיל-הרגלים, בפיקודו של מיודענו משכם, יוסף, המשיך לנוע בציר העולה מעורפיה אל רוויה, במגמה לכבוש כפר זה. רן הצליח להעלות חמישה טנקים מפלוגתו — בדרך לא דרך, בטרם הוכשר התוואי על-ידי הדחפורים — על-מנת לסייע בכיבוש המוצבים הראשונים. עליה זו היתה מעשה שלא-יאומן — העפלה במעלה תלול, שרק טנק כמו 'אמיקס', נהוג בידיים אמונות, מסוגל לבצעה.

עתה, כאשר היה המוצב הראשון בידנו, החלו הדחפורים בעבודה בקטע הקשה-יותר, שהוטרד על-ידי אש ארטילרית“.

מפקד פלוגה א' מתאר קטע זה, בפשטות:

„המלחמה של פלוגתי ברמה הסורית התחילה כאשר ליד נאות-מרדכי קיבלתי הוראה להתקדם, לעבור את פלוגת-הסיור של יהודה ולהיכנס תחת פיקודו של מפקד הגדוד יוסף. עליתי למוצב גונן, שם נמצא מפקד הגדוד, ובהתאם להוראותיו חילקתי את הפלוגה לשלושת הכוחות שעמדו לתקוף את המוצבים הקדמיים. אני-עצמי, עם שתי מחלקות, נשארתי על מוצב גונן, ושתי מחלקות אחרות נשלחו לסייע בכיבוש שני המוצבים שמעל לנוטרה. אחרי שקיבלנו דיווח שהמוצב הראשון כבר נמצא בידי כוחותינו, ירדתי לבדוק את מצב המחלקות באיזור נוטרה. נסתבר לי, ששתי המחלקות תפשו את המוצב ללא התנגדות“.

שלב ראשון זה נראה פשוט למדי. אמנם, השטח בו חנו כוחותינו, באיזור גונן—נאות-מרדכי, נמצא כל הזמן תחת אש ארטילרית, אך זו לא היתה טורדנית ביותר.

פלגה מיחידת-הרפואה של ד"ר דן התמקמה בצידו של ציר הכביש והיתה נכונה לקלוט פצועים לטיפול. גדודו של מישקה עמד מוכן להתחיל במילוי משימתו, עם כיבוש דרבשיה. הארטילריה של חיים היתה מוכנה לכל קריאת סיוע, ופלוגת-הסיור של יהודה פתחה בגישושים בגיזרה, לקראת העפלתנו אל הרמה.

אותה עת החל דודיק מתארגן עם הגדוד הרגלי, לכיבוש דרבשיה.

וזה סיפורו של דודיק:

נעתי עם מחלקות 1 ו-2 אל גדוד הרגלים, שהמתין דרומית לגונן, משני צידי הכביש. מפקד הרגלים התווה לי את התכנית כדלהלן: 'נישאר בהמתנה עד שהארטילריה שלנו תרכך את דרבשיה. בשלב השני אתפוש עמדות ואפתח בתקיפת היעד. בשלב השלישי נעלה על דרבשיה מהצד ומאחור'. וכך היה: ברגע שנסתיימה ההפגזה, עליתי

עם שתי המחלקות לעמדות בטווח 500—600 מטר מהיעד. המטרות היו גלויות בשל הטווח הקצר, ואיפשרו פיצוחן בזו אחר זו. אש הטנקים נפרסה לכל רוחב היעד, דבר שאיפשר לנטרל את חזיתו. המשכנו בהפגזה, עד שראינו כי כוחותינו מתקרבים אל הכפר, ואז הפנינו את הקנים ימינה. קיבלנו מחלקת-רגלים אחת, במגמה לעלות אל המוצב מיד לאחר שכוח-הרגלים העיקרי יאגף אותו ויתחיל לחדור לתוכו.

בתצלום-האוויר נראתה דרך, אבל דרך זו לא היתה עבירה והטנקים שניסו לעלות לא יכלו לעבור את הערוץ אשר ביתר אותה. משום כך איגפנו שמאלה, הרבה יותר קרוב לחיל-הרגלים, ואף-על-פי-כן היתה התנועה קשה ונאלצנו לסקל אבנים בידיים. גברנו על כל המכשולים ונכנסנו למוצב, שעמדותיו כבר טוהרו על-ידי חיל-הרגלים. קיבלתי הוראה להתקדם כ-150 מ' לכיוון חפר ולאבטח מפני מהלומה נגדית או הזרמת תגבורת. הקפדתי לנוע רק על הדרך, כיון שהשוליים והשדות היו ממוקשים. אי-אפשר היה להתפרס והתנועה בוצעה בשדרה. במרחק כ-200 מ' מזרחה, חל עיכוב. נפתחה עלינו הפגזה מדויקת למדי. הפגזים התפוצצו בין הכלים או במרחק קצר ביותר. כמו-כן, נורתה אש נגד-טנקים ואש מנשק קל מכיוון חפר. החזרנו אש חודרת-שריון ונפיץ. פגענו בתותח נגד-טנקים ושיתקנו אותו. הסורים נמלטו ותפשו מסתור בין קפלי-הקרקע, מכיון שהאש שלנו דלקה בעקבותיהם.

אש האויב הלכה ונתעצמה, ואנו נמצאנו במרכזו של השטח המוכה. מפקד המחלקה אבי דיווח לי כי הטנק שלו נפגע פגיעה רצינית.

ברדת החשכה נשארנו באותו מקום. ביחד עם מפקד פלוגת-הרגלים קבענו את גיזרות ההגנה למשך הלילה. נקבע, שהטנקים יישארו בחניון, במצב של כוננות מיידית, ואילו החיילים-הרגלים יאבטחו את העורף. למחרת נסתבר לנו, שהאש הרצופה של האויב באה ממגנן נגד-טנקים רציני ביותר ובו שלושה טנקים, 12 תותחים נגד-טנקים, 12 מרגמות 81 מ"מ ו-120 מ"מ, מספר מקלעים-בינוניים כולל 'גוריונובים' דו-קניים. היה זה יעד קידמי לפני הכפר חפר. אכן, מבחינה טקטית היה יעד זה ממוקם בשטח שאין לעקפו, והכרח לעבור דרכו. למזל, נטש האויב את היעד הזה בשלב מאוחר יותר כנראה משום שבמרחק 2 ק"מ מצפונה, ברוויה, כבר ישבו כוחות-החטיבה".

הצעד הבא של הכוח של רפול ופלוגת-הסיוור היה הרבה-הרבה יותר קשה. היה עלינו לפתוח, אחד משני הצירים. בציר של דרבשיה חל עיכוב מה על-ידי חיל-הרגלים. כיבושיהם של המוצבים הקדמיים של עורפיה בוצעו, כזכור, תוך זמן קצר. על כן החלו עולים הכוחות שהוקצו לציר הזה, ואילו גדודו של מישקה היה עדיין בהמתנה. על השלבים המכריעים בהיאחזותנו ברמה סיפרו מפקדי הכוחות.

נפתח בספורו של רפול:

"נמסר לי, שהדחפורים כבר מגיעים ומתחילים להכשיר את הציר. בינתיים, עליתי באותו ציר שרן החל מעפיל בו, וראיתי מספר טנקים עוסקים בניסיונות להתחבר עם הדרך שהועידו הסורים כציר פלישה לישראל — אלא שלגבי הסורים היתה זו ירידה, ואילו לגבנו — עליה קשה.

מפקד גדוד-הרגלים ביקש כוח לסייע לו בכיבוש דרבשיה. הוריתי לדודיק לצאת עם שתי מחלקות. משימה זו בוצעה.

כאשר נמסר לי, שהדחפורים פרצו את הדרך, כינסתי את יתרת הכוחות ונתתי להם הוראה לעלות בדרך זו. בעודי עולה, שמעתי דיווחים מרן, שהטנקים שלו מתחילים להיפגע. החלטנו להזמין את חיל-האוויר. התיאום היה קשה ביותר. טעות בציון המקום שבו נמצא רן, גרמה לצלילתם של מטוסינו על אויב רחוק מדי.

קשה היה לעקוף בציר הצר, ואנו עמדנו בשדרה. אי־אפשר היה לקדם קצין־תצפית, שיטווח תותחים. והנה הודיע רן. שהוא מסתער. אמרתי לו שיחכה והוריתי לגיל להחיש מיד כוחות אל רן. ואז שמענו בקשר, שרן מסתער. אבינועם היה לידי בגיפ. אמרתי לו: 'קפוץ למעלה וארגן שם את הכוחות!' התחילו מגיעים פצועים בגיפים של הסיירת, לרבות חיילים־רגלים של 'גולני'.

כעבור שעה קלה היה רן על המוצב.

התחלנו לנוע קדימה בדרך קשה. לעת ערב כבר היינו למעלה ואתנו חבורת־פיקוד קדמית של מפקד החטיבה.

בשעה 9—10 בלילה קיבלנו הוראה לתכנן את כיבוש מוצבי חפר, שהיו דרומית לנו, בריחוק כ־3 ק"מ. נתברר שזהו מוצב גדודי עם טנקים מחופרים וכן פלוגת טנקים מאחור. מוצב שני, קניבה, כקילומטר וחצי מצפון לנו, הוא מוצב פלוגתי מחופר עם תותחים נגד־טנקים ופלוגת טנקים בתל־שיבן. היו אלה כוחות גדולים ולא הקלנו ראש במשימה שהוטלה עלינו. הוצאתי סיור על־מנת לאכזן את הציר המוליך אל חפר. בינתיים נתקבלה פקודה שביטלה את התכנית הזאת וציוותה על התארגנות להגנה. מפקד החטיבה הודיע לי, שהוא יורד לארגן את הציר. הדבר היה נחוץ מאוד, במיוחד לפצועים שנועדו לפינוי.

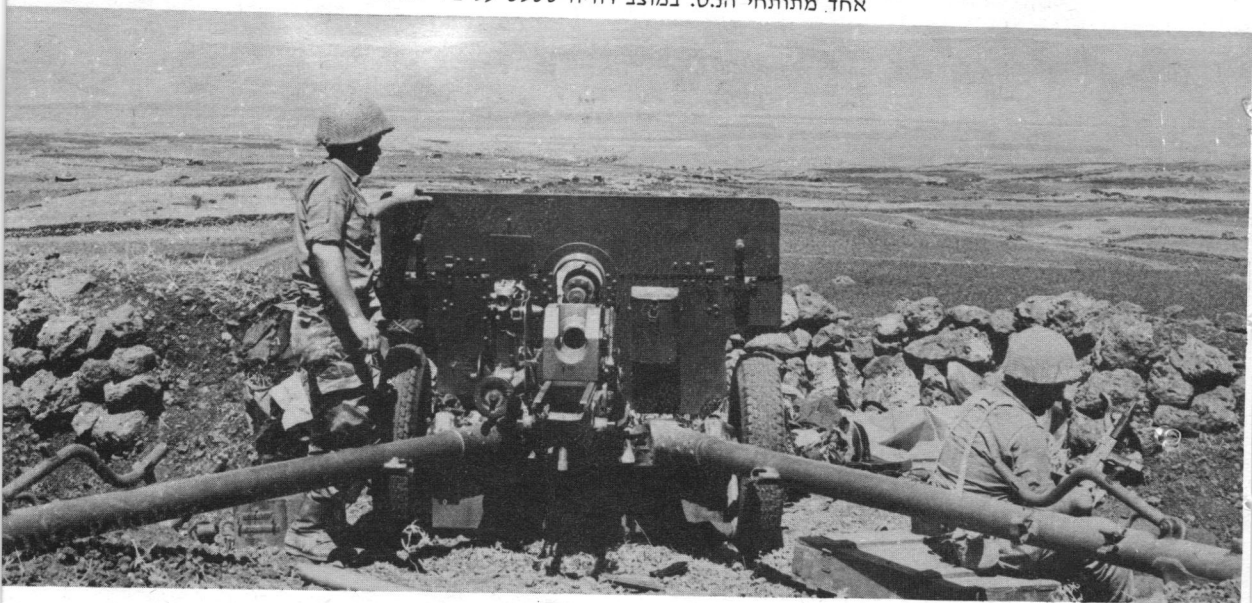
נתן התחיל מעלה קצת דלק ותחמושת, וחל"ם שנתקע בדרך. מפקד החטיבה אירגן שם את העניינים ופינה את הכלים והפצועים — אם כי אין זה מתפקדו, כלל ועיקר. איש מבין הפצועים לא עוכב זמן רב בתחנות־האיסוף, וחלף זמן קצר מאוד מרגע הפציעה ועד לפינוי.

סיפר רן, מפקד פלוגה ה"אמיקסים":

"הצטרפנו לכוח חיל־הרגלים שטיפס לרמה בציר רוויה. כשאנו נעים בעקבות שני דחפורים שפרצו את הציר בצוק הבולתי. נצמדתי אל אחד מהם והצלחתי לעלות. לפני עלו חמישה טנקים — כל המחלקה של רן ג. ושני טנקים של אסא. עלינו על המוצב ותפשנו את דרך־המוצבים המובילה אל רוויה.

ברגע שהגעתי למוצב התחלתי מקבל דיווחים ראשונים מרן ג.: 'נפגעתי באש נגד־טנקים... הלך לי גלגל־הינע... נטשתי את הטנק ואני מחכה'. הבינותי שהמצב

אחד מתותחי הנט. במוצב רוויה ששלט על ציר הגישה

מסובך במקצת. כעבור דקות ספורות קיבלתי דיווח מאסא, שגם הטנק של שי' חטף פגז' במנוע. המנוע נדלק. הצוות נטש את הטנק.

מכיון שהדרך היתה צרה מאוד, עבירה בקושי לרכב אחד, קפצתי מהזחל"ם ועקפתי את כל הטנקים שהיו לפני, על-מנת להגיע אל הקו. מאחורי הטנק של אסא היה גיפ של הסיירת. הסתר שיהודה הצליח לעלות בשני גיפים. התלבשתי על אחד הגיפים, ביחד עם אסא, והעליתי אותו לעמדות-אש.

השטח הוא מיצר עמוק וסלעי ובו דרך צרה מאוד ומפותלת, שעליה יכול לנוע — ובקושי — רק רכב אחד, ואין לזוז בה ימינה או שמאלה. התותחים נגד-טנקים של הסורים נמצאו במוצב רוויה, בטווח 700 מ', והיו מטווחים בדיוק לנקודה שבה חרגה הדרך מתוך מיצר הוואדי. כל רכב שעלה, נפגע מיד.

העליתי את אסא על-מנת לקיים את המגע, והוא פתח באש. אני קפצתי מעל הגיפ ועליתי לעמדת תצפית משמאל לדרך. גיליתי שהרכסים משני הצדדים תפוסים עליידי כוח של 'גולני'. ברגע שהצלחתי להשתלט על העניינים, התחלנו סופגים הפגזה איומה. אני חושב, שאלה היו מרגמות בנות 82 מ"מ. לא היה מטר רבוע שלא חטף פגז. אנשי 'גולני' החלו נפגעים, הן מרסיסי הפצצות והן מרסיסי הבזלת.

בלוויית מפקד הסיירת עלינו לצפות על המוצב. גילינו שתי עמדות נגד-טנקים, אחת משמאל לדרך ואת מימינה. כמו כן הבחנו בכוחות-רגלים, כפלוגה או פלוגה וחצי, שלא חדלו להמטיר אש צפופה, שטוחת-מסלול.

אסא בא אלי ואמר לי שחטף פגיעה ישירה בצריח. התותחן שלו, ראובן לבני נהרג. הטנק נדלק. אמנם, הם הצליחו לכבות אותו, אבל שלושה טנקים פגועים חסמו את הציר. אחד מהם היה כשיר לירי ונתן חיפוי ראשוני. הטנקים האחרים טרם הגיעו.

כאן נכנס לתמונה מפקד החטיבה, שדאג לסיוע אווירי. בגיחה הראשונה פגעו המטוסים קרוב מאוד לטנקים שלנו. צעקתי להפסיק את התקיפה. הגיחה השניה פגעה בקניבה. לא הצלחנו להנחות את המטוסים לפגיעה ביעד שלמולנו. אש הארטילריה נמשכה ללא הפוגה.

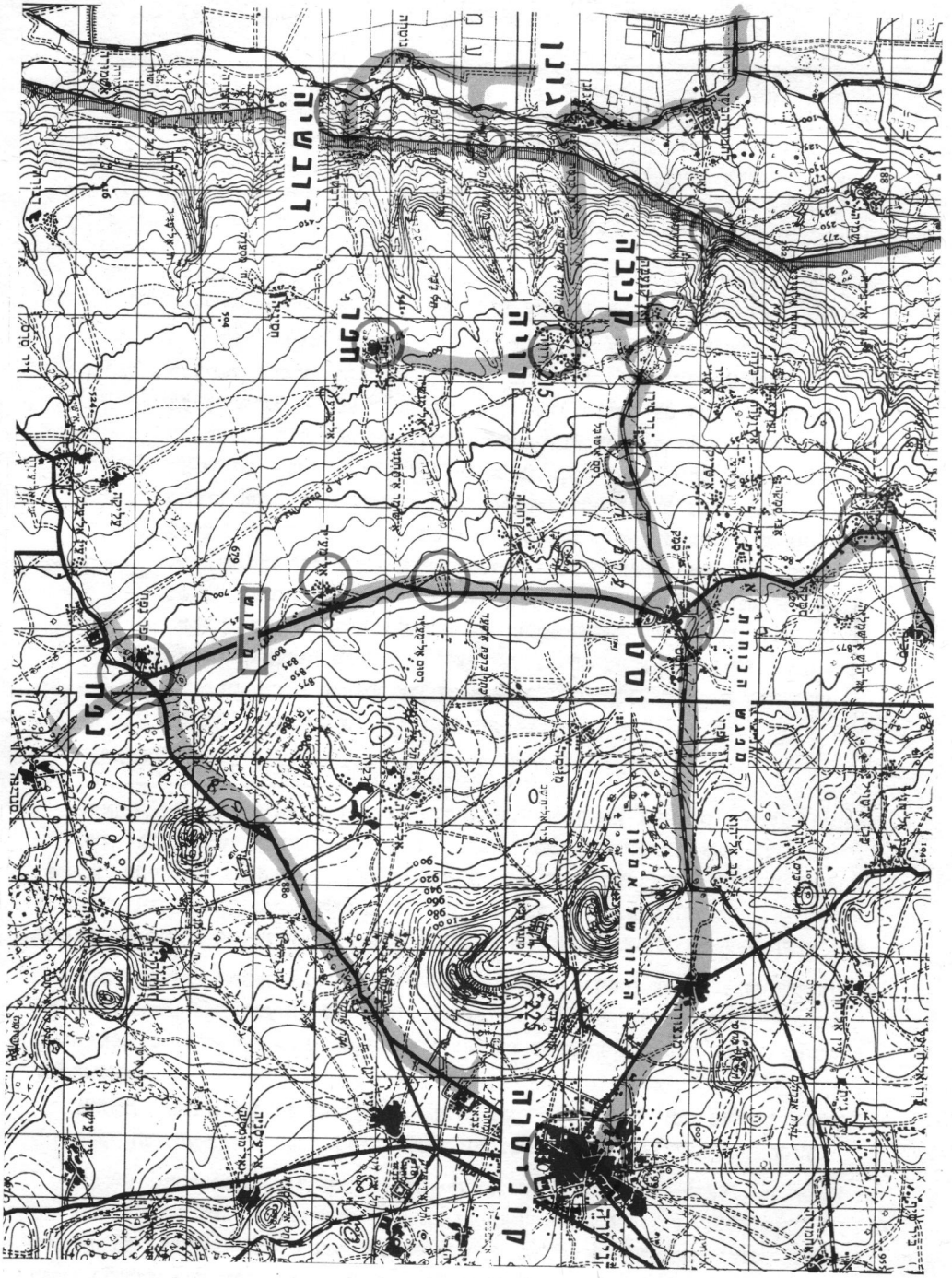
בעוד הטנקים של עוזי ז. ומשה נמצאים בעמדות-אש ומנסים לירות בתותחים על התותחים נגד-טנקים הסוריים, נמשכה ההפגזה בקצב רצחני. שני הטנקים השיגו פגיעות קרובות. אחרי חמישה פגזים, פגע משה בתל-החזה של התותח. התותח נחשף לגמרי, אך לא הושמד. האש נמשכה.

בינתיים הגיעו למעלה ארבעה טנקים נוספים שלי, והתחילו להגיע פלוגה ב' ומחלקה של יובל. ראיתי ש'העסק' לא זז, ואינני משיג פגיעות. החלטתי לנסות ולהסתער. דיווחתי למג"ד ולמח"ט, וזה-האחרון נתן לי את ברכתו. נתתי פקודה, ומיד פתחו הטנקים בהסתערות. כהרף-עין נפסקה ההתנגדות במוצב והתחילה הבריחה.

עלי לציין, שכל עוד היו הסורים בעמדות וירו על מטרה מקוצבת, הם פעלו יפה, אך ברגע שזונו, חדלו התותחים שלהם לפגוע בנו.

המשכנו בהסתערות והגענו למוצב. מיד פרסתי את כל הטנקים. הכלים הראשוניים שהגיעו מצאו סורים בשלב מנוסה. רדפנו אחריהם באש. המוצב היה מבוצר. חיילים הרוגים שכבו בתעלות.

ברגע שהתחלנו עולים על המוצב, הונחתה עלינו אש ארטילרית כבדה מאוד. שני טנקים נפגעו כמעט ישירות. כאן נפצע זכאי, שעמד בטנק. קפצתי לטנק שלו וביחד עם התותחן הוצאנו אותו והשכבנו בתעלת-קשר. כמו-כן נפצע נהג הגיפ בו נסעתי. גם אותו הורדנו לתעלה. החובש הרגיע את הפצועים וחבשם. ביקשתי שיתחילו לדאוג לפינוי לאחור.

התקפת החטיבה בתאריך 10-9 ליוני על הרותה, קנייבה, חפר, נפת וקונייטה

בינתיים המשיכו להגיע טנקים של פלוגה ב', שלא היה לי קשר אתם. עמדתי וכיוונתי אותם בזה אחר זה. האש פחתה. האנשים היו דרוכים ועייפים מאוד ונשארו בצריחים, מוכנים לירי במשך כל הלילה. אני עברתי מטנק לטנק, לוודא שאין פצועים. כך ירד עלינו הלילה".

בשנה 1600 של 9 ביוני נסתבר, שציר דרבשיה, חרף כל הסיוע, לא נפתח, והושם הדגש על ציר גונן-רוויה. ציר זה אינו יכול להכיל יותר מאשר טנק אחד קדימה. היה ברור, שאין להמתיך לאפשרות תנועה בשני צירים. על אף לחצן של מישקה, מפקד גדוד חיל-הרגלים המשווריי, לא אישר לו המפקד לזוז ממקומו. תשומת-הלב העיקרית נתמקדה בציר הקשה ביותר מגונן. לגדוד חיל-הרגלים של יוסף היתה אפשרות להתקדם. רן נע אתו בשדרה עורפית. המחשבה היתה, שאת חפר נתקוף מאחור לאחר שנכבש את רוויה, כאשר בציר דרבשיה עולה מישקה ולוחץ חזיתית. משנוכח רפול לדעת, שקיימת אפשרות להתקדם מעלה, דיווח למפקד החטיבה וקיבל אישור להפעיל ולסגור את הפער בינו לבין רן.

חיים העסיק את המוצבים חפר, רוויה וקניבה באש ארטילריה מטרידה. הבעייה היתה מרגיזה: היה כוח, וכוח לא מבוסס, אך אפשר היה להפעיל אותו רק טיפין-טיפין.

חנני ויהודה השיגו את רן עם מספר כלי-הרכב מפלוגת-הסיוור והחלו בבדיקת התוואי והאבטחה אגפיו, כאשר הם מטפסים בגיפים — אך בעיקר ברגל — מצידו הצפוני. חנני, שנע רגלית עם הטנקים הראשונים של רן ג., הגיע למקום הקשה והצר ביותר. במקביל הבחינו אנשי-הסיוור בצידו של הציר, בריחוק 200 מ' ממנו, באוהל קטן, ממנו נמלטו חיילים סורים. אותה שעה עצר חנני את הטנק המוביל, בגלל עצם חשוד שנראה כמוקש. יהודה הצטרף אליהם וגילה שהעצם הוא גוש-בטון בעל מיכסה-ברזל. נטלנו סיכון על עצמנו, סיפר חנני, והעברנו את הטנק המוביל, כשאנו מבטיחים שלא יתדרדר לתהום הוואדי שמדרום. מאוחר יותר הסתבר, שבאוהל היתה עמדה של חוליה סוריה, שמתפקדה לפוצץ את התוואי באמצעות מטען חומר-נפץ שהוטמן בתיבת-בטון. הם לא ביצעו את משימתם, משום שהונסו על-ידי אנשינו. כך גברנו, ולוא גם בלא יודעין, על בעייה רצינית של ציר קשה זה.

את העליה מתאר יהודה, מפקד הסיוור:

"כאן התבלט אי-התיאום בין גדוד-הרגלים, אשר משך את צוות-הסיוור שלי לכיוון לא נכון, ובין אמצעי ההכשרה ההנדסית. זמן יקר הלך לטמיון עד אשר נענו בציר המשוער בכיוון למוצב-האויב, על-מנת להתקשר עם הדרך המסויימת והיחידה העולה לכפרים רוויה וקניבה. כל הזחל"מים של הצוות והרכב של מפקדת הפלוגה יצאו מכלל שימוש. הניווט נמשך, איפוא, בגיפים וברגל, כשהטנקים צמודים אל עקבותינו.

לאחר שהועלו ארבעה טנקים למוצב-האויב, שנוטש, הונחתה עלינו הפגזה שכיסתה את כל הסביבה. צצה הבעייה של העלאת הטנקים למעלה. מפקד המוצב הסורי, שנתפש, הזהיר מפני מוקשים. חנני ואני התחלנו מובילים את הטנק הראשון, תוך בדיקה קפדנית של הנתיב.

מחלקת הטנקים של רן ג. העפילה מעלה. גדודו הרגלי של יוסף נע תוך קשיים בין סלעי הבולת, בכיוון הכפר רוויה. בשלב זה נסתיים תפקידה של פלוגת הסיוור.

תפשתי עמדת-תצפית על גבעה סמוכה לציר. מעמדה זו יכולתי לראות את המוצב נגד טנקים של רוויה, ממרחק 800—900 מ'. מצפון לו — הכפר רוויה עצמו. החיילים-הרגלים נעו בכיוון לכפר, כאשר אש ארטילרית מלווה את תנועתם. ניתנה הוראה לגדוד-הרגלים של יוסף לעצור ולחזור מהתקדמותם.

בציר הדרך, במרחק 700 מ' מהיעד נגד־טנקים, במקום שהציר גלוי לעיני היעד ובשיא המדרון, ראיתי את שלושת הטנקים של רן ג. עומדים פגועים. אחד מהם ירה בתותח. הבחנתי במיקומם של שני תותחים סורים, לפי הבהקי־הירי שלהם. הם ירו בקצב מואץ. סימנתי לרן, והוא הגיע אלי וניתן לו להעריך את המצב. החיילים־הרגלים נסוגו לאחור, בספגם אש כבדה. נותרנו לבד עם שלושה טנקים פגועים, למול יעד אויב פעיל מאוד, בשטח מכוסה אש־מרגמות צפופה. היה ברור לי, שכאן ייחרץ גורל הקרב שלנו — להצלחה או לכישלון. כיצד הוכרע הקרב? את סיפור־הגבורה הזה אשאיר לרן, אשר חולל אותו.

מפקד מחלקת הטנקים המובילה, רן ג., מתאר בקצרה:

„נעתי ראשון בציר הצר, כשמימיני תהום הוואדי ומשמאלי מיבתר בשטח העולה. הגעתי למקום בו ניתן להתפרס ברוחב כ־40 מטר. מתחת השיפוע התלול, קשה היה לראות למעלה ממאה מטרים לפנים. עוד מטרים ספורים — וחבטה רצינית בצידו הימני של הטנק בלמה אותי. סימנתי לשי לעקוף אותי, ומיד הבחנתי כי נפגע בשמאלו, במנוע. הטנק נעצר. האש הומטרה מן האגף השמאלי, שם הוסתר תותח נגד־טנקים. אותה שעה נמצא אסא בתנועה במרכז. הוא קיבל פגז בצריח. התותחן שלו, לבני, נהרג בו במקום.”

מוסיף מפקד מחלקה מפלוגתו של גיל:

„היה זה בשעות שלפני שקיעת החמה. קיבלתי הוראה לתגבר את פלוגתו של רן. מחלקתי היתה הראשונה מאחורי פלוגתו. עלינו בדרך ונעצרנו מאחורי הטנקים הפגועים של רן. שלושה היו פגועים ושניים כשירים.”

ירדתי מהטנק, לקבל הוראות. פגשתי את רן ואת יהודה. הם הראו לי את מיקום תותחי הנ”ט של האויב. באותו זמן נפלו פצצות מרגמה בסביבה. אחרי סריקת מערך האויב חיכינו לאש המרגמות שלנו. כשזו לא באה, נאמר לי ולמחלקתי לעלות ולירות על התותחים נגד־טנקים. היו שני תותחים שחלשו על היציאה מהדרך, שליטה מושלמת. בשני תותחים אחרים הבחנתי רק לאחר שכבשנו את המוצב. אחד משני התותחים שראינו, לא ירה כל זמן שהייתי שם.

עליתי מאחורי טנק של פלוגה א' ויריתי פגז חודר־שריון, שהיה בקנה. השגתי פגיעה. יריתי עוד שני פגזי נפיץ בשטח המטרה, וכן כשני ארגזים של קליעי־מקלע 0.3. אחר־כך נכנסנו להסתערות בעקבות טנק של פלוגה א'.

בזמן ההסתערות ראיתי 3—4 סורים בשפיפה בתעלת־קשר. רדפתי אחריהם באש, והם נפגעו. תוך כדי הסתערות ירינו על הבתים שבמוצב. הגענו אל עורפו. תפשונו עמדות בין הבתים והמשכנו לירות אל המוצבים שמאחור. טנק־סמל הצטרף לירי שלנו. כעבור זמן קצר — כמחצית השעה — נמצאה כל הפלוגה במקום.”

בשעה שהתחולל קרב היחידים בעליה לרוויה, עדיין נמשכו הקרבות בחלק הצפוני של הרמה. שמענו את חברינו מגודודו של אמנון מדווחים על המצב בגיזרתם. בציר דרבשיה עדיין היתה הלחימה בשלביה הראשונים. מפקדותיו של דודיק יכולנו להסיק, שבפניו עדיין המשימה העיקרית. בציר גונן—רוויה היה המצב מתקדם יותר, והיה ברור שעתה תלויה ההצלחה בראש ובראשונה באומץ־לבם של רן ואנשיו. ואכן, הם קצרו הצלחה.

גדעון, קצין-הקשר החטיבתי, שנמצא עם המפקד, יכול היה לשמוע את הקרב

מתחילתו ועד סופו, ואלה דבריו:

„ברשת-הקשר יכולתי לשמוע את כל הדרגים, גם את יחידות החזית שבאגפנו הצפוני, באיזור זעורה. מזה הבינתי, שעדיין הם שרויים בלחימה קשה. רן — באמצעות מכשיר-הקשר של יהודה — ענה לקריאתו של מפקד החטיבה ודיווח לו על מצבו. יהודה — מנקודת-ראותו — סיפר שלמעשה לוחם רן בעצמו. החיילים-הרגלים של יוסף נאלצו לפנות את השטח המוכה באש ארטילרית, והם חוסים מאחורי הגבעות הסלעיות. יוסף, המג"ד שלהם, נמצא בקירבתם. המפקד, וחיים לידו, עשו כל שביכולתם לעזור לרן בסיוע אש ארטילרית ובסיוע אווירי. שמעתי את רן מדווח בקור-רוח למפקד על מצבו — ושאינו רואה דרך אלא להסתער. לפי תיאור המצב, נראתה הצעה זו הפתרון הנכון ביותר. היא אושרה. היו אלה רגעים רוויי-מתח, עד שנשמעה ההודעה המקבילה מיהודה ורפול, שאכן נמצא רן על היעד.

אורי המח"ט עזב אותנו, עלה בג'יפ ופניו אל הכוחות הקדמיים. אנחנו, בזחל"ם הפיקוד, המשכנו לנוע מאחורי הכוחות המעפילים. אין מילים לתאר את קשיי הדרך העולה. אני מעלה בדעתי כיצד נראתה לפני שהידקו אותה. עשרים טנקים וכמספר הזה זחל"מים.

החיילים-הרגלים נראו יורדים בדרך, נושאים את פצועיהם. הסיירים של יהודה, בגיפים שלהם, פינו פצועים, מפלסים דרכם בחריצות רבה על פני הרכב העולה והגודש את הציר. קולות הנפץ מכיוון המוצב המופגז ברוויה, שאד-זה נפל בידנו, נשמעו כהפגזה צפופה ביותר. מצד שני נשמעה הפגזתם של קניבה וחפר על-ידי האש שלנו. במקום שהציר מאפשר סטיה הצידה, המתין מפקד החטיבה ונתן מעבר לפלוגתו של עמרם, שחשה לתגבר את כוחותינו שנאחזו ברוויה.

שמחתי לפגוש ברפול במקום הזה. כקילומטר אחד קודם לכן, הבחנתי במרגמות ממוקמות בעמדות-ירי, להגשת הסיוע הנחוץ להגנת המוצב שנכבש, ובאנשי הרפואה של הגדוד. זה היה פרי אירגונו של רפול, שדאג בעוד מועד להעלות יחידות אלה עם הגוף העיקרי.

החשכה ירדה כשמדרום מוצב חפר, מצפון קניבה, מאחור תל-שיבן האימתני ובתווך אנחנו, בראש-הגשר על הרמה. עדיין לא השלמנו את המלאכה. שמעתי את מהלך הקרב ברשת-הקשר. שמעתי על קשיי העלייה. אבל לא תיארתי לעצמי עד כמה קשה היא ההעפלה ועד כמה חריפה בשטח כזה.

על התנועה הקשה בציר שנפרץ סיפר נתן, מפקד פלוגת-המפקדה:

„הדיווחים שקיבלתי היו, שהציר סתום למעשה ואינו עביר לרכב. עמדו בפנינו בעיות חמורות מאוד. במהלך הקרב הבינונו

החברה של נתן מתקנים „אמיכס“ בקרב

שהתחמושת הולכת ואוזלת בפלוגה א'. לא היתה בעיית דלק, שכן ציר-התנועה לא היה ארוך. הבעייה העיקרית היתה, איפוא: תחמושת.

לפנות-ערב קיבלנו הוראה להגיע עם דרגים למעלה. העברתי את ההוראה לסגני יודקה, והוא ניסה לעלות על ציר גונן. הוא נתקל בקשיים רבים מאוד, ורק כעבור זמן רב הגיע לאיזור להבות-הבשן. מילאנו שני זחל"מים בתחמושת, הרוב תחמושת הותחים, ובעזרת הסיירים התחלנו מעלים אותם. בקושי רב עלינו בגי'פ לנוכח פינזיים של הנפגעים מלמעלה. התנועה הדו-סטריית היתה למעלה מתפוסתו של הציר. דאגתי מאוד לגורל הפצועים. ירדתי מהרכב וניסיתי לפנות את הציר, כדי לאפשר לרכב-הפינוי לרדת. אחר-כך ירדתי שוב ועזרתי להעלות את הזחל"מים. איך אומרים? 'סוף טוב — הכל טוב'. הדרגים הגיעו בזמן עם התחמושת לפלוגה א'. מאוחר יותר, לאחר ששופרה הדרך במקצת, העלינו את יתרת הדרגים, הרכב תוחמש ותודלק והיינו מוכנים לתזווה".

סיפר ד"ר יואל, הרופא מיבנאל:

"ביום שישי, 9 ביוני, עמדנו אחרי-הצהריים לרגלי הרמה. היה לנו זחל"ם, שלושה חובשים ונהג. חלק-הארי של תחנת-האיסוף הגדודית, עם הרכב הרך, נמצא עם המפקדה העורפית. היה עמנו מלאי מספיק של חומרי-חבישה וכל הנחוץ להחזיק מעמד ובלחץ.

בשעה 5—6 אחרי-הצהריים קיבלתי רשות לעלות על הרמה ולהתחיל לטפל בפצועים. לאחר שהעפלנו כשני קילומטרים בדרך הקשה, קיבלנו הוראה לעצור במקום שאפשר להתפרס בו, ולהתחיל לקלוט פצועים. מיד הגיעו פצועים — תחילה שלושה ואחר-כך כשלושה-עשר מגדוד-הרגלים. היו שני הרוגים ואחד שנפטר בידינו, חרף כל מאמצינו להצילו. העבודה היתה מאורגנת באופן ראוי-לציון. הטיפול היה מהיר, לרבות עירוויי-דם. רוב הפצועים הגיעו אלינו חבושים, אך מובן שבלחץ הקרב לא ניתן לבצע חבישה תקינה. בדקנו את כולם וחבשנו אותם מחדש. רוב הפציעות נבעו מרסיסי פצצות של מרגמות ומרסיסי אבנים. הבעייה העיקרית היתה — הפינוי לאחור.

כאשר גמרנו, 'התקפלנו' מיד והמשכנו לעלות אל מקום התכנסותה של פלוגה א'. היו שם שלושה פצועים והרוג אחד, איש הגדוד, ראובן לבני ז"ל. קשה היה לבצע את הפינוי מאותו מקום, משום שהמדרון תלול והציר צר ומשובש, וחששנו שמא יגרום הטלטול סבל רב אף לפצועים קל. ביקשנו מסוק, אך לבסוף פינונו את הנפגעים בטנדר".

בשעה 1930, בקירוב, נמטר לאלוף הפיקוד דו"ח על המצב בגיזרה. רווייה בידנו. הציר מדרבשיה טרם נפתח. לכיוון נפח נשלחו סיירי של רפול, לבדוק את המצב במוצב האויב מצפון-מזרח לכפר. על מוצב הניט במעלה הדרך, בין דרבשיה ובין נפח כבר ידענו מדיווחיו של דודיק, הגם שלא היתה בהירות בנדון. הרחבת הפריצה באיזור רווייה בוצעה מאוחר יותר, כאשר הגיעה פלוגתו של יוסי מהגדוד של מישקה. תוכננה תכנית לתקיפתם של מוצבי חפר מרווייה, שעה שכוחותינו בציר דרבשיה יצצו מכיוון מערב. כבר ניתנו הוראות לכוחות המיועדים, אולם האלוף החליט להמתין לבוקר ולעשות זאת בחיפוי אווירי וארטילרי, שכן עוצמתו של האויב אותה שעה עדיין היתה ניכרת במוצבים שמסביב לראש-הגשר. עתה הושם הדגש על הערכות הכוח להגנה, תיקון הנזקים, תידלוק ותיחמוש, והעלאת כוחות נוספים. המשימה הקשה היתה — הכשרת הציר ותיאום התנועות של העולים והיורדים בו.

מפקד פלוגת החרמ"ש יוסי, מגדודו של מישקה, הינו מנהל בית-ספר באחד הקיבוצים. יוסי הוא מוותיקי הגדוד, שעלה בסולם התפקידים ונעשה מפקד פלוגה בקרב. יומיים לפני-כן עסק בטיהור מוצבי כפיר ועקבה בשומרון ונכנס עם פלוגתו לטובאס, בה השליט את הסדר הראשוני. מאוחר יותר באותו יום נטל חבל בכיבוש שכם. עתה — בעודו ממתין, כיחידות אחרות — חזה בקרב מרחוק, וראה את העפלת כוחותינו בשני קטעי חזית-הפריצה — באיזור זעורה ובאיזורנו.

פינוי נפגעים בציר גונן

סיפר יוסי:

„בצהרי ה־9 ביוני עמד הגדוד על הכביש המוביל ללהבות־הבשן, צופה בהתקפה שניהלו כוחותינו על הרמה. היינו בשיירה לאורך הכביש, מול הפריצה בגירת גונן. היינו בכוננות.

בשעות אחרי־הצהריים קיבל גדוד האמיקסים פקודה להצטרף לכוח של 'גולני' ולעלות בציר גונן. אנו היינו עדיין בהמתנה. עקבנו אחר המתרחש. בשעות האור האחרונות נאחו הכוח ב'מדרגה העליונה' ליד רוויה. החל פינוי הפצועים בציר שנפתח על־ידי שני דחפורים, אותם הפעילו שני יהודים בשנות השישים לחייהם, ללא גופיות — וללא התרגשות. הם נעו לפני הטנקים, בתוך אש־תופת. לעת ערב שמענו כי אוזלת התחמושת וחסר דלק בגדוד ה'אמיקסים'. מפקד הגדוד הורה לי לקחת שני זחל"מים לצומת ראש־פינה, אל הדרגים, ולהעמיס תחמושת בכמות גדולה ככל האפשר. נענו בקושי בצירים העמוסים. העמסנו תחמושת ודלק וחזרנו — שוב בקושי — אל מקומנו. מפקד הגדוד הורה להכין את כל הפלוגות לתזוזה למעלה. יש בעייה קריטית של חוסר־תחמושת, אמר. ערמתי תחמושת ודלק בין רגלי האנשים בזחל"מים, וסמוך לחצות הליל החלה הפלוגה מעפילה אל הרמה, בליווי גיפ־סיור. ניתנה הוראה לנוע ללא אורות. בדרך התעכבנו בגלל שיירה שירדה. אפשר שהיה זה יתרון, שהנהגים לא ראו בחשכה את הדרך הקשה והמוסכנת שבה נהגו את רכבם...

בהגיענו לוואדי הנכנס לרוויה, השארתי את חלקי-הארי של הכוח מאחור והתקדמתי אל אנשינו שבכפר. סגן-מפקד הגדוד, אבינועם, חשש שבאנו בלי תחמושת. הרגענו אותו, שהפלוגה מאחורינו, מיד פורקה התחמושת, ורצנו עם הפגזים אל הטנקים. רפול, המג"ד, הורה לי לסיים בהקדם את הפריקה ולתפוש את הכפר רוויה כולו. שתי מחלקות משלנו סרקו את כל הבתים. היו חילופי אש קלים, אך לא היתה היתקלות רצינית.

הכשרת הדרך היתה- כמובן, משימתה של יחידת ההנדסה של איזי:

"בשעה 2000 החלו אנשי עולים בציר, ועמם דחפור. יצאתי לפנייהם לסיור, ונתחוויר לי כי העבודה היא ענקית. ציוד מיכאני לא יועיל אלא בשטחים בהם ניתן לתמרן ולהסיט סלעים לצדדים. העבודה העיקרית היתה דווקא בתוואי שלאורך תהום הוואדי. עבודה זו אין לבצע אלא בידיים.

בעודי עולה בציר הקשה, קשה היה לי להאמין שכבר עברו בו כחמישים כלי-רכב. במקום הקשה ביותר עמד זחל"מ נוטה על צידו, ואנשי מבטיחים אותו מפני הידרדרות על-ידי הצבת אבנים לתמיכה בחלקו השמאלי. בקטע זה היה התוואי צר ביותר. מצד אחד, תהום הוואדי, ומן הצד האחר המצוק התלול. תשתית הדרך היתה בלתי-יציבה. המחשבה הראשונה היתה, לדרדר את הזחל"מ מטה ולפתור חלק מן הבעיה. אך לבי לא מלאני לעשות זאת, הן משום שחבל על כל כלי, והן בהתחשב במאמץ הגדול שעשו האנשים לשמור על הזחל"מ שלהם. בדקתי וראיתי, שבמאמץ נוסף ובעזרת טרקטור אפשר לחלץ כלי זה. עבודת-חילוץ זו גולה מאתנו זמן רב, ולאחר מכן היה עלינו להחיש את העבודה.

היה עלינו לייצב את הדפנות שעל פי התהום. כל סלע שהיה הכרח לפנותו מהציר, לשיפור העבירות, עירער את התשתית. לא בכדי השאירו הסורים סלעים אלה במקומם. היה עלינו למלא את הקרקע ולמתן את המדרגות שיצרו הסלעים אשר עקרנו.

היחידה התפרסה לכל אורך הציר, וב-4-5 שעות-עמל ניתן לראות שינוי של ממש. כבר אפשר היה לנסוע ביתר בקלות ומהירות.

הופעתו של מפקד החטיבה במקום העבודה, דברי העידוד שהרעיף עלינו ודרישתו שנחיש את הקצב, אלה דירבנו את אנשי ואותי.

בגלל קירבת הציר לאויב שבאגף הדרומי, ומחמת האש שניתכה משם כפעם בפעם, לא רציתי להשתמש בחומרי-נפץ, שקולם היה מגלה את מקומנו ומרתק אלינו את אש האויב. אבל את אשר לא יכלה לעשות הטכנולוגיה, עשו ידיהם של עשרות חיילים ומפקדים.

את סיפורו של המפקד משלים בדרכו-שלו איש ההנדסה בנימין ציון מגבעתיים:

"בעליה לרמה, בציר רוויה נדרשנו, 'לנקות' את הדרך לאחר שעלה הרכב הכבד ונועד לעלות הרכב הקל והרך. הדרך קשה, מרובת פיתולים וטרשית. יחידת ההנדסה עלתה לבצע את משימתה מתוך ידיעה שצריך לפעול במהירות מירבית. המגמה היתה למתן עיקולים חדים, על-ידי יישור השטח וסיקול סלעים, בעיקר בעבודת כפיים ובמכשירים. העבודה נעשתה בשעות החשכה של ליל-שבת. כפעם בפעם הואר השטח על-ידי דליקות והתפוצצויות פגזים ופצצות. היה חשש, שמטעני חומר-נפץ יופעלו על-ידי האש הרבה, אך לא אירעה כל תקלה שהיא והעבודה הושלמה כמתוכנן. אט-אט זחלו דרגים למעלה, ועמם הזחל"מים של יוסי שתיגברו את ראש-הגשר שנתפש על הרמה".

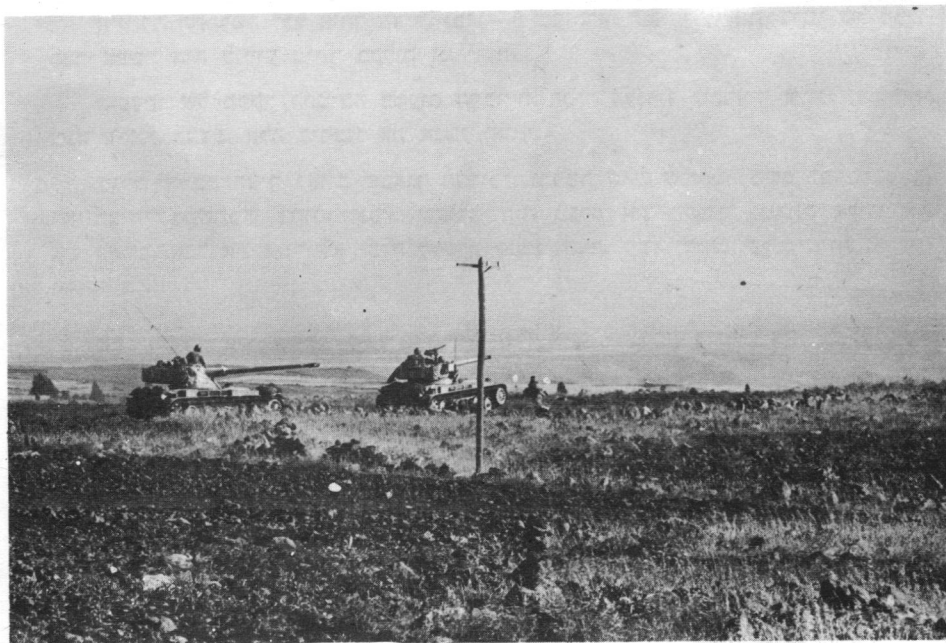
בשעות הבוקר המוקדמות של 10 ביוני הופיע מישקה בפני מפקד החטיבה ברוויה, ופניו קודרות. כל הזמן ישב קצין זה, האוין לרשת, שמע את המתרחש ומילא את כל ההוראות שניתנו לו, אבל חלקו בכיבוש הרמה עדיין לא בא לידי ביטוי, לדעתו. הוא הופיע בשעה כשרה: נשלם תכנון הפעולות להמשך הלחימה. עתה המתינה החטיבה למועד שנקבע להופעת המטוסים. משימותיה היו — כיבוש קניבה וחפר ותנועה אל קונייטרה. פלוגה של מישקה היתה ברוויה מאז מספר שעות, ונלקחה בחשבון ההתקפה על קניבה. היה ברור, שעלינו להשאיר כוח לאבטחת האגף הדרומי — הוא חפר — והחזית לתל־שיבן. משימה זו הוטלה על רפול. פלוגתו של גיל נועדה לשמש כוח־טנקים המסייע לכיבוש קניבה.

סיפר מפקד החטיבה:

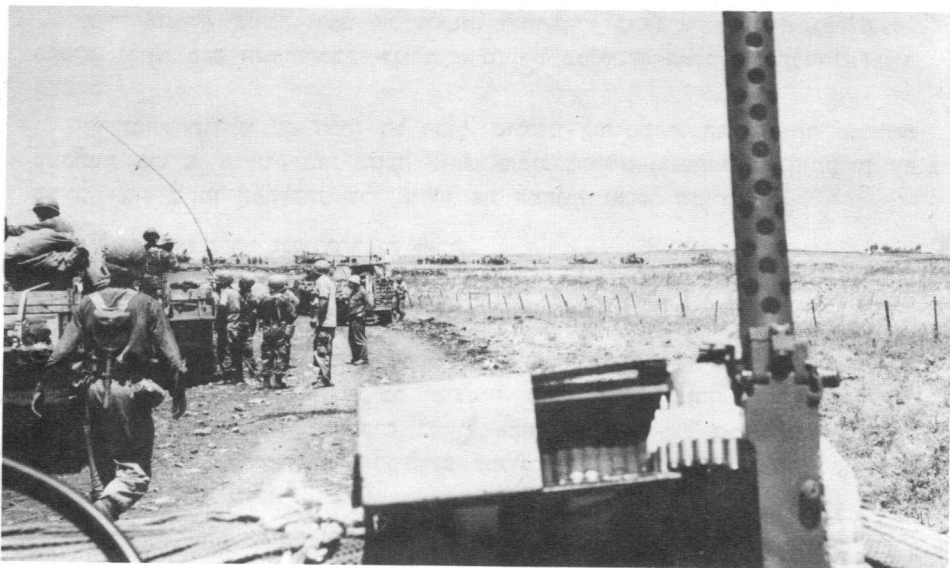
„בשעה 0700 הוכוונו מטוסינו להפצצה על קניבה וחפר. ההפצצה היתה יעילה מאוד. כמתוכנן, החלה הארטילריה בטיווחה על קניבה מיד לאחר שפינו המטוסים את השמים שמעלינו. בינתיים אירגן מישקה את פלוגותיהם של יוסי וגיל לתנועה. הוא נתן התראה לכוחות נוספים מהגדוד, להתכונן לנוע למעלה לפי פקודה. יש להבין שלא רציתי לצופף כוחות בראש־הגשר של רוויה. החלטתי להזרים שמה כוחות נוספים רק לאחר שייצאו מראש הגשר הכוחות התוקפים.

פלוגה של יהודה, שחנתה בלילה כקילומטר מאחור, תפשה תצפיות עם שחר וערכה סיורים בכיוון לחפר ולתל־שיבן. עתה כונס חלק מהפלוגה במגמה להיכון להמשך התנועה אל וואסט, מיד לאחר כיבוש קניבה.

תוך כדי ריכוך ארטילרי כבד הגיעו הכוחות למבואות הכפר קניבה ולמוצב המוגן שמדרום־מערב לו. אש־טנקים חזקה ניתכה על מטרות חשודות בתוך הכפר, ובמיוחד על היעד עצמו.

לקראת ההתקפה על קניבה

פינוי המוקשים במוצב קניבה, שבת 10.6

כשהחלה ההתקפה דיווח לי רפול, שישב ברוויה, שמדרום לתל-שיבן רואים תנועת טנקים. המחשבה הראשונה היתה, שנערכת התקפת-נגד מקבילה של הסורים — כיוון אותו חסם רפול בגיזרתו. אולם חשד עלה במוחי, שמא אלה יחידותינו העתידות ליטול חבל בכיבוש קונייטרה. תוך דקות ספורות של ספק טורדני, תיקן רפול את דיווחו והודיע שאלה כלים מתרחקים. מאוחר יותר נודע לנו שהיו אלה טנקים וכלי רכב אחרים שפינו את איזור חפר. אפשר שאחדים מהם פגשנו מאוחר יותר בסביבות הכפר נפח.

הכפר קניבה והמוצב המבוצר נכבשו כמעט ללא קרב. בהמשך התנועה לאורך הכביש אל וואסט, נעצר הכוח בגלל שדות-מוקשים שכיסו גם את הכביש. כדי לא להתמהמה, הופנתה פלוגת-הסיוור של יהודה באיגוף דרומי דרך השטח הקשה, ועלתה על הכביש לפני צומת וואסט. המוקשים פונו והכוח חידש את תנועתו אל הצומת.

רפול חזר לפקד על גדוד-החלוץ, ומיסקה החל בריכוז גדודו למעלה. משימתו של מיסקה היתה, לכבוש את חפר ומוצביו מצפון לדרום, ולפתוח את הציר דרבשיה-חפר לתנועתם של דרגי התחזוקה של החטיבה. לצורך זה נשארו עמו רן ועמרם. עד לצהריים בוצעה משימתם, ולפני רדת החשכה היה ציר זה בשימושנו.

את חוויות הלוחמים אפשר לשמוע מפיהם. סיפר מפקד פלוגת החרמ"ש, יוסי:

„בשעה 0800, בקירוב, הורה לי מפקד הגדוד לנוע אל קניבה ולתפוש את הכפר. אחת ממחלקות הטנקים שנעה צפונה הבחינה ביחידה של טנקים סוריים, שנמצאה בכפר. ההתקפה על קניבה בוצעה על-ידי פלוגת טנקים והפלוגה שלי. הדרך מרוויה לקניבה עוברת בתוך גדרות אבנים, המונעת סטייה לצדדים. כאשר קרבנו אל קניבה לא ידענו, ששדות-הקוצים משני צידי הכפר — ממוקשים. הטנקים שלנו פתחו באש על הטנקים הסורים, ואלה-האחרונים, 'התקלו', נסוגו או ניטשו על-ידי הצוותים.

קיבלנו סיוע ארטילרי. אחדים מן הפגזים נפלו בין הקוצים, פוצצו מוקשים וגילו לנו שהשדות ממוקשים.

אחרי שנפלה קניבה, נענו אל וואסט. דיווחו לי כי נראו מוקשים גלויים על הכביש. יריתי בהם והם התפרקו לגורמים. נתקלנו במוקשים האלה עוד פעמיים בדרך לוואסט.

עד נפח התנהלנו עם הכוח של רפול. שימשנו כוח-מטהר. הדרך היתה ממוקשת במקומות אחדים. הגענו לנפח בשעה 2-3 אחרי-הצהריים. בנפח היתה היתקלות עם סורים, ושתיים מן המחלקות שלי טיהרו את המחנות ואספו שבויים.

גיל ראה את הקרב מנקודת-ראות אחרת:

„בבוקר תידלקנו ותיחמשנו ברוויה. שלחתי מחלקה לחסימה בכיוון לכפר חפר, ולעמדות-תצפית. מחלקה אחרת הקצייתי לחסימה בכיוון לקניבה. בשעה 0700, בקירוב, קיבלנו התראה להיכון ליציאה מיידית, כדי לטהר את הכפר רוויה והמוצבים שלידו, ואחר-כך לעלות ולכבוש את קניבה ומוצביה. סוכם, שאת קניבה נטהר עם פלוגת חיל-רגלים-משוריין ומחלקת טנקים בליווי צמוד. המחלקה של יובל תפשה עמדות ופתחה באש על מטרות שונות. הנותרים בפלוגת הטנקים התקדמו כשהם מסתייעים בהנחתה ארטילרית שלנו.

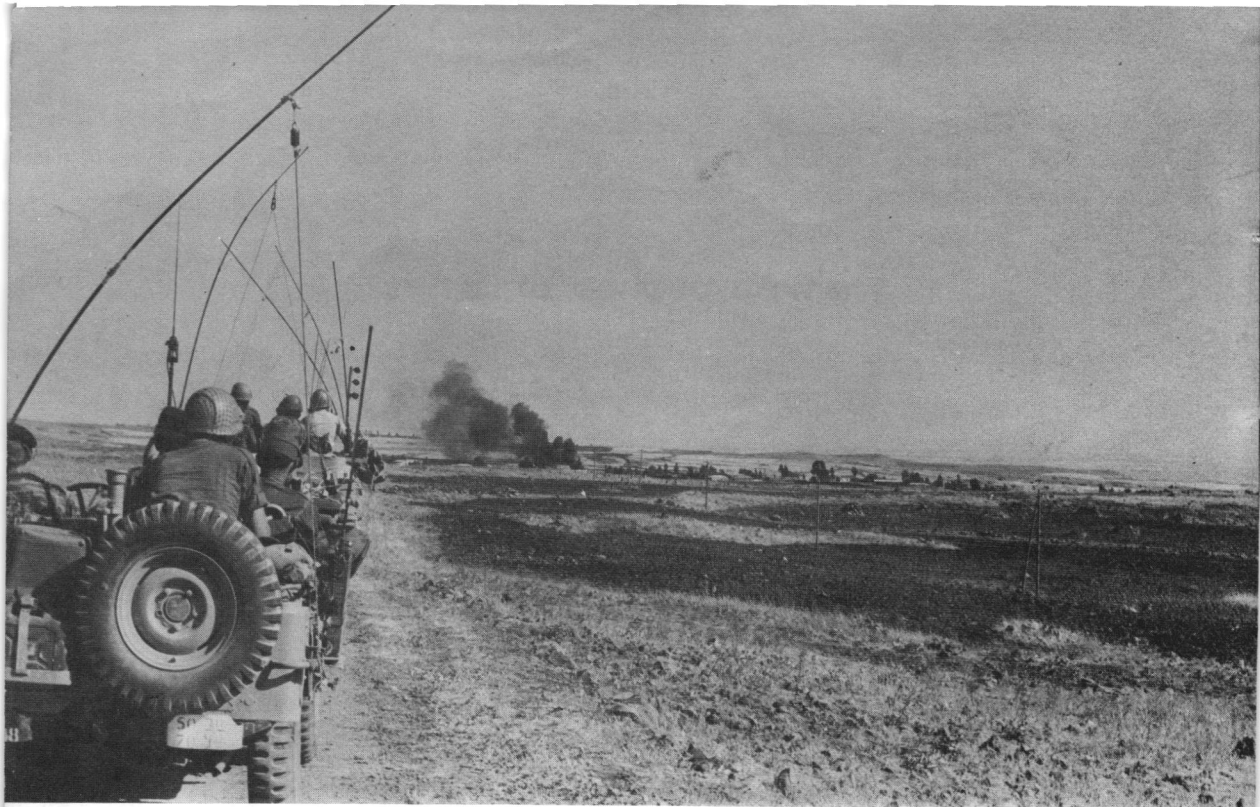
עלינו על הכפר קניבה ועל המוצב, אולם זה כבר נתרוקן מאדם.

כאשר עמדנו לחצות את מוצב קניבה, נתגלה מיקוש על הכביש. הסורים מיקשו עוד קטע אחד של הדרך. החבלנים הגיעו מיד אל המקום, אך נדרש להם זמן ניכר לפנות את המוקשים.

קיבלנו הוראה להעביר מחלקה לפלוגת-הסיור שעקפה את המקום. כוח מעורב זה התקדם אל תל-שיבן ומשם אל וואסט. האש שלהם זינבה בסורים נמלטים. מחלקה אחת נעה במהירות אל צומת וואסט, שם פנו שמאלה, ואילו אנו המשכנו בעקבות פלוגת הסיור ימינה, אל נפח.

חיילים סורים נכנעים בדרך מווסט לנפח

בדרך לכיבוש צומת נפח

בציר זה, המוביל דרומה, עלה הטנק של גלעד על מוקשים ופרס את שני הזחלים. אחזה בו אש. הצוות כיבה את הדליקה. גלעד נפצע ונהגו נחבל, אך לא קשה.

פרסתי את הכוח בעמדות כלפי מזרח וחיכיתי להוראה להמשיך בתנועה. לאחר שפוגו המוקשים מהכביש, התקדמתי עד לכפר נפח. תפשתי מיד עמדות לשלושה כיוונים: על הציר נפח—בוטמיה, על הציר נפח—גשר־בנות־יעקב ועל הציר נפח—קונייטרה. בעודנו ממתנים בשדרה על הכביש, הופיע לפתע מטוס סורי. גדמה שהוא מתכוון לתקוף אותנו. כל האנשים כיוונו אליו את המקלעים והיו מוכנים לפתוח באש. אך בטרם היה סיפק בידנו ללחוץ על ההדק, הופיעו שני 'מיראזים' וה'מיג' נמלט. בנפח נסתיימה המלחמה לדידנו.

פלוגת־הסיוור, הכוח של רפול ומפקדת החטיבה נעו במהירות עד לצומת וואסט, שם פגשו את הטנקים של אמנון בפנייתם מערבה, אל קונייטרה. אנו פנינו שמאלה ונענו במהירות אל הכפר נפח. בריחוק קילומטרים ספורים מצומת נפח נתקלה פלוגת־הסיוור בזנבם של כוחות־השהיה סוריים, שמיקשו את הכביש במספר מקומות. אחד הטנקים המובילים של הסיוור עלה על מוקש. בשעה 1430 הגיע הכוח לצומת ונערך לחסימה. יהודה עם הסיירת שלו המשיך עד למבואותיה הדרומיים של קונייטרה, שם כבר שמע בקשר את קולם של חברינו מגדודו של אמנון, שנעו בראש החטיבה שנכנסה לבירת "הרמה הסורית" מצפון־מערב. עד לפנות־ערב רוכזה כל החטיבה כולה בצומת כפר נפח.

הרמה הסורית היתה בידנו.

* * *

פקודת יום עם סיום המערכה

מפקדי וחיילי פיקוד הצפון!

המשימה בוצעה בשלמותה!

היום, יום שבת, ב' כסיון תשכ"ז, 10 ביוני 1967, תמה מלחמתנו נגד שלושה צבאות האויב! בחלקנו אנו, לוחמי פיקוד הצפון, נפלה הזכות לסיים מלחמה זו בנצחון מוחץ על האויב הסורי, אשר במשך שנים עמד בראש מחרחרי המלחמה נגדנו.

הרמה, "הסוריית" בלדינו. טיהרנוה מקיני המרצחים, לאחר קרב עז וקצר. לא עוד יוכל הצבא הסורי להפגז את ישובינו, להבעיר את שדותינו, להתנבל לקיומנו. מיום זה ואילך ישרור השלום בעמק החולה והכינרת.

מפקדים וחיילים!

הצבא הסורי הובס ונמלט על נפשו, בזכות התעוזה, התושיה, הכוונות והעוצמה של לוחמינו. תודתנו וברכתנו שלוחות אליכם, לוחמי פיקוד הצפון, ביום הנצחון המזהיר.

חברינו, מגיני הישובים בגליל העליון ועמק הירדן!

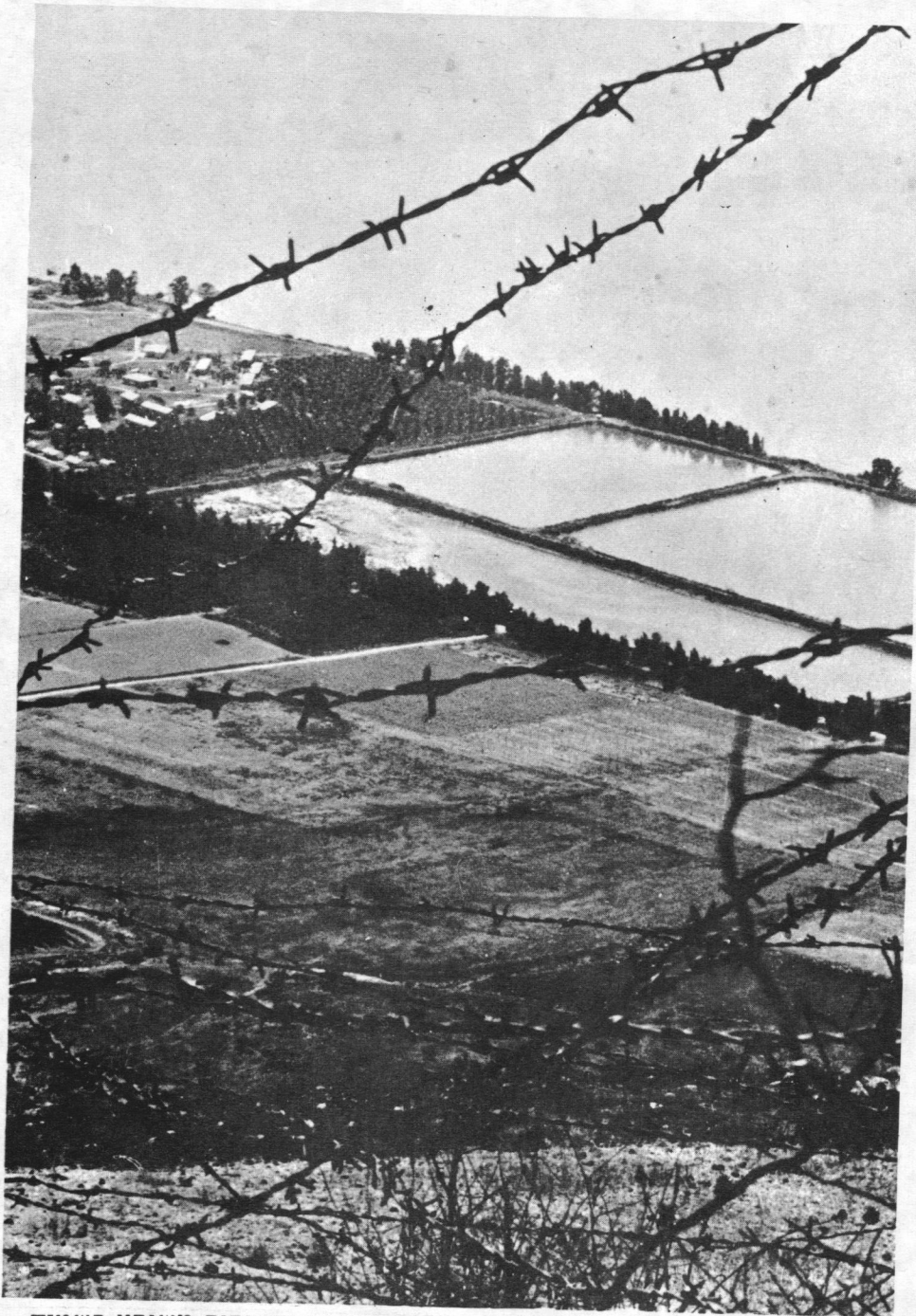
במשך שנים רבות עמדתם במערכה הכנדה ביותר — בניכונותכם להמשיך לבנות את ישוביכם ולהגן עליהם תחת אש האויב. היום באתם על גמולכם. בזכות מאמציינו שוחרר הגליל מפחד, מאיום ומסכנת.

הקורתנו וברכתנו נתונות לכם ביום הנצחון.

דוד אלעזר — אלוף

אלוף פיקוד הצפון

יפה היא ארץ־ישראל כפי שהיא נשקפת מכאן. מישור ירוק משובץ כשטיח פרחוני עם ברכות דגים, שמימיהם נוצצים בשמש וגגות רעפים אדומים מציצים מתוך שפעת הירק. נוף שקט ורגוע, ארץ צמאה לשלום!

לזכרם

יזכור

יזכור ישראל בגאון ובאבל את לוחמיו עזי-הנופש ונפלאי-
המעש, ראשי המחץ במערכות נצחון ישראל, אשר נפלו על
במותיו חלל.

איך נפלו גיבורים!

נזכור את השורה הארוכה של אנשי-הפלדה, אשר שמם ינון
לנצח כמופת של הקרבה עילאית, לחימה ללא-חת ורעות ללא-
גבול.

נזכור לעד ולא נשכח! — את חברינו לוחמי החטיבה:
נחשוני הסיירת בני-הפלד השריונאים, מסתערי החרמ"ש, נועזי-
ההנדסה, אשר הטילו עצמם למול פני המערכה החזקה ומעטים
מול רבים פיצחו בגופם את אימת ההרס והאבדון.

הם היו אגרוף המחץ וזרוע הנצחון בהרי שומרון וברמת
הגולן; הם עמסו את כובד המלחמה, פרצו מיתחמי אויב בנתיבי
האש והדם, נשאו על חרבם ישע וחיים לאדמת מולדת. עברו
כסופת ברק ורעם במלחמת ששת הימים, היכו באויב שוק על
ירך ובהסתערות-בזק מיגרו את תכניות-הרשע אשר רקם נגדנו.
נשבענו, כי כל מקום וכל קרב ניגר דמם, יחקק לאות
ולמופת בספר הגבורה של מערכות ישראל לדור דור.

תהי נשמתם צרורה בצרור החיים.

דום לזכר גיבורים!

הנה הם לעינינו — אחד-אחד — וכל אחד דמות חיה, שופעת עלומים. הרי הם הנערים הזקורים, פים, הגאים והאמיצים, שכרתו ברית-דמים עם האדמה הזאת, והשליכו נפשם מנגד למען חיי העם, למען קיומנו. בדמם הביאו לנו את הנצחון.

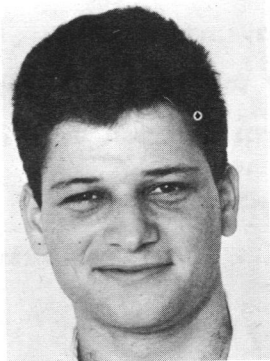
דלה שפת אנוש להביע את השכול והיתמות. אין בכוחן של מילים להפיח חיים בדמויות. אף-על-פי-כן, נייחד שורות ספורות לכל אחד ואחד מהנופלים, היקרים לנו כליכך — ובעשותנו זאת נביע תפילה חרישית:

מי יתן ונהיה ראויים לקרבנם.

סמל עודד אבן-טוב

עודד נולד בקיבוץ שדות-ים, ב-14.10.40. בגיל שש עקר לשער-העמקים, עם אמו. הוא גדל והתחנך בקבוצת-הנוער, בה התבלט במישחק ובשירה — תחומים בהם ניחן בכישרון בולט. את חוק-לימודיו במוסד החינוכי סיים ב-1957, וכעבור חמש שנים הקים בית-משפחה. בקיץ 1963 נולדה לעודד ולדינה בתם, נורית.

כנטע רענן, שצמח מן הקרקע, היה עודד איש-האדמה. הוא נשא את נפשו להיות חקלאי. שקט היה וצנוע, ובכל מאודו אהב את מרחבי השדה הרועעים. אבל כאשר נתהדקה טבעת-החנק מסביב למדינת ישראל ועודד נקרא אל הדגל, הפך לשריונאי שכולו להבה. הוא עשה את דרך הקרבות כקשר-סיירת של החטיבה, ובמערכה על שכם נפל ב-7.6.67.

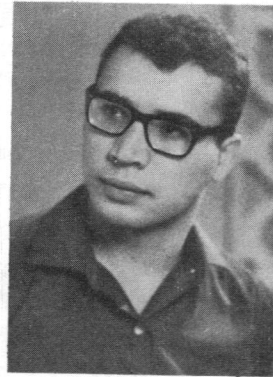
1967—1940

סמל עמי אלקיים

עמי נולד בעיר קובלנקה אשר במרוקו, בחודש מאי 1942 — בן למשפחת אלקיים, בת שושלת-יוחסין ממגורשי ספרד; משפחה עניפה, בעלת מוניטין בכל רחבי מרוקו ברבנים שיצאו מקירבה.

בגיל שש החל עמי לומד בבית-הספר היסודי העברי על שם «אוצה התורה». את חוק-לימודיו שם סיים בהצטיינות. הורעפו עליו פיתויים שונים, להשתלם במוסדות בארצות זרות, אך הוא העדיף לעלות לישראל, ביחד עם הוריו. בישראל הצטרף לישבת «פורת יוסף» בירושלים. אחר-כך עבר לישבה תיכונית מור-דרנית על שם «בני עקיבא», בשדה-יעקב, בעמק יזרעאל. חזו לו עתיד מבטיח גדולות — אך באה המלחמה והטילה אותו לחזית.

עמי היה קשר, לוחם חרמ"ש. בטיהור איזור כפיר—זבבידה, ב-7.6.67 נהרג בהיותו בגי'פ של מפקד פלוגתו.

1967—1942

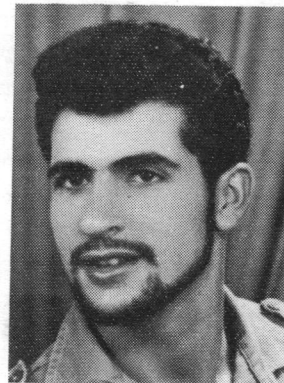
טוראי אברהם אמר

אברהם נולד במרוקו, ב-7.5.39. מאז עלותו ארצה, ב-1952, ידעוהו הכל אך ורק כ«אמר». בשם זה נקלט בקבוצת «דרורים», חברת-הנוער שעברה בשנת 1953 ממשאבי-שדה לבית-השיטה. ימים ספורים בלבד היה אמר כ«נטע זר» בחברת-הנוער. עדימהרה כבש את מקומו בין הנערים; היה מצודד את לבם בסיפורים על ארץ-מוצאו ובדגים שהיה דג ומתקין למאכל בנוסח מזרחי. הוא אהב דגים, ובמוידיו בנה אקוואריום לדגיי-נוי — מיתקן עתיר-שיכלולים.

ניגודים הרבה היו בו, באמר: היה מן הספורטאים הנלהבים, ועם זאת התמסר ללימוד הנגינה בחליל. השתוקק להיקלט בקיבוץ, אך דבק במנהגים ובמסורת מבית-אבא. בעלות משפחתו ממרוקו ב-1963, היה מאושר.

בתום השירות הצבאי נמנה על המיעוט שחזר לקיבוץ, כחבר (שעה שהוריו השתקעו בקרית-שמונה). בקיבוץ הקים את בית-המשפחה שלו עם אורה, אותה הכיר עת למדה באולפן. נולדו להם שני בנים.

כנהג הזחל"ם של מפקד פלוגתו הסתער אמר על תל-פאחר, ב-9.6.67, ובזחל"ם נהרג מפגיעת פגז.

1967—1939

סמל אפרים אפשטיין

«פרויקה» נולד ב-10.7.38 להורים שעלו ארצה בשנות העשרים הראשונות, מפולין. את השכלתו רכש בגמנסיה «ביאליק» בחיפה ובענף הספנות בטכניון. הים שבה את לבו משחר-ילדותו. בנעוריו בילה את רוב שעותיו הפנויות ב«צופיים», תחילה כחניך ואחר-כך כמדריך.

ביולי 1957 התגייס לשורות צה"ל. הוא נעשה קשר בגייסות השריון. בסיימו את שירותו הסדיר נשא דרגת סמל.

סמוך לאחר שהחליף את המדים בלבוש אזרחי, חידש את קשריו עם הים, כאיש חברת «שהם». הוא נשא אשה פרידה ונולדו להם שני בנים. בשירות המילואים נשאר שריינאי. הוא גויס בחודש מאי 1967. במלחמה על רמת הגולן נמנה אפרים על המסתערים על תל-פאחר, כסמל-קשר בזחל"ם של מפקד פלוגה. פגז-אויב פגע בזחל"ם ואפרים נפל — ב-9.6.67.

1967—1938

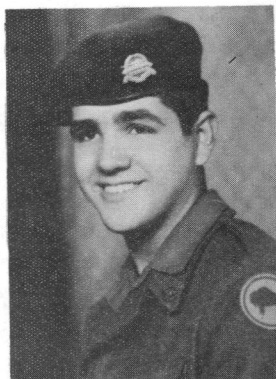
רב"ט אהרון בלול

קשה היתה דרך-חייו של אהרון. הוא נולד ב-10.12.48 בעיר דמנט שבמרוקו, ובהיותו בן שבע עלה ארצה עם משפחתו. הוא נכנס, איפוא, באיחור לבית-הספר — אך התאקלם במהרה. הוא ניחן בסגולה נדירה, למצוא תמיד שפה משותפת עם חברים ומורים. נוח היה לבריות ושקדן בלימודיו. בבית כינוהו «באבא», מתוך הערצה, שכן כל מעייניו נתונים היו למשפחה. את עצמו הציב במקום השני.

בגמר לימודיו היסודיים, קיבל מילגה לפנימיית «בני עקיבא» בקרית-שמואל. בגלל המצב הכלכלי הדחוק במשפחתו, פרש מן הפנימיה והחל עובד ביום ולומד בערב. הוא המשיך להצטיין בלימודים — וקצר שבחים גם במקום-עבודתו.

במלחמת ששת הימים השתתף בלחימה על מוצבי זעורה הדרומית, בתפקידו כמקלען-טנק. הוא נמנה על צוותו של סגן-מפקד הגדוד בו שירת. הטנק הסתער בראש, עלה על תעלות-האויב ופתח בטיהור. פצצות באזוקה פגעו בטנק. אהרון יצא אל הסיפון, ובטרם היה סיפק בידו לקפוץ ארצה ולתפוש מחסה, נפגע באש-האויב ונהרג.

זה היה ב-9.6.67.

1967—1948

טוראי שמחה בלנק

מן הצנחנים הגיע שמחה אל השריון, ובשני החילות הפגין רוח-התנדבות למופת. זו היתה הרוח שספג מאז ילדותו.

שמחה נולד ב-29.6.37 בחיפה להורים עמלים, חניכי תנועת-נוער חלוצית. דרכו של שמחה היתה ברורה לו מאז שחר נעוריו: גרעין, נח"ל, קיבוץ. שמחה התנדב לנח"ל-מוצנח, ואת טבילת-האש שלו עבר בפעולת-הגמול נגד האן-יונס. אחר-כך השתתף בפעולת-הגמול נגד קלקיליה. במערכת סיני צנח במיתלה.

אחרי המלחמה נשא לאשה את אדיבה ונולדו להם שתי בנות.

מן הצנחנים עבר לשריון, ואל השריון נקרא כאיש-מילואים, בפרוס מלחמת ששת הימים.

הוא היה רגם בסיירת. בהיותו בחסימה במבואר-תיה המערביים של שכם, ב-7.6.67 — נפל.

1967—1937

טוראי צבי בן-נתן (נתנון)

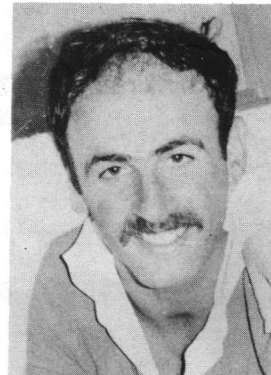
צבי נולד ברומניה ב-17.12.37. בגיל שלוש-עשרה עלה ארצה עם הוריו והצעירה באחיותיו, לאחר ילדות שנצרכה בה צלקת-המלחמה.

בישראל הצטרף צבי אל חברת-הנוער "עמלים" בקיבוץ המעפיל. משנתאחדו חברות-הנוער "עמלים" ו"תבור", עבר לעין-דור. כשנה לאחר מכן התגייס לצבא, שירת בנח"ל והיה ממקימי ניר-עוז.

כאשר עמד להשתחרר מן הצבא, פרצה מערכת סיני והוארך השירות הצבאי. במיבצע "קדש" נמנה צבי על הלוחמים במבואות עזה.

ב-1957 השתחרר מהצבא, חזר לקיבוץ ונתקבל כחבר. בקיבוץ הקים את בית-המשפחה שלו עם שושנה, ונולדו לו שני בנים.

בימי הכוננות של מאי 1967 חזר צבי אל המדים ואל השריון, בו שירת במילואים כקשר-סייר. הוא נפל במבואותיה המערביים של שכם, ב-7.6.67, בהיותו בחסימה עם הסיירת.

1967—1937

טוראי דניאל גוזלקר

מן העיר בומביי אשר בהודו עלה דניאל לישראל בשנת 1954. בבומביי, בה נולד ב-21.3.35, סיים י"א כיתות רגילות ושתי שנות לימוד בלשון האנגלית. הוא עבר קורס למכונאות ועבד במקצוע זה. בעלותו ארצה, השתקע בקיבוץ העוגן, שם למד עברית.

בשנת 1955 התגייס לצה"ל, וכעבור שנה השתתף במערכת סיני.

ב-1960 נשא לאשה את אסתר. נולדו להם שני בנים. דניאל עבד במכון האספסת, ובערבים התמסר ללימודים. לאחר שעבר קורסים לטפסני בנין ולמסגרות, עבד בבנין במירון.

את שירות המילואים שלו עשה כפלס בהנדסה של החטיבה. בהיות החטיבה בעין-החיתים, ב-5.6.67, נפל בעת מילוי תפקידו.

1967—1935

רב"ט יהושע דגן

יהושע נולד ב-29.1.34, בכפר חוגלה, למשפחת ראשוני הכפר. הוא התבלט כילד ערני והיה תלמיד מצטיין. בשנות השתלמותו בבית-הספר החקלאי "כדורי", "גילה" את ענף גידול הדבורים ונמשך אליו. בשובו למשק, רכש את הכוורות הראשונות והחל בטיפוח דבורים.

את חוק-לימודיו ב"כדורי" סיים בגיל שבע-עשרה וחצי, ואז יצא עם חבריו לגרעין נח"ל. תחילה עשה בהכשרה, ואחר-כך עבר קורס מ"כים ויצא להדריך בהיאחזות נח"ל במשק בחן. לאחר ששוחרר מצה"ל, המשיך בהדרכה, מטעם ועדת-הנוער של תנועת-המושבים, בישובי תענך.

בשובו הביתה, פיתח משק למופת. הכוורת שהקים היתה לשם-דבר באיזור כולו. הוא גם התמסר לעבודה ציבורית בכפר ובתנועת-המושבים.

הוא נשא לאשה את ריבה ונולדו להם שני בנים.

אל מלחמת ששת הימים יצא כרגם-סייר. בהיות הסיירת בחסימה במבואות המערביים של שכם, ב-7.6.67, נפל יהושע.

1967—1934

סון אורי הראל

אורי נולד בתל-אביב, ב-1.4.31. ב-1943 הצטרף למשק כפר-גלעדי. בעודו משלים את לימודיו בבית-הספר החקלאי מקווה-ישראל, נקרא לשרת בפלמ"ח. הוא נמנה על לוחמי חטיבת "הראל" ונלחם בירושלים. מיד לאחר שחרורו, חזר אל ספסל-הלימודים. בתום לימודיו היה לחבר כפר-גלעדי, ועבד שנים רבות בענף הפלחה.

במסגרת המילואים עבר קורס-קצינים וקורס-צניחה. במערכת סיני השתתף כקצין-שריון בפריצה לאום-כתף; נפצע שם וצויין לשבת. אחר-כך עבר ליחידת-סיור בחטיבה.

בשנים האחרונות היה מרכז מפעל-המים חצבני-דן בגליל העליון. נגזר עליו להיעדר לעתים קרובות מן הבית, אך כל שעה פנאי הקדיש למשפחתו — אשתו ברכה, שני בניו ובתו.

בצאת החטיבה למלחמת ששת הימים, נמצא אורי הראל עם המובילים. כמפקד צוות-סיור נפל ב-6.6.67 בקרב ליד תלפית.

1967—1931

רס"ן עמי לב-טוב

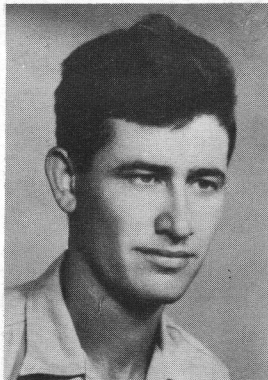
עמי נולד בכפר-היהושע ב-2.6.32. משחר ימיו היה משלב לימודים, השתלמות ועבודה. עד גיוסו לצה"ל היה עוזר כנגד אביו בעבודה החקלאית.

כשנתיים לאחר מלחמת השחרור התגייס עמי לצה"ל והצטרף אל שורות גייסות-השריון. מאיש-צוות הפך למפקד-טנק וקצין.

ארבע-עשרה שנים היה מפקד בשריון, תחילה בשירות הסדיר ואחר-כך במילואים? מפקד מחלקה ומפקד פלוגה. לאחר שחרורו התנדב — ביחד עם דבורה אשתו — להדריך במושב עגור.

אחרי מערכת סיני חזר לביתו. נולדו לו שלוש בנות.

בגבור המתיחות בגבול ישראל-ערב, באמצע 1967, נקרא לשירות מילואים. בבוא השעה להתמודד עם סוריה, עלה בראש פלוגתו על רמת הגולן. בכיבוש הכפר זעורה ב-9.6.67, נפצע בצווארו. הוא אושפז בבית-החולים רמב"ם בחיפה, ושם נפטר ב-28.6.67.

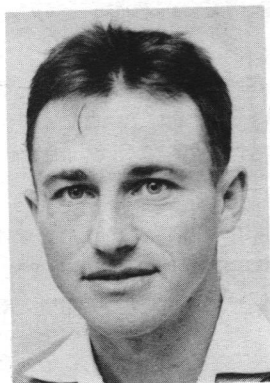
1967—1932

רב"ט ראובן לבני

בן יחיד היה ראובן להוריו הציונים, יוצאי ברוד, יוגוסלביה — שם נולד ראובן ב-1.5.34. ילדותו שוסעה באזורים בפלוש הנאצים ליוגוסלאביה. אביו נלקח למחנה השמדה ואילו אמו נמלטה עמו לשטח הכיבוש האיטלקי. מחנה הריכוז בו נכלאו, שוחרר על-ידי פרטיונים, אבל ראובן ואמו נפלו שוב ביד צר ונכלאו במחנה הסגר אוסטרי. אחד מחסידי אומות העולם הציל את ראובן. אמו אבדה בשואה הגדולה.

אחרי המלחמה הובא ראובן לבית דודו-מאמצו בשער-העמקים. בקיבוץ מצא ראובן את ביתו. למד, עבד, היה פעיל בתנועת "השומר הצעיר", ולאחר שירות בצה"ל נשלח להדרכת נוער בחו"ל. הוא נשא לאשה את נורית, בת-הקיבוץ, ונולדו להם שתי בנות ובן.

כתותחן-טנק נקרא לשירות בימי הכוננות של 1967. ב"אמיקס" שלו העפיל בציר הקשה אל רוויה, המוצב הסורי שבפאת רמת הגולן. בקרב שנערך שם ב-9.6.67 נפל ראובן.

1967—1934

רב"ט מישאל לוי

מישאל נולד בתל-אביב, ב-19.11.38. הוא למד בבית-הספר העממי "קלישר", ואחר-כך רכש השכלה מקצועית כמבלטן, מסגר וחרט בבית-הספר התיכון-המקצועי "שבח". בעודו תלמיד בבית-הספר התיכון, היה פעיל בתנועת-הנוער בית-ר.

בסיימו את חוק-לימודיו, קצרה רוחו להתגייס לצה"ל. עם גיוסו, נעשה טנקיסט. גייסות השריון, בהם שמים דגש חזק על הצד הטכני, קסמו לו מאוד. אחרי השירות הסדיר, עבר למילואים בשריון.

הוא הקים בית, נשא לאשה את שושנה ונולדו לו שתי בנות. את ביתו הקים בבתי-ים, שם עבד כמסגר-חרט.

בצאתו את ביתו, בחודש מאי 1967, חש כי פניו מועדות אל מערכה מכרעת בתולדות העם והמדינה. "אני מוכן לכל", אמר בפשטות. בקרב על תל-פאחר ב-9.6.67 נהג בטנק במחלקה שהסתערה על התל המבוצר, ובטנק הזה מצא את מותו.

1967—1938

רב"ט נעים מאירן

בכפרי-יונה הכירו את נעים כצעיר נעים-הליכות, שמח בחלקו תמיד ומסור למשפחתו הגדולה: הורים, אחים ואחיות. בענף החשמלאות בנתניה הלך שמו לפניו כחשמלאי חרוץ, שפניו נשואות תמיד להשתלמות ולהתקדמות.

נעים נולד בעיראק ב-30.4.44. בגיל שמונה עלה ארצה. על אף הפיגור בכניסתו למערכת החינוך בישראל, סיים בהצלחה את בית-הספר היסודי ואת ביה"ס המקצועי "אורט" בנתניה, שם למד חשמלאות.

כחייל סדיר שירת בגייסות השריון, וכתותחן-טנק שירת במילואים.

בשנים שלאחר שירותו הסדיר, התבסס די-הצורך לחשוב על בית משלו. הוא עמד לשאת אשה בהג השבועות תשכ"ח. שלושה שבועות לפני המועד שנקבע לכלולות, נפל בקרב. הוא נמנה על המסתערים על זעורה הצפונית ברמת-הגולן, ב-9.6.67. פצצות באזוקה פגעו בטנק, וכאשר יצא נעים אל הסיפון, נפגע באש-האויב.

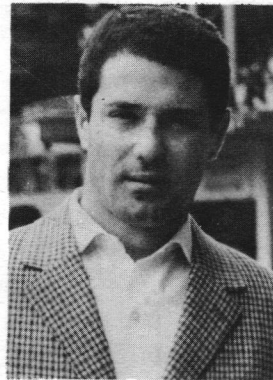

1967—1944

טוראי יוסף מולכו

יוסף מולכו נולד בברצלונה, ספרד, ב-11.8.40. בעודו ילד עלה עם משפחתו לישראל. בתום חוק-לימודיו, נעשה פועל-דפוס. כיון שהיה שקדן בעבודתו, נתחבב על חבריו-לעבודה ועל גותני-העבודה כאחד. הכל עמדו על החום הרב ששפע מאישיותו הוא היה בן מסור להוריו, ודאג לכל מחסורם. כאשר היה יוצא לבילויים או לטיולים עם חבריו, היה משקיע את מלוא מרצו בהבטחת הצלחתו של "האירוע". אותן תכונות של דבקות, שקדנות וחמימות הביא עמו יוסף לשנות שירותו בצה"ל. הוא שירת כטען-קשר בטנק. המשמעת, מצד אחד, ואחוות-הלוחמים, מצד שני, היו חלק מאישיותו.

בקרוב על תל-פאחר, ברמת-הגולן, ב-9.6.67, היה יוסף טען-קשר בטנק של מפקד-המחלקה עזרא, שהס-תער על המוצב הסורי העיקש. בהסתערות זו נפל יוסף.

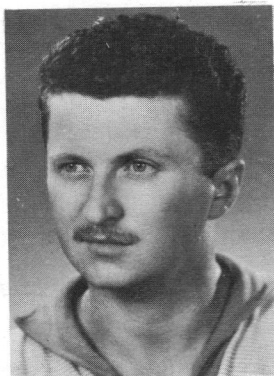
1967—1940

סמל משה מריאן

מקצוע ההוראה הים להפליא את אישיותו של מריאן, יליד בוקראשט, רומניה, 6.1.33. בכל חברה בה נמצא — בצבא, בטכניון, בעבודה — ידע לעודד, לדרבן, להתחבב. בגיל 17 התנדב לצה"ל. רוח ההתנדבות הביאה אותו אל החטיבה גם בימי הכוננות 1967, שכן היה זכאי לשחרור בשל מחלתו האנושה של אביו (אשר נפטר משברון-לב כחודשיים לאחר מותו של מריאן). הוא העריך את תפקידו כסמל-מודיעין בגדוד-טנקים, ידע את חומרת המצב ואת הצורך בשירותו של כל אדם כשיר.

ב-7.6.67 נפגע מריאן בזחל"ם של סגן-מפקד הגדוד, בעת שפרץ הגדוד על תלפית.

הניח אשה, לוסייה, ובן.

1967—1933

רב"ט אברהם מיצמכר

אברהם נולד בשדה-יעקב, 22.1.32. בתום לימודיו בבית-הספר העממי, למד שנה בישיבת "תפארת ישראל". אחר-כך עבד שנים אחדות במשקו של אביו, עד שנשא אשה — מרים — והקים משק עצמאי, בו גידל את שלוש בנותיו ואת בנו. כחקלאי חרוץ, ראה פרי בעמלו. גם כאשר עבד זמנית כנהג משאית, לא הוניח את משקו. בצה"ל שירת אברהם בגייסות השריון. במלחמת ששת הימים היה נהג הטנק אשר השמיד במבואות המערביים של שכם — ב-7.6.67 — שבעה טנקים ירדניים וכלי-רכב אחרים. סמוך לאחר הפעולה הזאת, נפגע הטנק וכל אנשי הצוות נפגעו. אברהם לא החלים מפצעיו. הוא נפטר ב-21.6.67.

1967—1932

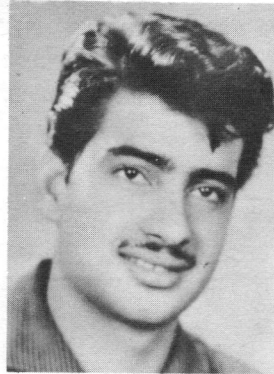
טוראי רחמים משיח

רחמים נולד בקהיר, מצרים, ב־3.8.44 ועלה ארצה בגיל אחת-עשרה. כיון שהיה ילד ברוך-כשרון, נתקבל לבית-הספר היסודי בגיל רך. לאחר שסיים את לימודיו היסודיים, למד בבית-הספר „אליאנס“ בחיפה.

בשנת 1962 התגייס לצה"ל. משאת-נפשו היתה להיות טייס. תוחלת זו נכזבה, אך כבר בראשית שירותו בחטיבת „גולני“ שכח את חלום-הנעורים והקדיש את כל-כולו על-מנת להיות לוחם מעולה. „מוטב למות בעד המולדת מאשר למות סתם כך“, היה אומר. אחרי שחרור מהצבא, עבד כפקיד בחברת „שם“.

הוא נשא לאשה את שרה, שילדה לו בת.

בקרוב על תל-פאחר, ב־9.6.67, נמנה רחמים על לוחמי החרמ"ש, הוא היה רגם. רצה הגורל, ופצצת מרגמה פגעה פגיעה ישירה בוחל"ם שלו. כך נפל רחמים.

1967—1944

טר"ש יהודה עמר

יהודה נולד בקאזאבלנקה, מרוקו, ב־8.7.33, למש-פחה מרובת-ילדים ודלת-אמצעים. היה עליו ללמוד מקצוע כבר בגיל צעיר. הוא נעשה מכונאי.

בשנת 1953 עלה יהודה לישראל באמצעות עליית-הנוער. את צעדיו הראשונים בארץ עשה בעין-השלושה ובאפיקים.

לצה"ל התגייס עם גרעין של תנועת-הנוער. הוא שירת בנח"ל-מוצנח. לאחר מיבצע „קדש“ נשא לו לאשה את גניה, עולה חדשה כמוהו, ונולדו להם שתי בנות ובן. כמכונאי-רכב אהב יהודה להפעיל כלי-רכב שונים. במילואים נעשה נהג-סייר. כדי „לא להתנוון מרוב ישיבה מאחורי ההגה“, התאמן בג'ודו.

כנהג-סייר נמנה עם מובילי החטיבה מרגע חציית הגבול ועד לכיבוש שכם. בהיות הסיירת בחסימה במבואות המערביים של שכם נפל יהודה, ב־7.6.67.

1967—1933

טוראי יצחק פנחס

יצחק נולד בהודו, ב־18.11.36 — אך ראה עצמו ישראלי לכל דבר. בשוֹבו מן העבודה לביתו בקרית־שמונה, היה נוהג לשובת במחיצת אשתו, סימונה, ושלושת ילדיהם. „אשרי יושבי ביתך”, — זו היתה האימרה החביבה עליו.

יצחק היה קורא לילדיו סיפורים על אודות גיבורי ישראל ומלחמותיהם, והשתדל לחבב עליהם את דברי־ימי עם ישראל ואת תולדות מדינת ישראל. הוא היה מסייע לילדים בהכנת שיעוריהם ומבקר עמם בהצגות קולנוע ותיאטרון.

בצה"ל שירת יצחק כרגם־סייר. זה היה התפקיד שמילא עד שנפצע במבואות המערביים של שכם, ב־7.6.67. הוא אושפז בבית־החולים „תל־השומר”, שם נפטר ב־24.6.67.

1967—1936

טוראי יצחק קרמג'

הגורל התאכזר אל יצחק, יליד סוריה, אפריל 1944. מאז ילדותו: אביו נרצח בידי פורעים ערבים בלבנון. אמו לא יכלה לטפל בו, והוא עזב את ביתו ונעשה נע ונד, עד שהגיע לישראל, דרך טורקיה, בשנת 1958.

הוא מצא את מקומו בקיבוץ כברי. בתחילה קשים היו עליו חבלי הקליטה. הוא היה מסוגר מאוד וקשה היה לדובבו ולהתקרב אליו. אך לאחר שהיכה שורשים בארץ, מצא סיפוק רב בענף גידול העגלים, והרגיש שהוא „אחד מאתנו”.

הוא נקלט יפה בצה"ל, בו היה חבלן, לוחם־חרמ"ש.

בשובו בשלום ממלחמת ששת הימים, היה מאושר והבטיח לספר להם את חוויותיו, לאחר השחרור. אבל בעודו ממלא את תפקידו על רמת הגולן, נפל — ב־27.6.67.

1967—1944

טוראי יצחק (ז'אק) רביבו

ז'אק נולד ב־29.5.39 במאראקש, מרוקו; למד בקאזאבלאנקה ונשלח על־ידי אורט להשתלמות בת שישה חודשים בפאריס.

ב־1963 עלה ארצה והשתקע בקרית־שמונה, שם עבד כטכנאי במרכזיית־טלפונים. כעבור שנה נסע לפאריס, להצטרף אל חברתו, מרלין, שהיתה לו לאשה. בשובם לישראל, הקימו את ביתם בעכו, ושם נולד בנם.

בצה"ל שירת ז'אק כטכנאי־קשר בגייסות השריון. הוא היה בזחל"ם של מפקד הפלוגה שהסתערה על תל־פאחר, ב־9.6.67 — ובקרב זה נפל.

1967—1939

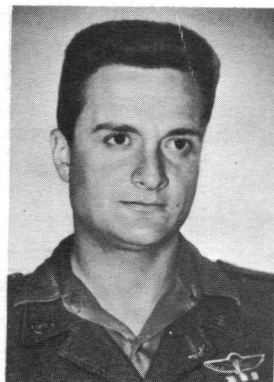
רס"ן יעקב שילה

יעקב, בן יחיד להוריו, נולד בקאליש, פולין, ב־15.11.35. בראשית הכיבוש הנאצי נכלאה המשפחה בגיטו וארשה. ההורים מצאו משפחה שהסתירה את יעקב, אך הוא לא ידע מנוח במחבואו. בימי מרד וארשה, שימש רץ־מקשר בין קצינים פולנים.

אחרי המלחמה עקרה המשפחה לבלגיה, שם למד יעקב בבית־ספר תיכון ומשם נשלח לשנה אחת לפנימיה באנגליה.

ב־1949 עלה ארצה עם "ילדי טהראן", במסגרת עליית־הנוער. לאחר שהות במשמר־העמק וגן־שמואל, הצטרף להוריו בתל־אביב.

בגיל שבע־עשרה התנדב לצה"ל, שירת בצנחנים וצנח בא־טור 'במיבצע "קדש"'. לאחר מערכת סיני חתם לשירות־קבע, נשלח לצרפת ועבר קורס מדריכי־צניחה וצניחה חופשית. היה בנבחרת ישראל לצניחה חופשית. במקביל, התמחה בעבודת מודיעין. במלחמת ששת הימים שימש כקצין־המודיעין של החטיבה. בעיצומה של הלחימה על שכם, ב־7.6.67 התנדב לחצות את העיר ולהגיע אל הסיירת שבמבואותיה המערביים. בדרך נהרג. על פעולתו בשכם — צויין לשבח.

1967—1935

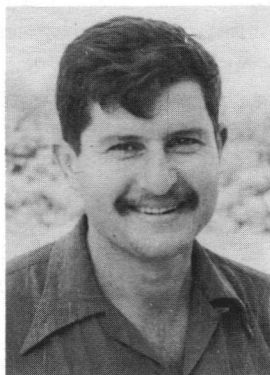
הניח אשה, בנימינה, ובת.

רב"ט יאיר שחרי

יאיר נולד ב־20.11.35 בתל־אביב. בגיל אחת־עשרה הצטרף לתנועה המאוחדת. עם הגרעין התנועתי יצא להכשרה בצרעה והתגייס לנח"ל. ביחד עם חבריו־לגרעין הצטרף כהשלמה לקיבוץ־מעין־ברוך, שם היה מרכז ענף הדיר.

כאשר חוסל הדיר, פנה יאיר לענייני ציבור. בתחילה היה סדרן־עבודה. כיון שהצלחת, נשלח על־ידי הקיבוץ לשנת לימודים באולפן למרכז־משק במידרשה על שם רופין.

הוא נשא לאשה את יהודית, ונולד להם בן אחד. בשירותו בצה"ל נעשה יאיר איש־סיירת בגייסות השריון. במלחמת ששת הימים היה מפקד ג'יפ־סיוור. כאשר היתה הסיירת בחסימה במבואות המערביים של שכם, ב־7.6.67 — נפל יאיר.

1967—1935

טוראי דן שוורץ

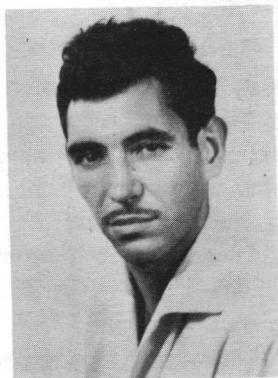
דן נולד בבודאפשט, הונגריה, ב־8.6.36. כאשר כבשו הנאצים את מולדתו, הספיקו הוריו להפקיד אותו ואת שתי אחיותיו הקטנות בידי איכרים נוצרים. ההורים עצמם ניספו בשואה.

שלושת ילדי שוורץ נתפזרו ברחבי אירופה, בשנות המלחמה. רק בשנת 1947, לאחר חיפושים רבים, גילתה האחות הבחירה, מלכה, את דן ואת אחיותיה הקטנות. הם עלו ארצה כעבור שנה.

דן הצטרף לקיבוץ יפעת וסיים את כיתות־ההמשך של בית־הספר המשותף יפעת—רמת־דוד.

לאחר שנשא לאשה את אדיבה, עקר למושב ירדנה, שם עבד דן כמדריך חקלאי מטעם הסוכנות היהודית. שם גידל את שתי בנותיו. לפני מלחמת ששת הימים עברה המשפחה לבית־שאן.

דן היה סייר בחטיבה. הוא נפל במבואות המערב־ביים של שכם, ב־7.6.67.

1967—1936

טוראי דוד שמואלי

דוד נולד ב־3.5.40 בסטנסטטי, רומניה. בהיותו בן שנה, גורשה משפחתו לעיר סקוצי, על־ידי הגרמנים. הוריו של דוד הפקידוהו בידי משפחה עשירה, קודם שנשלח אביו למחנה־עבודה.

דוד למד בבית־הספר המקומי, בו היה הוא היהודי היחיד בכיתה.

ב־1950 עלתה המשפחה לישראל והשתקעה בנהריה. דוד בן האחת־עשרה נכנס לכיתה ג'. בתום לימודיו היסודיים, למד נגרות בקיבוץ רגבה.

בגיל שבע־עשרה התגייס לצה"ל ונעשה תותחן־טנק. אחרי שחרורו משירות סדיר, פתח נגריה בחצר של בית הוריו.

במלחמת ששת הימים שירת במחלקתו של גיורא וייס, אשר חסמה באש את המבואות המערביים של שכם. שם נפל ב־7.6.67.

הניח אשה, עדה.

1967—1940

סמל יוחנן תמיר

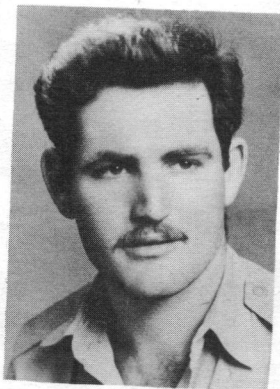
יוחנן נולד ב־11.6.37, בהרצליה. לאחר שסיים את בית־הספר היסודי בהרצליה, למד שנה אחת בבית־הספר המקצועי "מכס פיין" בתל־אביב. אחר־כך הצטרף למוסד החינוכי של קיבוץ בית־השיטה, שם סיים את כיתה י"ב.

בתום לימודיו נתקבל יוחנן כחבר במשק בית השיטה.

בשירותו בצה"ל נמנה על הסיירת של "גולני". מאוחר יותר עבר קורס מפקדי־כיתות וחזר לסיירת כמפקד־כיתה. במילואים נעשה סגן־מפקד מחלקת־טנקים.

בשנת 1959 — בהיותו נשוי לשרה ואב לשתי בנות וכן — עקר עם משפחתו לקרית־מוצקין, שם עבד כטרקטוריסט.

יוחנן נפל בקרב על שכם, בו נמנה על החוסמים את המבואות המערביים, ב־7.6.67.

1967—1937

סיכומים

מדברי מפקד החטיבה בנכס החטיבה:

אלוף הפיקוד, ראש העיר צפת, אורחות ואורחים נכבדים, חברי הלוחמים, אנשי החטיבה.

היום שבו עייים לאחר תום הקרבות, מתכנסים אנחנו לסיכום שלב מפואר בתולדות החטיבה. במעמד זה על רמת הגולן ובצילו של צל מאיים, יושבים חברים לוחמים לסכם מלחמה קצרה ונועזה. במשך 30 שעות עברה החטיבה קטע מהגדה המערבית של ירדן תוך קרבות רצופים, וכבשה את שכם. ב-20 שעות קרב נוספות הבקענו קטע מהרמה הסורית המבוצרת. כוחנו אינו רק בשריון הקל והכבד הנתון עתה בידנו: כוחנו בכס חיילים. ראיתם טנקים מודרניים משוכללים ורבי עוצמה נטושים מצוותות. ראיתם ביצורי ענק מאוכלסים וגדושים בכלי נשק ארוכי טווח וכושר חדירה — גם אלה נעזבו. לנו היתה מטרה. כל פרט הבין מדוע עליו ללחום. אתם ידעתם לגלות יוזמה ולהבחין במצב, הירגשתם אחריות לנעשה לפני הקרב ותוך הקרב. גיליתם רעות ועזרה הדדית, — בזה כוחנו.

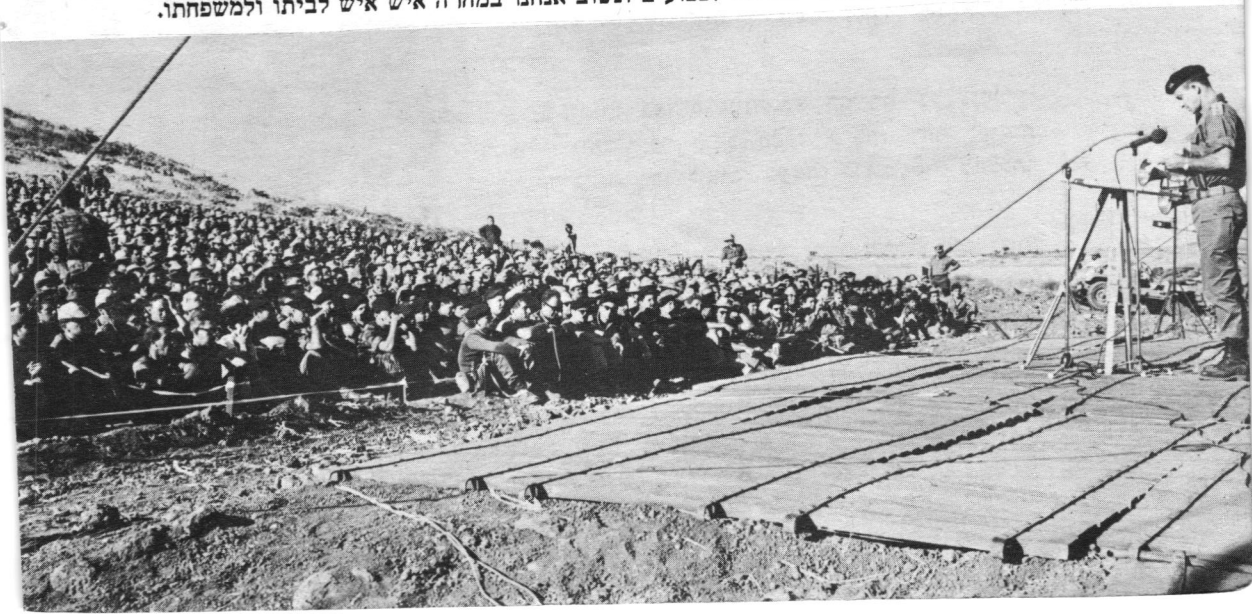
חיל השריון שנטל חלק מכריע בשלושת זירות הלחימה הוכיח את יכולתו. יכולת זו באה כתוצאה מאימון וחינוך של שנים. הפעלת מערכות הנשק, המערך הטכני והתחזוקות באו לביטוי בקרבות עצמם. אני גאה כי גם חטיבתנו עשתה את המוטל עליה במהירות, בדיקנות ובוהירות. קיימת אימרה האומרת: "כי בתחבולות תעשה מלחמה". ארשה לעצמי לומר שכך פעלנו, הדבר בא לידי ביטוי בכל דרגי הפיקוד ואצל כל פרט ופרט.

האיומים של טרם המלחמה, פעולות חבלנים ומרצחים, חסימת המיצרים, הערכות האויב והתגרירותיו, הוציאו אותנו למלחמה וידנו היתה על העליונה. אכריז בשמכם חברי הלוחמים, אנחנו מוכנים לשמור על ההישגים.

בזאת אני פותח את כנס החטיבה לסיכום המלחמה.

בשמכם מאחל אני מעל במה זו ובמקום זה שתתגשם הנבואה: "וכתתו חרבותם לאיתים וחניתותיהם למזמרות. לא ישא גוי אל גוי חרב ולא תהיה עוד מלחמה".

נשלח מכאן איחולי הבראה לפצועים ונשוב אנחנו במהרה איש איש לביתו ולמשפחתו.

למשפחות השכולות

(דברים שהושמעו בטקס חלוקת „אות המערכה“ למשפחות הנופלים)

יצאנו למלחמה שלא רצינו בה. יצאנו למלחמה נגד אויב, שבמשך שנים הכריז על כוונותיו להשמידנו. יצאנו למלחמה כאשר האויב היה בשערנו. לא אשכח את תקופת ההמתנה שלפני תחילת המערכה. זו היתה תקופה קשה ורבת-מתח; תקופה שעשתה כל אחד מאנשי החטיבה רציני ואחראי. כל אחד חש וידע מה עומד בפניו. לא אשכח את אנשי, שהלכו ונתחשלו בתפעול הנשק, באחדות ובנכונות-הקרבה, עד להיותם גוף מלוכד, שהיווה כוח עצום של רצון, תבונה, רעות ודאגה לאומית. לא הטלתי ספק בנכונותם של האנשים. הם נסכו בי את הכוח לפקד עליהם. הפקודה לנוע קדימה הקלה עלינו. זה היה הפורקן למתח העצום ולזעם העצור. כולנו חשנו, כי זו חובה ומוצא יחיד שנתר לנו: להכות את האויב בשטחור-שלו, בטרם יעוט הוא על בתינו, להשמידנו.

בתנועה מוחצת ומהירה כבשנו את דיר אבו-דעיף, שטפנו את ג'לקמוס, תפשנו את תלפית, הכרענו את שריון-האויב בעמק זבכידה ובכפיר, פיצחנו את ביצורי עקבה והשתלטנו על העיירה טובאס. חדרנו בפתחה האחורי של בירת הגדה, שכם. בקרבות-גבורה השמדנו את טנקי האויב והכנענו את התושבים.

חדרנו ללב-ליבה של רמת הגולן. סייענו בכיבוש מוצבי האויב תל-עזויאת, תל-פאחר, בניאס ומסעדה. כבשנו את רוויה, קניבה וזעורה. הגענו לבירת הגולן — קונייטרה. לקחנו חלק מכריע בקרבות פיקוד הצפון.

עברו שישה חודשים מאז הניצחון הגדול — הישג שמעטים הצבאות אשר זכו לשכמות; ומעטות המדינות שנתברכו בצבא כזה. אין אנו חשים את שמחת הניצחון. הימים, השבועות והחודשים מלווים אותנו בקדרות ובעצבות, אשר קשה להשתחרר מהן. אבדו לנו חברים יקרים, ידידים טובים ולוחמים מעולים. אין זה קל לשוב כך הביתה. מאז דורות משלם עמנו מחיר יקר על קיומו. גורלנו רווי דם פרעות, השמדה ועלילות. שלוש מלחמות פקדו אותנו במדינתנו המתחדשת — מלחמות שגבו מאתנו מס'דמים כבד, יקר.

משפחות יקרות! קשה לי לנחם אתכם במילים, אולם מבטיח אני לכם: אם זה לא היה הקרב האחרון ולא תשקוט הארץ, נצא גם ברביעית. את אשר השיגו חברינו בכל מערכות ישראל במותם, נשמור אנו ולוא יעלה הדבר גם בחיינו. זאת היא ברית הדמים.

ציונים לשבח

הנני לציין לשבח את
מ/453609 סגן וייס גיורא
על גילוי אומץ-לב וכושר מנהיגות למופת.

יצחק רבין, רב-אלוף
ראש מטה הכללי

י"ט תשרי תשכ"ח
(23 אוקטובר 1967)

להלן תאור המעשה :

ביום ה-7 ביוני 67, בקרב על המבואות המערביים של העיר שכס, פקד סגן וייס גיורא על מחלקת טנקים, שנעה בראש פלוגת-הסיור החטיבתית. תוך התקדמות נתקל בכוח טנקי "פטון" ירדנים בטווח קרוב ביותר, שהגיע באחד משלבי הקרב למרחק של מטרים ספורים בלבד. בקור-רוח ובמנהיגות מופתית פקד על מחלקתו, השמיד שבעה מטנקי האויב וכלי-רכב אחרים והכריע בכך את הקרב. בפעולה זו נפצע קשה ופונה רק לאחר גמר הלחימה והשלמת ביצוע משימתו.

הנני לציין לשבח את
מ/472068 סמל שץ צבי
על אומץ-לב, תושיה ורוח התנדבות.

דוד אלעזר, אלוף
אלוף פיקוד הצפון

להלן תאור המעשה :

ביום ה-9 ביוני 1967, בקרב על מוצבי רמת הגולן, הושאר הסמל שץ צבי ליד טנק פגוע ממוקש באיזור מוכה באש. רכב עמוס ציוד ותחמושת שעבר במקום, נפגע, החל בוער, והאש התפשטה לעבר הטנק שעמד במרחק של כ-10 מטר ממנו. הסמל שץ צבי ניגש אל הטנק וכיבה את האש שאחזה בו, על אף האש שטוחת-המסלול שנורתה באיזור והתפוצצויות התחמושת ברכב הבוער.

צוינו לשבח

רס"ן יעקב שילה ז"ל
רב"ט אברהם מיצמכר ז"ל

סגן עזרא ברוש
רב"ט שרגא גלנט
סמ"ר עמי הרפז
סמ"ר דוד שוילי
ט' שמחה אילני
רב"ט פנחס אליהו
סגן אריה אפרת
סמל דוד בית-ארז
רב"ט דוד גביזון
רב"ט אברהם גוזלי
ט' שלמה גז
ט' אליאב גיאת
רב"ט ראובן דנגור
סגן ד"ר פנחס הריס
סגן ד"ר יהודה וייס
ט' דב וצלר
ט' מיכאל חלפון
ט' אברהם טוגי
סמל יעקב למברוזו
רב"ט ניסים עזיקרי
סמל ישראל פולק
רב"ט נתן פלמן
סגן אברהם קוסטליץ
ט' סעיד קטעי
ט' אברהם קסטיאל
רב"ט דוד רוזי
רב"ט ישראל רוזנפלד
רס"ל חיים רכלבסקי
ט' ליקה שוורץ
ט' שמואל שיוביץ
ט' יצחק שעבן

מה שונה היא הדרך לחלוף ולראות
את פרחי הסיירה שבסלע
כה מזוהר הם צומחים תצוהי הקצוות
עוונני שורשים מול כף קלע.

השריון דורסני, הסיירה קוצנית
הרמה שממול מאיימת
מה שונה הזריחה מהצד השני
„בוקר טוב אדמה מתלחמת“.

שאגות הפגזים מתנפצים בפלדה
דם רתח אל עפר ועופרת
עם רענו הטוב שהיה אגדה
שם למעלה קרסנו עת ערב.

אך שונה היא הדרך לחלוף ולראות
כי רצנו ברגל בנחת,
כי אהבנו סיירה תצוהת הקצוות
מול רמה משגשגת פורחת.

גם שונה הזריחה שמעבר לזה
כי אהבנו זריחות בבינתנו
כי רצינו לשמוע בבוקר הזה
„בוקר טוב“ מנושק בחדרנו.

ואילמות הדרך שבה הם נפלו
אלמגור ותל-פחר וקלעה,
אהבת החיים להטו ועלו
את זכרם שם חקקנו למעלה.

אלוף פיקוד הצפון, אלוף דוד אלעזר, בכנס החטיבה על רמת הגולן:

חברי, לוחמי החטיבה,
אני שמח לפגוש את כולכם כאן, על הרמה, מוקפים דגלי לאום ודגלי שריון.
זה למעלה משנתיים שסבלנו מרמה זו והרבינו לאמר אין לנו ענין במלחמה, אין
לנו ענין לעלות על הרמה בתנאי שישרור שקט. והשקט לא שרר. מכאן יצאו חוליות
חבלנים, מכאן יצא ארגון "פתח", מכאן הובאו מוקשים לשטחים שלנו, מכאן נפתחה
הרעה ואנחנו סיימנו אותה כאן. מזמן אמרנו שמי שמתכוון להלחם אתנו יצטרך לעשות
זאת בביתו והנה אנחנו בביתו.

פיקוד הצפון לחם בשתי חזיתות וכיאה לחטיבה המשורינת של פיקוד הצפון, גם
אתם לחמתם בשתי החזיתות.

אני מברך אתכם על ההישגים בקרב על הגדה המערבית ובקרב על כיבוש רמה זו.
אתם עמדתם בכל המשימות, והיה זה הדבר המאפיין את המלחמה הזו. שכל עוצבה,
כל יחידה וכל פרט עשו את כל המוטל עליהם במלחמה הזאת, הוכחה ההתנדבות,
הידע, היכולת בהפעלת כלי הנשק, המסירות של כל פרט ופרט וכל אלה יחד נתנו
את התוצאה של מלחמה מהירה ונצחון מזהיר.

לא היתה לנו עליונות לא באיכות אמצעי לחימה ולא בכמות אמצעי לחימה, היתה
לנו עליונות ביכולת להפעיל אותם ובידע. ומעל לכל ברצון ובהקרבה של כל פרט
ופרט.

אתם יכולים להתגאות בהישגי החטיבה בכל הקרבות שבהם השתתפתם. צה"ל יכול
להתגאות בכל מה שעשיתם בכל מה שכל פרט עשה — אלה שנפלו, אלה שנפצעו
ואלה שנשארו.

בסוף דברי, אני רוצה לברך אתכם לא רק על אותם ששת ימי לחימה. למלחמה
זאת היו שלוש תקופות וכולן חשובות. התקופה הראשונה היתה הגיוס והכוננות, היתה
זו תקופה מורטת עצבים, היתה זו תקופה שהיינו מוכרחים לקיים כוח במלוא הדריכות
בלי לדעת מתי הוא יופעל. בתקופה הזאת הוכחתם התנדבות, מהירות בגיוס וחשוב
מכל — כוננות מתמדת עד ההפעלה עצמה. והתקופה השלישית שלאחר הקרבות, היינו
חייבים לעמוד כאן ולשמור על השטח ועל ההישג.
אני מסיים את דברי במה שמעניין אתכם היום, זהו השבוע האחרון לשרותכם.

המלחמה, "הסתיימה" — חוזרים הביתה

היום בתום עשרים וארבעה ירחים משוך קרבות "ששת הימים", מתנשאת "אנדרטת החטיבה" במרומה של גבעה סלעית ביער עין-זיתים. במבנה הפלד המזדקר היא סוככת על שני לוחות מתכת, עליהם חקוקים שמותיהם של חברינו גיבורי התהילה שנפלו במערכת "קדש" ובמלחמת "ששת הימים".

לרגלי הגבעה מוצב שלט עץ ועליו טבועות אותיות המרכיבות את המשפטים הבאים:

לאחינו גיבורי התהילה

אשר הרסו במערכות "קדש" אל ביצורי
אום-כתף ואום-שיחאן
אשר הדבירו את עזה ובנותיה
בואכה רפיח

לרעינו אנשי הפלדה

במלחמת "ששת הימים"
אשר פרצו מכאן אל הרי השומרון
וכבשו את שכם בסערה
ובקרב שריון בשריון מוטטו את
מבחר לגיונות האויב

לנועזים ולטובים

אשר העפילו בהר הגולן
מבקיעים באש את חומות הברזל והבולת
עד גבול בשן

לחברינו היקרים

אשר נפלו בהושיעם את ישראל
מידי מבקשי נפשו

במעלה הגבעה נעפיל להתיחד עם זכר חברינו, במקום אליו נקשרנו בימי ההמתנה מורטי העצבים. ממקום זה ניצפה מערבה להר מירון ומזרחה לעיר צפת ביתנו. נהרהר ונזכור את המקום ממנו הגחנו לשומרון ורמת הגולן.

בחורש עצי האורן נמצאת פינה בה יוכלו משפחות ורעים לבלות יחדיו בצל האילנות. גבעת הזכרון ומקום הנופש הצנוע יהוו מוקד מפגש לדורות לוחמים של החטיבה וממשיכיה.

חיילי החטיבה אשר עשו יחדיו בדרכי האש והרעות, ראו בסביבה זו את המקום הנכון והמתאים להקמת פינת חיים, בין עצי החורש המוריקים של עין-זיתים — לזכרם.

אחוות הלוחמים תשאר לעולם ועד.

תודנתנו נתונה לאלה שהשקיעו מזמנם בהוצאת הספר ובהקמת האנדרטה.

"יד לשריון" בלטרון
מרכז מידע